

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ТРИМІСЯЧНИК
„БІБЛІОТЕКА РІДНОЇ МОВИ“
ВИДАЄ ПРОФ. Д-Р ІВАН ОГІЄНКО
1933 Ч. 3-4. 1934

Проф. Др. Іван Огієнко

СЛОВНИК
місцевих слів
у літературній мові не вживаних

1934
ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІЯН У ЖОВКВІ

Тих, що одержали цю книжку просто від Видавництва, сердечно просимо негайно вислати йому доданим чеком ПКО ч. 27110 належність **1 зл. 50 гр.** за неї. Зібране піде на видання чергової книжки, тому поспішіть заплатити.

ВИДАВНИЦТВО
„БІБЛІОТЕКА РІДНОЇ МОВИ“
Warszawa, ul. Stalowa 25 m. 10.

06
10
НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ТРИМІСЯЧНИК
„БІБЛІОТЕКА РІДНОЇ МОВИ“
ВИДАЄ ПРОФ. Д-Р ІВАН ОГІЄНКО
1933 Ч. 3 1934

Проф. Др. Іван Огієнко

РІДНЕ ПИСАННЯ

ЧАСТИНА ДРУГА:

Словник місцевих слів,
у літературній мові не вживаних

2

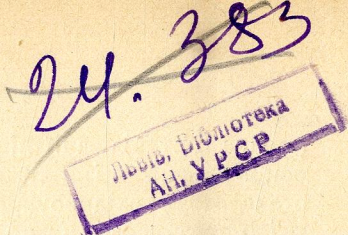
Ш141.4-451

207

*Каменярам соборної літератур-
ної мови — усім Працівникам україн-
ського слова щиро присвячує скромну
працю свою*

АВТОР.

ПЕРЕДМОВА.

Українська літературна мова з часу Революції 1917-го року надзвичайно зросла. Найрізніші пекучі реальні потреби державного й культурного життя вимагали від неї негайного поповнення, головню термінами зо всяких ділянок практичного життя й науки, а це doprowadило до сильного розросту нашої мови. За цей же час, за вимогами школи, преси й працівників слова, повстав незнаний до того сильний процес у нашій мові, — процес стабілізації (уодностайнення) її. Земля, де живе наш нарід, дуже велика, тим то й говірок у нашій мові надзвичайно багато, і то таких, що вони часом сильно різняться поміж собою, як, напр., говірки східні й західні. У нас віддавна повелося, що кожний працівник слова писав мовою „свого села“, так само „своєю“ мовою різні редактори почали видавати свої видання. Виходили книжки й видання, писані найрізнішими правописами з дуже сильним говірковим зафарбуванням мови. Цей мовний хаос скоро наочно всіх переконав у конечній потребі уодностайнення і літературної мови й вимови, і нашого правопису.

За останні 15 літ життя української мови

процес її стабілізації пішов дуже далеко. За основу нашої літературної мови остаточно стала мова східньоукраїнська, головню — київо-полтавська, цебто мова Котляревського, Основ'яненка, Шевченка, М. Вовчка, Куліша, Старицького, Грінченка й ін. І ця східньоукраїнська літературна мова потроху стає тепер соборною літературною мовою, цебто мовою всеукраїнською, мовою всіх галузок українського народу, де б він не пробував.

Основою словника всеукраїнської літературної мови так само став словник східньоукраїнський, але з багатьма додатками з інших місцевостей. Стабілізація літературної мови — це в нас розуміння дуже широке, бо ще занадто сильні живі місцеві впливи. Ніхто не в'яже вільного розвою літературної мови, але одне домагання стало в нас загальним: не вживати в літературній мові таких місцевих форм і слів, що їх не розуміла б більшість читацької маси.

Кожна літературна мова мусить мати повну волю для свого всебічного розвитку, з тим і розвитку словникового. Але український нарід ще не виробив собі усталеної всеукраїнської літературної мови, — в нашій мові повно подвійних та потрійних форм, по дві-три, а то й більше слові для того самісінького розуміння. Це все шкодить повстанню в нас однієї соборної літературної мови. Коли ж ми таку мову виробимо, коли всі українці бодай писатимуть однією спільною

літературною мовою, тоді і в нас почнеться сильніший процес збагачування нашої всеукраїнської літературної мови.

Визнаючи велику вагу широкознаного рідномовного гасла: для одного народу — одна літературна мова й допомагаючи процесові так нам потрібного устійнення нашої літературної мови, й видаю оцього Словника. Вношу до нього найперше місцеві слова й форми, в літературній мові не вживані або рідко вживані, цебто такі, що їх не розуміє східньоукраїнський читацький загал; крім цього, подаю в нім і слова, що повстали в нас із чужого впливу, головню російського та польського; подаю тут також тепер уже мало відомі наші архаїзми, правильніше — завмерлі слова, так само вже незрозумілі більшості нашого народу; і нарешті вношу до свого Словника трохи слів взагалі „трудних“ своїми формами для працівників слова й широкого громадянства. Усі ці слова подано в Словнику в дужках (), цебто, усе те, що в Словнику в дужках, не ввійшло до літературної нашої мови, а тому треба здержуватися від його вживання. Замість слова „дужки“ читайте: „а не“, напр.: „випа́док (случай)“ читати: випа́док, а не випадок. Іншими словами, — усе те, що в дужках, не буде легкозрозуміле для більшости українських широких мас. З другого боку, — для дослідника української живої мови слова в дужках — дуже часто матеріял надзвичайно цікавий і цінний.

На вимову слів звернув я пильну увагу, а тому на словах скрізь зазначаю загальноприйнятий літературний наголос; сподіваюся, що вже цим Словник стане в добрій пригоді не тільки учням і учителям у школі, але й усім тим, хто мусить прилюдно говорити: артистам, адвокатам, духовенству і ін.

Прийняті скорочення такі: *а* — архаїчне, замерле слово, *п* — слово з польського впливу, *рс* — слово з російського впливу, *р* — рідковживане слово, *ч* — частіше вживане слово; роди: *ж. р.* — жіночий, *н. р.* — ніякий, *ч. р.* — чоловічий рід; *мн.* — множина, *прсл* — прислівник, *N³* назовний, *G³* родовий, *D³* давальний, *V³* кличний, *L³* місцевий, *I³* орудний множини. Цифри по словах указують на §§ першої частини „Рідного Писання“ (Український правопис і основи літературної мови, 1933 р.), де подано вияснення, чому треба писати саме так, а не йнакше.

Порядок української азбуки такий: а б в г г д е є ж з и і ї й к л м н о п р с т у ф х ц ч ш щ ю я ь.

Склав я свого Словника для людей доброї волі, — для всіх тих, що щиро й відкрито визнають конечну потребу однієї соборної літературної мови для цілого українського Народу. Тому й присвячую його найперше каменярям соборної літературної мови — усім Працівникам українського слова, міцно сподіваючись від них і щирого прийняття цієї праці, і спокійного вияснення її недостач.

Автор.

А

а протиставний сполучник, а не єднальний: брат і (а *а*) сестра 251.

абетка і **азбука**; розкласти за азбукою (по азбуці).

абі — це „тільки б“: **аби** сила, **праця** буде; **просив**, щоб (**аби а**) прийшов.

абиякий, усякий (любий *рс*).

аванс (аванз) 265.

авансувати (-нзув-) 265.

азантура, -турний, -турник, -турниця, -турницький і **авантюра**, -тюрний, **авантюрист**, -тюрістка, **авантюристський** 283.

Авгійові стайні. [278. 284.

авдієнція (авдієнція) 274.

авреоля (ореол).

австріяк (австрієць).

авто, **авта**, мн. **авта**, **авт** і **автів** 294.

автомобільний і **автомобільовий** 138 [282.

автор, мн. **авторі** і -рі 68².

агенція (аєнція).

агітація за кого - що (за ким - чим). [ким - чим).

агітувати за кого - що (за **агрус**, -су і **агрест**, -ту.

адреса ж. р. (**адрес**); **закид** на адресу (під адресою, по адресі).

(**Адріян**) **Андріян**. [море. **Адріатицьке** (*рс*-тичеське) аж доки, аж поки (*р* аж, *р* поки не).

азійський і **азіятський**.

айстра (**астра**).

академік — член **Академії Наук** (студент).

аквареля ж. р. (**акварель**).

акваріом ч. (н.) р. 290.

аккомпанювати 268. 285.

аксіома ж. р. (**аксіом**) 284.

акт, мн. **акти** (**акта**) 292.

актор і **актёр**, **акторка** і **актёрка**, **акторський** і **актёрський** 282. [282.

акціонер (-нар), -нерський

алé (але, но), **алé** (але проте), **проте** (але проте).

(**Александр а**) **Олександр**.

алізарін ч. р. (-рина).

алфавит і **альфабет** 275.

альків і **алькова**.

Альпи, **Альп** і **Альпів**.

Амвросій (**Амвросій**) 265.

анабазис ч. (ж.) р. 291.

анабіоза ж. р. (**анабіоз**).

анаграма ж. р. (**анаграм**).

аналіза ж. р. (**аналіз**).

аналізувати 285.

Ананьїв, з **Ананьєва** 16.

Анастасій (**Анастасій**) 265.

Що в дужках (), того не вживайте!

Анастасія (Анастасія) 265.
 ангел і янгол, *p* янгол; ан-
 гельський і янгольський.
 англієць (англичанин).
 Андрій (*a* Андрей) 17.
 Андріян (Адріян).
 анекдота (*p* анекдот).
 аніліна (анілін).
 анонімний (анонімовий)
 антагоніст ч. р.
 антрепренёр 282.
 антиквар, антиквара 68².
 Антін (*a* Антон) 17.
 анулювати (-лізу-) 285.
 апелювати (-лізу-) 285.
 Апенніни, Апеннін 123.
 апокаліпсис (*p* -пса) 291.
 апотеоза (апотеоз).
 аптека (аптика) 275.
 аптекар (аптикар), -ря 68¹.
 аптекарський (-карський).
 араб — мешканець Ара-
 бії, арап — негр.
 аргументи (-нта) всі 292.
 арешт (арест) 263.
 аркушевий (-шовий) 138.

артезіанський і -зіський.
 Артёмівське (*рс*-ськ) 144.
 артеріосклероза (-роз).
 артист (артиста).
 артіаль, артілі, артіллю 22.
 арфа, *p* гарфа 270.
 архангел і архангол.
 архимандрит (-та) 274.
 архів (архіва) 274.
 архівар, архівара 68².
 аршін, G³ аршінів, а по
 числівниках аршін 79.
 Астрахань, -хані ж. р.
 атака (атак).
 (атаман) отаман. [нас 265.
 (Атаназій) Афанасій, Опа-
 Атєни, з Атєн 123. 262.
 274. 275. [океан.
 Атлантійський (-тичний)
 атлас, -су — мапи; атлас,
 з атласу — матерія.
 афекти всі (афекта) 292.
 афіша (афіш).
 Афон 261, афонський.
 Ахіллєс або Ахілл, Ахіл-
 лєсів або Ахіллів.

Б

б пишемо окремо, по го-
 лосних: говорила б 254;
 див. би. Не пишть по го-
 лосних *би*!
 баба, G³ бабів 93, *p* баб.
 бабусин (бабусін) 140.
 бавитися (розриватися) чим
 або в що.
 багатий 29 (богатий) на що
 (в що, *p* чим).
 багатір (бог-), -ря 68¹.
 багатіти (бог-) на що, з
 чого (в що).
 багато (богато, *a* много),

-тьох, -тьом, -тьма і -тьо-
 ма 168; *p* багачько (бог-).
 багнет (байонет). [112.
 багно, G³ багон і багнів
 багаж ч. р.; багета (багет).
 бадьорий (*a* бодрий). [б.).
 бажання, сталося на б. (*по*
 бажати кого-чого).
 база (базис) 265.
 базар, базару 68².
 базарювати (базарувати).
 байдики, байдиків 122.
 байдужий (обоятний *п*) до
 чого, на що, *p*-жний (-ній).

байдужість (п обоятність)
до чого, *р* байдужність.
байкар, байкаря 68¹.
(байонет) багнёт.
байстріок (байструк) 54.
бакенбарди, -рдів 122.
баки, баків 122.
(бакциль) бацїля 259. [що.
балакати *про* (о), *р* закого-
балевий і бальовий 138.
Балкани, з Балкан 259.
Балтика (Балтик) ж. р.
Балтицьке (-йське) море.
бандероля (бандероль).
(банкет) бєнкєт, *р* бєнькєт.
банкрутувати (обанкроти-
тись *рс*) 285. [жїиво.
(банно) сїмно за ким, ту-
(банувати) тужїти, суму-
вати за ким.
банька (банка).
(Бардичів) Бердїчів, -чева.
бар'єр (бар'єра) 274.
(барзо а) дїже.
баркан і паркан.
барліг (бе-, берлога), -лїгу.
Басарабія, -бський (бе-).
баский (баський) 43.
(басурмен) бусурман і бу-
сурмєн.
батерїйний і батареїний.
батерія і батарея.
батїжок (батожок) 23.
батькї (родичї).
батьківщина (вітчина).
(батьюшка) отєць, пан-
отєць, свящєник.
бацїля (бакциль) 259.
бачити (а видїти), бачать
(бачуть); бачити на влас-
ні очї і власними очима.
(бачний) пїльний.

(бачність) увага, пїль-
ність, обережність.
башибузу́к (башибожук).
бєбехи, бєбєхїв 122.
бджола (бжола, а пчола),
G³ бджїл 94, бджїлочка 24.
(без) через хату; без ва-
гання *р*, ч не вагавшисьь.
безбарвний і безбарвий.
безбятченко (-тьч-) б.
безберєжний *р*, ч без-
країй.
безбїжний (-жнїй) 128.
безбїлїсний і -знїй 58.
безбородько (безбородко).
безвїнно *прсл* (безвинне).
безвїдний і безвїдний 26.
без вїдома (без вїдому).
(безвїдрадний *р*) безрадїс-
ний, нерадїсний 58.
(безвстидний) безсором-
ний, безстїдний.
безвїсий, *р* безїсий 39.
безвїхий, *р* безїхий 39.
(безглядно) гїстро, неми-
лосєрдно, сувїро, не зва-
жаючи нї на що.
безголов'я і безголїв'я 26.
(безграничний *рс*) без-
мєжний, безмїрний.
бездєнний, *р* бездїонний
чи бездїнїй 128.
бездїтний (бездїтнїй) 128.
бездїонний див. дно.
безжалїсний і -льний 58.
безконєчний (-шн-) 62. 128.
безкраїй, -края 129 і без-
країнїй (-нїй) 128.
безладний (-нїй) 128.
(безличний *рс*) безособї-
вий, нечєсний 58, без-
облїчний.

бєзліч, бєзлічі ж. (ч.) р.
 бєзлюдний (-ній) 128.
 бєзматєрній (-ний) 128.
 бєзматній (-ний) 128.
 бєзмєжний (-ній) 128.
 (бєзмовно *р*) мовчки, мов-
 чазно.
 бєзмозкий і бєзмїзкий 43.
 (бєзнастанно *р*) завжди,
 бєзперестанку, невпїнно.
 бєзодній (бєзодний) 128.
 бєзпалько (бєзпалко).
 бєзпєчний (-ній) 62. 128.
 бєзпорядний (-ній) 128.
 бєзпосерєдній (-ний) 128.
 (бєзпошадно *рс*) бєз жалю,
 не жалївши, нещадїмо,
 бєзщадно, бєз пошадку.
 бєзпросвітній і -ний 128.
 бєзпутній (-ний) 128.
 бєзрадїсний (-стний) 58.
 бєзрїдний (бєзрїдній) 128.
 бєзробїтний (-ній) 128.
 (бєзрога *р*) свиня. [128.
 бєзсердєшний (-ній) 62.
 бєзсєрдий і бєзсєрдний.
 бєзсїльний і бєзсїлий.
 бєзстїдний, -ник, -ниця,
 -ність (бєзвстїдн-).
 бєзсторонній (-ний) 128.
 (бєзтямний) неpritомний.
 бєзумовний (бєзуслївний).
 бєзхатній (-ний) 128.
 Бєндєри, з Бєндєр 123.
 Бєнєдїкт і Вєнєдїкт 260.
 бєнзїна (бєнзин).
 бєнкєт, *р* бєнькєт (банкєт).
 Бєрдїчїв (Бар-), -чївський.
 Бєрдянка (Бєрдянськ *рс*)
 295а.
 бєрєг (*р* бєрїг) 25.
 бєрєгтї (-чи) 191 чого або

що; бєрїг, бєрїгши, бє-
 рєглá, бєрєглї 212.
 бєрєгтїся (-чися) 191 кого-
 чого.
 Бєрєжáни, з Бєрєжáн 123.
 Бєрєстя (*рс* Брєст) 295а.
 (бєрєчи) бєрєгтї, -ся 191.
 (бєрлїг, бєрлога) барлїг.
 (Бєсарабїя) Басарáбїя.
 (бєсїда *а*) мовá, промовá.
 (бєсїдник *а р*) ч промó-
 вєць.
 (бєсурмєн) бусурмáн, -мєн.
 (бжолá, *а* пчолá) бджолá.
 би пишємо окрємо, по при-
 голосних: взяв би 214.
 215. 218. 254. 255. Нє вжи-
 вайте би по голоснїм!
 (бїнда) стрїчка.
 бїндїюг (бїндїюга).
 бїстрїнь, бїстрїні 22.
 (бїстро) швїдко; бїстрий
 на очї, на розум.
 (бїтва *а*) бїй.
 бїти, бїтїсь об(о)що.
 (бїтком *рс*) ущєрть, по
 вїнця, до країв, до бє-
 рєгїв.
 бїтóпис, бїтóпису ч. р. 65.
 (бич *а*) батїг, пáлка. [кти.
 (бичувáти *а*) батóжити, сї-
 бїблїотєкар, -ря 68¹.
 бїбу́ла — товстий папір на
 обгортання; (бїбула *л*) вї-
 мочка, промокáльний па-
 пір, промокáльниця.
 бїг, бїгу; бїгóm; (звїльнив
 бїгу) пішов чи поїхав
 тїхше.
 бїгти (-чи) 191, бїжý (бїгу)
 193, бїжáть (-жуть) 193,
 бїжі — *р* бїгай 193; бїгти

по кого-що (за ким-чим);
бігти дорогою (по дорозі).
бідар, бідаря 68¹.

бідкатися чим.

бідний на(в)що, -ніти на що.

(бідняга *рс*) бідняк, бідо-
лаха, бідорака.

бідолашний (-ній) 128.

(біжучий) цей, поточний;

біжучий рахунок.

бій за (о) кого-що.

бік, з одного боку, з дру-
гого боку (сторони *рс*);
з цього боку (*рс* сторони).

біластий і білястий.

(білет *р*) квиток.

білка, білиця і вівірка.

Біловідське (*рс*-водськ) 144.

(білля) білізна, плаття,
одіж.

біля кого-чого, уживаєть-
ся тільки для зазначення
місця, а не скількості:
біля моря; коло (біля) тре-
тьої години; було з десять
(біля десяти) чоловіка.

біля — це при чому, а не
коло чи кругом чого.

біль ч. (ж.) *р.*, з болю.

(більше міцний) міцніший;
(тим більше *рс*) і поготів;
над (більше як) смерть
біди не буде; це стано-
вить понад (більше як)
согню; більш-менш; біль-
ший за кого, від кого, над
усіх.

біфстекс (біфштик).

(бічи) див. бігти 191.

(блават *п*) волошка, ва-
сильки.

благати за чи про (о)
кого-що. [му-чому *а*].

благословляти кого-що (ко-
блázень, -зня (-зен, -зна).

блакитний (-ній) 128.

блакить, -ті ж. *р.*, *р* бла-
кйт, -ту ч. *р*.

бланк або бланок.

(блеяти) мекати.

бліжній (-ний) 128.

бліжчий до чого (чого *р*),
бліжче 31. 228. 156.

близенький (близонький) 6.

близиня і близина 22.

близінь, близині 22.

(близь *а*) близько, коло,
поблизу. [*р* кого-чого.

близький 43 до кого-чого,

близько (коло) тисячі осіб.

(блинець) млинець.

бліскати, бліскавиця, бліс-
скавка, блисучий (лис-).

бліснув, бліснула (блис,
блисла).

блoхá, G³ бліх 94.

(блуд) помилка.

блукати (блукатися); блу-
кати світами (по світах).

бляхар, бляхаря 68¹.

бо 256; не прийшов, бо
(позаяк) часу не мав; жи-
вою бо має бути мова.

Бог і *р* Буг річка, бoзький.

богадільня (богодільня).

(бог-) багатий на в)що, ба-
гатір, багач, багатство 29.

богомóлець, богомільця; *р*
богомілець 23.

богослoвіє і богослoвія.

(бодрий *а*) бадьорий.

(бодяк, бодак) будяк 13.

Що в дужках (), того не вживайте!

бoвздáтний (-ній) 128.
 бoéць, бiйця́ 23.
 (божеська) бóжа красá.
 божiтися чим; б., що невинний (б. на невинність).
 (божниця *р*) синаго́га, жи́дiвська шкóла.
 (боз) буз, бузо́к.
 (бозина) бузина́.
 бознако́лишний (-ний) 128.
 (бойкий *рс*) меткий, жвавий, мото́рний, го́лiнний.
 бойовiй (-евий) 31. 138, боiовíк, бойовíсько, бойови́ще.
 бо́ки (бока́ *рс*) N³. [77. 78.
 болгарин, мн. -га́ри, -рiв
 бо́ли́ть кому́ що, *р* кого́
 що: бо́ли́ть менí рука, *р*
 бо́ли́ть мене́ рука. [ний.
 бо́лiсний (-стн-) 58 i бо́лiз-
 (болото) грязь, грязю́ка на
 дво́рі; мн. бо́ло́та, бо́ли́т.
 бо́ляче́ (-чо, болючо) 228.
 бо́ндар (боднар), -ря 68¹.
 бондарiвна, G³ -рiвен 96.
 бо́нна, G³ боннi i бо́ннiв 267.
 (борба *а*) боротьба́ 41.
 (боржiй) скорiше (скорше),
 хутчiй, швидше.
 (борзо *а*) дуже.
 Бо́рис (Бо́рис).
 борода́, G³ боро́д 95.
 борода́вка i боро́дявка.
 (борозда) боро́зна 58.
 боро́на, G³ боро́н 95.
 боро́нити (защи́щати *рс*)
 кого́-що, *р* кого́-чого.
 боро́тися за (о) що, бо́-
 рються (-ря-), бо́рючи́ся.
 боротьба́ 41 (*а* борба) за
 (о) що; бор. то́читься.

бо́рошно, *р* мука́. [ше).
 (борше *а*) скорiше (скор-
 Бо́рщiв, з Бо́рщiва 31, бор-
 щiвський. [ти.
 (Боска Матка *л*) Бо́жа Ма́-
 (бо-) буха́нець, буха́нця.
 боя́зкий (боязький) 43.
 бо́язко i бо́язно.
 (боязнь *а*) о́страх, страх,
 бо́язсть.
 бо́ярин, G³ бо́яр i бо́яри́в.
 брагма́н (брагми́н).
 браслéт (брансо́лета).
 брат, на бра́товi чи на бра́-
 ти, V³ братí i брато́ве.
 (братанич *а*, братанок *а*)
 племи́нник (*р* -ме́нник).
 (братанка *а*) племи́нниця
 (*р* племе́нниця).
 брате́рний (братерний) 128.
 бра́ти кого́-що до́ ува́ги,
 на ува́гу, *р* пи́д ува́гу; на
 думку, зважа́ти; брати
 (прийма́ти) у́часть; бра́ти
 но́жа, *р* бра́ти ни́ж.
 бра́тися ко́го-чого́ або до́
 ко́го-чого́ (за що́). [10.
 бра́тик (братик, братчик)
 бра́тний (братний) 128.
 братовби́вчий i -вбийчий.
 бра́тський 55.
 бра́тчик — член братства;
 брат, бра́тик (-тик) 10.
 брeни́ти (*р* звучати) i бри-,
 брeнькати i бринькати.
 бри́дитися ким-чим.
 (бризги) бри́зки, бри́зок.
 бри́тва, G³ бри́тов 96.
 (брити) го́лити.
 брова́, мн. бро́ви, брiв 94,
 брiвонька́ 24.
 Бро́ди, Бро́дiв 122.

бронза (бронз) і брѳндза, брѳнзовий і брѳндзовий. брошѳра (брошюра) 283. брѳнѳт(брунет)283.[ссѳлю. Брюссѳль (Брукселя), Брю-бѳвши (будучи) слугою, не мѳг прѳтестувати. Буг *p*, ч Бог рѳчка, бѳзь-кий. [128. бѳдень(буддень), будѳнный будѳвля, *G*³ будѳвѳль 96. будѳвнѳчий (будовничий). бѳднѳ, бѳднѳв 122. бѳднѳй (будний) 128. будѳвання — будова, бу-дування — сама дѳя 101. будѳк (бодѳк) 13. (будьѳ а) нѳби, нѳче, бѳ-цѳм; (будьѳ-будьѳ) чи-чи, хоч-хоч, що-що. буз, бузѳк (бозок). бузина (бозина). [хльѳсту. (букѳв) рѳзок дати, дати Букарѳшт (Бухарест), бу-карѳштський. [і лѳтера. бѳква, *G*³ бѳков (букв) 96,

буквѳльний і лѳтерѳльний. буквѳр, букварѳ 68¹. букѳт (бѳкет) квѳтѳв; гѳр-ляндний букѳт — кѳтиця. (було приѳшов *ps*) був при-ѳшов; справу (було) ви-конано; вѳкнѳ було встѳв-лене (вставлено). (булочня *p*) пекарѳня. бунтѳр, -рѳ 68¹, бунтѳвнѳк (бунтѳщик). (бурити) руйнувати. [93. бѳрѳ, з бур (бура, бурей) бурѳк (бурак) 36. 54. бѳсель, бѳсел і бѳсол; бу-слѳний і буслячий. бусурмѳн і -мѳн (ба-, бе-). (бута) пихѳ, чванлѳвѳсть. бѳти за когѳ, *p* ким-чим; був розумний, *p* був ро-зумним; це бѳде - булѳ зроблене (-но); див. було. буханѳць (бохонѳць). (бчѳла) бджѳлѳ. бюджѳт (*p* бюджет) 283. бюрѳ, -рѳ, -рѳм 283. 284.

В

В Англѳї, у Францѳї, в (на) Укрѳїні; в Укрѳїні на Кѳївщинѳ; останнѳми ча-сами (*p* в останнѳй час); першѳгѳ днѳя (*p* в першѳй день); цѳгѳгѳ року (в цѳгѳ-му роцѳ); 1934 - гѳ року (*p* в 1934-м роцѳ); (в слѳд) слѳдом за. [*ps*] 26. вагѳновѳд і -вѳд (-вожатий важкѳй і тяжкѳй, труднѳй; вѳжче; важко на грошѳ. важлѳвий чим. [259. (вазал) васѳль, васѳл 265.

вѳзелѳн (*p* вѳзелѳна). вакѳнсѳя (ваканс). валѳзка і чѳмѳдѳн. валькѳр і ванькѳр, -рѳ. вальс (валець). (вандри, вандрувати *p*) мѳндри, мандрѳвати. ванѳля (ванѳль). [96. ванна 267, *G*³ ваннѳв і ванн вантѳж (*ps* груз). вѳпна ж. р. і вѳпнѳ н. р. вѳпнѳр, вѳпнѳрѳ 68³. (варене) пѳрене, спѳрене молѳкѳ.

варéник (пиріг).
 варіво (варево) 104. [ренъ.
 (варіят *p*) божевільний, дү-
 варстат і верстат, -ту.
 вартій чого; варт (варта,
 стоїть *pc*) 132. [259,
 васаль (вазал), васал 265.
 ватра, ч огнище.
 вахмістр і вахмістер (вах-
 майстер) 65. 272.
 вберегтіся (-чися) 191 ко-
 го-чого або від кого-чого.
 (вбери) надягні пальто.
 вбівство кого (на кому *n*);
 виконав убівство особи
 (на особі) посла = убив
 посла; (доконав вбив-
 ства) убив, учинив убів-
 ство.
 (вбіцяти) обіцяти 13.
 (вборона) оборона 13.
 (вбутий) обутий 13.
 (ввага) увага 238.
 вважати кого-що за кого-
 що (*p* ким-чим); не вва-
 жаючи на що *p*, ч дарма
 що.
 ввесь, увесь (весь *a*), всьо-
 го (всього), всьому (всему),
 всім, всіх, всієї (*p* всеї,
 всії), всією (*p* всею) 175.
 176, у (*p* ві) всім.
 ввечері (вечером *a pc*) 232.
 (ввиді, увиді) на взір, як,
 на зразок, ніби.
 (ввиду цього *pc*) через те.
 (вводиться *p*) запроваджу-
 ється.
 (вганяти) ганяти.
 вглиб (вглуб).
 вдаватися до чого, вдатися
 по що (*p* за чим).

вдача — характер, удача —
 щастя, успіх 238.
 вдвох (вдвух) 162.
 вдень (днем) 232.
 вдівець (вдовець) 26.
 вдова по кому. [довільно.
 вдоволяюче (-чо) *p*, ч за-
 вдома, *p* дома.
 (вдоптати) утоптати.
 вдосвіта, *p* досвіта.
 вдумливий (вдумчивий).
 (вдуріти) одуріти 13, зду-
 ріти.
 (вдусити) задушити.
 ве (ву) — назва україн-
 ського в 1.
 ведібіда (відибіда) 40.
 ведмідь (*a* медвідь), -медя.
 везти кіньми (на конях).
 Везувій (Везув).
 векселевий, вексельний
 (вексельовий) 138.
 вексель, з векселя (векся)
 65, всі векселі (векслі).
 велет, велетен, велетен-
 ський (вели-), *p* великан-
 ський.
 великодній (-ний) 128,
 (величина *a*) розмір, ве-
 лич, великість.
 величнь, з величині 22.
 величний (-ній) 128.
 вельми, дуже, сильно.
 (венгерець, -рський, Вен-
 грія) угрин, угорський,
 Угорщина. [дати.
 (вергати, веречи *a*) кі-
 (верем'я *p*) година, погода.
 (верета) рядно.
 веретінце і веретінце 26.
 вернений і вернутий 201.
 вернутися див. вертати.

вёрсія (версія) 265.
верстат і варстат.
верствá; G³ верстóв 96 —
міра, і верств — грома-
дянства.
вертáти (*р* звертати) —
віддавати взяте; верта́-
тися — приходити назад;
вертатися (вертати) до-
дóму (домів); вертатися
полем (по полю); верта́-
тися *по* що (*р* за чим).
верх, довёрху, звёрху (до-
верха, зверха).
вёрхи (верхом) *прсл.*
верхівець, верхівця 23.
вёрхній (верхній) 128.
верховóдити ким.
(верш) вірш. [сіль 113.
весілля, G³ весіллів і *р* ве-
весі́нній (весінний) 128.142
і *р* весня́ний.
весло́, G³ вéсел 112.
весля́р, весляра́ 68².
весна́, мн. вéсни, вéсен 96.
(веснушки *рс*) ластові́ння.
весь *а р*, див. ввесь.
ветерина́р, ветерина́ра 68².
вечерні́ці, вечерні́ць 123.
вечерóвий, вечерні́й 128.
вечі́р (вечор); ввечері́ (ве-
чером *а рс*, ввечі́р). [13.
вечеря́ги (вечеря́ти).
(вженити, -ся) ожені́ти, -ся
(вжесточитися) озві́ріти,
роз'я́ритися.
вживáти кого-чого (що);
вживанні́ший.
взáвтра, узáвтра (*р* завтра).
взага́лі (*р* узага́лі).
вза́ємини, вза́ємин.

вза́ємний *р, ч* обопі́льний.
вза́ємові́дно́сини, -син.
(взглядно) або, чи, а влас-
не, точні́ше кажучи.
(взглядом) до, щодо, сто-
сóвно, відно́сно.
взивáти на, за, про (о).
взі́р, взі́рець 23 — зразо́к
чого; узі́р, узі́рець — ві-
зеру́нок 238; взі́рце́вий
138; на взі́р чого, взóром
чого; ста́вити за взі́р.
(взно́ситься) підійма́ється,
стої́ть.
(взрі́ст) зрі́ст.
взя́ти, візьму́, візьмеш, візь-
муть, візьмі́, візьмі́м, візь-
мі́ть (воз-) 26; взяти́ кого
за кого-що; взятися́ до
кого-чого (*за* кого-що);
взяти́ на ува́гу, *р* під ува-
гу; взяти́ у́часть.
ви- (ві-) 12.
виба́чайте, ви́бачте, про-
ба́чте, дару́йте (вибача-
юсь); виба́чайте на слові́;
вибачáти кому (кого).
ви́бігти (вибі́гчи) 191.
ви́блі́скувати (вили-).
(ви́вдя́читися) віддя́чити.
ви́вду́вати кого-що і чого.
ви́вірка, бі́лка, білі́ця.
ви́вісити (заві́сити) оголо-
ше́ння.
вивча́ти що, вивча́ння.
ви́вчити́ кого-чого, що.
ви́вчитися́ чого (*а чому*).
(ви́в'язати́ся *п*) ви́йти.
ви́гляд; не було́ надії (ви-
гля́ду). [що)
ви́глядáти́ кого-чого (кого-

Що в дужках (), того не вживайте!

віголений (побритий),
вид; (на вид) побачивши
ворога; (у виді) на взір,
ніби.

видавець (вида́вця) ч. р.
видасте (видасьте).

видёлка, G³ видёлок і ви-
дёлків; видёлко, G³ видё-
лок; видёльце, видёлець.
(видиво) марá, примара.

відерти, відеру, відереш
(видру, видреш) від кого
(р кому) що.

(видістатися) дістатися.
(видіти) бачити. [(видніти).

відко, відно; виднітися
видовище, р видовисько.

видушити (видусити).
(виєднати) добути, дістати.

вижидати кого - чого (на
кого-що).

(вижина) вишина́, висота́.
(вижний) вер́хній, горіш-
ній, ви́шній.

(вижший) ви́щий 156.

визволяти (визваляти) 209.

визнавати кого-що за ко-
го-що (р ким-чим); визна-
вати за потрібне.

визначальний (р визнача-
ючий).

(визуватися) роззува́тися.

виїжджати (виїзжати) ко-
нём (на коні).

(виймати) вийма́ти, вий-
няти (виняти) 225.

вийняток; див. виняток.

(викиди п) докір, (викиди
совісти п) доко́ри сумлін-
ня; догана́.

вікклад р, лекція́.

віклик (визов рс); вікли-

кати — поклікати, див.
спричинитися.

(виключно рс) тільки, са-
мий, чисто, геть.

використовувати (вихісно-
вувати) що. [му.

вікрати що у кого, р ко-
викрута́си, викрута́сів 122.

віла, вил 125. [ти.

(виліскувати) виблі́скува-
вимага́ти (вимога́ти) 209.

(вимазувати) стира́ти, ви-
тира́ти.

(вимикати р) виску́бувати.

(виминати р) обмина́ти, о-
мина́ти, мина́ти.

вимовою, з вимови (по ви-
мові) чужине́ць.

вимовляти (вималяти) 209.

вимовний, ч промóвистий.

вімогти (вимочи) 191.

вімочка див. бібула.

(винаймати, винаймати)
найма́ти, найня́ти.

(винайти, винаходити) зна-
йти́, відкрити́.

(винахід р) відкриття́.

(винен) повинен зроби́ти.

вінен (винуватий р) я; ві-
нен в чім, р чого; я тому
не винен; вінний - вінен
132.

(винимати) вийма́ти.

(Винниця) Ві́нниця, він-
ницький 27а.

віняток, р ві́ннятoк; з ві-
нятком, р за винятком (за
ви́ймою), окрім.

(виобразити) намалюва́ти.

(випадати) виска́кувати, ви-
біга́ти; не годі́ться (р не
випадає).

випадковий (случайний *а*).
 випадок (*а* случай) із ким.
 віпекти (випечи) 191.
 віпис ч. (ж.) *р*. 66.
 випітувати про (*о*) що.
 (виповідження) відмовлен-
 ня, попередження про
 звільнення. [мóвити.
 (виповідісти) оголосіти, від-
 віпозичити (випожичити).
 віполоскати (виполокати).
 віпочити, спочіти, відпо-
 чіти (відпочати).
 випроводжати (-ва-) 209.
 (випуцувати) вічистити.
 (вирабляти *а*) виробляти.
 віректися (-чися) 191 від
 чого або чого.
 вірібка (виробка) 16.
 вірівняння (вирівнання).
 вірівняти (вирівнати).
 вірізати (*р* перерізати).
 вирішальний, *р* вирішаю-
 чий 134, вирішній. [209.
 виробляти (вирабляти *а*)
 виробництво, виробничий
 (вирок *р*) присуд. [26.
 виростати (вира- *а*) 209;
 виріс великий (*р* великим).
 вирубати, *р* витинати.
 вірятувати (виратувати).
 вісівки (отруби *рс*), вісі-
 вок 123. [лювати.
 (висказувати) висловлю-
 вісіти, вішу, вісять (ві-).
 вискубувати (*р* вимикати).
 висловитися (висказатися)
 за що (за чим).
 віслухати що або чого.
 (висмівати *р*) висміювати.
 висок, мн. вискі, висків
 (висок).

висока *р*, вища школа; ви-
 сокий на зріст.
 високоповажаний Пáne,
 див. поважаний.
 (висотою *рс*) заввишки.
 височінь, -чині, -чинню 22.
 вістаратися чого або про
 (*о*) що, на що. [ній 128.
 (вистарчаючий *р*) достат-
 вистачати (вистарчати) ко-
 му чого. [сохну.
 (висхнути) вісохнути, ві-
 (висший) віщий 156.
 (витати *а*) вітати; в. кого
 (кому); вітаємо тебе (ві-
 тай нам *п*).
 вітекти (витечи) 191.
 витинати *р*, ч вирубати.
 витирати ноги об що.
 вітовкти (витовчи) 191.
 (витручувати *п*) викидати,
 виводити.
 віучити кого-чого, що.
 (вихіснувати) вікористати.
 (вихованутися) віслизну-
 ти, віслизнутися.
 віховати кого, ховати (скри-
 вати) що.
 виховальний, *р* виховую-
 чий, виховавчий 134, ви-
 ховний; виховання (ві-).
 виховуюче (-вуючо) 228.
 виходити, виходив, вихо-
 дила (-ді-), виходьте (ви-
 ходіть).
 віхор, з віхру ч. *р*. [ках).
 віцілувати рúки (*п* по ру-
 (вицофатись) відступіти,
 відступітись, вернутись.
 вичерпний, *р* вичерпую-
 вишина (вижина). [чий.
 вишнівий (вишньовий) 138.

24. 383.

Львівська державна
 наукова бібліотека
 АН УРСР

Львівська державна
 наукова бібліотека
 4311

ви́шній *а* (вижний) 128.
 ви́щеподаний (повисший).
 ви́щий (висший) 156, ви́-
 щати 157, ви́ще 228.
 виявля́ти (*п* зраджувати)
 ві *р*, *ч* у Львові, у всім. [що.
 ві́вта́р, ві́вта́ря 68¹. 286.
 ві́вто́рок (второк), з ві́в-
 ті́рка 70, ві́вті́рковий; у
 ві́вто́рок (*а* второк).
 ві́вця́ 27, мн. ві́вці, ове́ць,
 ві́вча́р, ві́вча́ря 68¹. [ві́вцям.
 від 27, *р* од; по приголос-
 них також пишемо *ві́д*,
 а не *од* 243; від ба́тька
 (ба́тьком) на́вче́ний; кім-
 на́тні (від кі́мнати) дві́рі;
 кра́щий за тебе, кра́щий
 від тебе (*р* кра́щий тебе);
 уме́рти ві́діз чо́го; скри́нь-
 ка з-під (ві́д) чо́го; зші́-
 ток для (ві́д) раху́нків.
 (ві́дай) пе́вне, ма́бу́ть, ли-
 бо́нь.
 ві́дати що́ або про (*о*) що́.
 ві́дби́рати що́ в кого́ (*р*
 кому́).
 ві́дбі́тися від чо́го і чо́го.
 ві́дбі́гати від ко́го - чо́го і
 ко́го-чо́го. [да́льний.
 (ві́двіча́льний *а*) ві́дпові́-
 (ві́дворо́ть) на́впаки́, на́в-
 па́к. [ки).
 ві́ддалі́к, по́даль (по́дале-
 ві́дда́ти, -да́м, -дасі́ (-даш),
 -дасте́ (-сьте), -дасі́ся
 (-да́шся), -дасте́ся.
 ві́дді́л (ді́л), ча́стина.
 ві́ддя́чити кому́ (кого́).
 Ві́день (Ві́на), з Ві́дня.
 ві́де́мний *р*, *ч* недоб́рий,
 негати́вний.

ві́дживу́ (-жию́), див. жити.
 (ві́дзерка́лювати *п*) ві́дби-
 ва́ти, пере́дава́ти. [зія.
 (ві́дзив *рс*) ду́мка, реце́н-
 ві́дзнача́ти (ві́дміча́ти).
 ві́дзнача́юче (-чо) 228.
 ві́ді-, оді́- (ві́до-). [кому́.
 ві́дібра́ти від, у ко́го або *р*
 ві́дійма́ти, *р* ві́дніма́ти 225.
 ві́дійти́ від ко́го-чо́го і ко́-
 го-чо́го. [ну́ти.
 (ві́дікаше́льнути) ві́дкашля-
 (ві́діпня́ти) ві́дп'ясти́, ві́д-
 пина́ти.
 (ві́дказати) ві́дмо́вити. [ти.
 (ві́дкаше́льнути) кашля́ну-
 ві́дкашля́ти (ві́дкашля́ти).
 (ві́дкликати) верну́ти, зрі́к-
 ті́ся, ві́дмо́витися. [му.
 ві́дкло́нитися до ко́го й ко́-
 ві́дла́мок (ві́длом-), ві́дла́-
 мувати 209.
 ві́дміча́ти (ві́дзнача́ти).
 ві́дмовля́ти (-мав-) 209 кому́
 чо́го і в чо́му; про́ка́зува-
 ти (ві́дмовля́ти) мо́лі́тву;
 ві́дпові́сти (ві́дмови́ти).
 (ві́днайти *р*) зна́йти, роз-
 шука́ти.
 (ві́днести *п*) одéржати ра́-
 ни, порáнено; (ві́днести
 побі́ду) пере́могти́.
 (ві́дносно *рс*) що́до, су-
 проти, на це́; (у ві́дно-
 шенні до *рс*) що́до, су-
 проти, проти́; (у ті́м ві́д-
 ношенні *рс*) тим, з то́го
 по́гляду; (у всі́х ві́дно-
 шеннях *рс*) з усі́х бо́ків,
 під ко́жним по́глядом.
 (ві́до-) ві́ді-
 ві́до́мий, ві́до́мість (ві́-); (по-

дається *p*) подаємо до ві-
відпис ч. (ж.) р. 66. [дома.
(відпінчу, -неш, -не) від-
почіну, -чїнеш, -чїне.
відповідальний (відвічаль-
ний).
відповідати з (по) історії;
відповідаючи (*p* у відпо-
відь) на; відповідати чому
(достроюватись до чого).
відповідний (-ній, підхо-
дячий, дотичний) 128.
відповідно до чого (чому).
відповідь, *G*³ відповідей і
відповідів 93.
відповісті (відмовити).
(відпоручник *p*) представ-
ник, заступник, посла-
нець.
відпочіти, -чїну, -чїнеш
(-чати, -пінчу, -пїчнеш).
(відпоясати *p*) зняти.
відпустка (відпуск).
відректїся (-чися) від кого-
чого або кого-чого.
відрó, мн. відра, відер 112.
відробляти (відраб-) 209.
(відручний) власноручний
лист (письмо). [го.
відсахнутися від чого і чо-
відси і відци, -сіль і -цїль,
-сіля і -цїля 233. 235.
відсилати ким, *p* через кого.
відступатися від кого-чого,
p кого-чого.
відсутній (-ний) 128.
відсутність, *p* брак.
(відгак) потім, опісля, зго-
дом, далі, тоді 253.
(відтам) звідти, відти.
(відтепер *p*) з цього часу.

відти, відтіль, -ля 233.
відтінок *p* (*p* скравок), *ч*
царина, ланка.
(відтогда) з того часу.
(відтрити) відкїнути, ві-
дїпхнути, відкїнь (-трупь).
відцуратїся кого-чого або
від кого-чого.
(відчалити) відпливсті.
(відчайтись *a*) стратити на-
дію.
відчинїти, зачинїти (від-
творюти, за-) вікна, двері;
збори відкривати, закри-
вати (відчинїти, за-).
(відчит, відчитність *p*) звіт,
звітність, рахунковість.
відьма, *G*³ відьом 96.
віжки, віжок 123. [тися.
(візбрати) прибути, підня-
(візвання) заклик, покли-
кання. [клїкати.
(візвати) вікликати, по-
візіта (візит).
візьму 26 (возьму, озьму),
візьмеш, див. взяти.
військовий *ч* — що стосу-
ється до війська, воєн-
ний *p* — до війни.
війна 26 (война) за (о), *G*³
воєн (війн) 96.
війт (віт) 286.
вік, віку, в віці (в віці).
вікно, *G*³ вікон 112; вікно
відчинїти, зачинїти (від-
творити, затворити).
віковичний (-ний) 128.
вікопóмний *a*, вікопáм'ят-
ний, пáм'ятний, пам'яти
гóдний чи вáртий, неза-
бúтний.

Що в дужках (), того не вживайте!

- вільний (*а во-*, *свобідний*) (вколисати) вколихати.
 26; чи можна (*р чи вільно*);
 вільна (вільна).
 він, вона (*она а*), воно (*оно а*), вони (*они а*), до нього — до його 31. 243.
 Вінниця (Винниця) 10. 27а,
 вінницький 10.
 вінця, вінець 125. [нин] 27.
 Вірменія, вірменін (*арме-*
*вір*но (вірне) *прсл.*
 (віроятність) правдоподіб-
 ність; (по всій віроятності)
 певне, найпевніш. [осей.
 вісь, о́сі, вісцю, *мн.* о́сі,
 вірш *ч. р.* і вірша *ж. р.*
 (верш).
 вісім 161, вісьмо́х і восьми́
 166, вісьмо́м, вісьмо́ма і
 вісьма́ 168. [128.
 вісімдесятилітній (-ний) 40.
 вісімнадцятилітній 40. 128.
 вісімна́дцять, -тьо́х, -тьо́м,
 -тьма́ і -тьома́ 161.
 вісімсотлітній -ний 40. 128.
 вісімсотрі́ччя 40.
 ві́сник (*а ві́сник*) 58.
 (ві́сти *а*) зна́ти; Бог зна́в
 ві́стря 27. [(*а ві́сть*).
 віта́ти (*а витати*).
 ві́трець, ві́треця́ і ві́те-
 рець, ві́тереця́ 65.
 ві́тряк (ві́трак) 54.
 (ві́тчина) ба́тьківщина.
 (ві́цепредсі́дник) застúп-
 (ві́ч) очей. [ник голо́ви.
 ві́че *а р, ч* збо́ри.
 ві́чний (-ний) 128. [ба.
 (вказаним *є*) по́винно, трé-
 вклоня́тися (вкланя́тися) до
 кого й кому. [на ко́ліна.
 (вкля́кати) става́ти, па́дати
- (вколисати) вколихати.
 вкороти́ти чого.
 (вкучно) скучно.
 вла́да (*а вла́сть*) 238.
 влада́р, влада́ря 68¹.
 (Влади́мир) Володи́мир.
 вла́сний (-стн-) 58. 238;
 вла́сне (власно) *прсл.*
 вла́стивий кому-чому.
 вме́рти (*р померти*), вме́р-
 лий (вмерший, померший).
 (вмиг) вми́ть, миттю.
 вмовля́ти (вма́вляти) 209.
 (внаслідок чого) через що.
 (внедовзі) незаба́ром. [ка.
 (вносок) предло́ження, дум-
 (внет *п*) відрáзу, за́раз.
 (вносити *р*) подава́ти на
 затве́рдження.
 вночі (ні́ччю) 232.
 внук і ону́к.
 (вну́трі *а*) всере́дині.
 вну́трішній (-ний) 128.
 (вну́тро) ну́тро, сере́дина.
 (вовсе) зо́всім, ці́лком, ані
 не, геть.
 Во́вча (*рс* Вовчанськ) 295а.
 вогонь *р, ч* огонь 39.
 водно́час, разо́м, водно́раз,
 рівноча́сно, одноча́сно.
 (водопрові́д *рс*) водога́н, во-
 дого́ну,
 водохре́сний (-стн-) 58.
 Водо́хри́ща, до Водо́хри́щ
 і Водо́хри́щі, до -щів 122.
 воє́нний *р*, див. військо́вий.
 вожа́д, вожа́дя (вожа́д, вожа́д)
а, ч ота́ман, провади́р.
 (возду́х *а*) пові́тря; (воз-
 духопла́вство) пові́тролі-
 та́ння.
 вози́ти кіньми (на конях).

Вознесѣнське(-ськ *рс*) 295а.

(возраст) вік.

(возьму) візьму, див. взяти.

(война) війна 26.

(волати) клікати, кричати.

Волинь, з Волині ж. (ч.) р.,
волинський (вол-).

(воліти *а р*) хотіти, ба-
в'оло, G³ волів 112. [жати.

володар, володаря 68¹.

Володѣмир (Володимѣр).

волоктї (волочи) 191.

волося (волося).

волахв (*р* мудрець). [295а.

Волочѣське (-ськ *рс*) 144.

(вольний *а*) вільний (*а* сво-
бідний) 26.

вольовий (волевий) 138.

вона, вон'о, вонї (*а* она,
оно, онї). [сумніватися.

(вонтпити *п*) недовіряти,

(воняти *а*) смердіти.

ворітця, з ворітець 125.

(воробець) горобець 39.

ворог (воріг) 25.

вороже (-жо) *прсл* 228.

вороженьки і воріженьки.

вороний (вороний).

ворота, з воріт 115. 125,

на вор'отях (воротах), во-

рітьми 116 (*р* воротами).

ворса (ворс) ж. р. [295а.

Ворскло н. р. (Ворскла *рс*)

восенї (восенї *р*) 232.

восьмий (осьмий *а*) 161. 39.

вотум ч. (н.) р. 290.

(воцаритися) настати, за-
панувати.

воша (вош *а*) 65.

воювати кого, проти кого
за (о) що.

вояк (*р* жовнір).

(впередити) віпередити,
попередити.

впис, впису ч. (ж.) р. 66.

(впімнутися) нагадати.

(вплав) уплинь, вплинь.

впасти на чому, *р* на що;

впад'у, впадеш, впаде.

(вписи *wpisy*) запис ч. р.

вплив (уплив), підо впли-
вом 238.

(вповні) зовсім, цілком.

(впоминатися, впімнутися)
напоминати.

(вправді) так, звичайно,

правда, справді, щоправ-

впрост *р*, *ч* просто. [да.

(впрочім *рс*) але ж, зреш-

тою, протє, а втім.

(впялити) вітріщити, ві-

рячити, вілупити очі.

вражаюче (-жаючо) 228.

(вражающий) разючий.

враження і вражіння 102.

238; (враження маю) мені

здається. [62. 128.

вранішній і ранішній (-ний)

(врешті-решт) кінець-кін-

цем, врешті, вкінці, на

самий кінець; див. решта.

(вробити) зробити.

(в роді) наче, ніби, подіб-

но, на зразок.

все (всьо, усьо) 31.

(всего) всього, (всему) всьо-

му 175.

(всей, усей) весь, увесь.

всенародній (-ний) 128.

(всердити, -ся) розсердити,

розсердитися.

всесвітній (-ний) 128.

всесторонній (-ний) *р*, *ч*.

всебічний (-ній) 128.

(всеціло) цілком, -ковито.
всієї, всією (*р* всієї, всією),
всіма (*р* всіми) 175.
(вказати) вказати, пока-
(вказівка) вказівка. [зати.
(вскинути) кинути.
(вслід) слідом за.
(вснути) заснути.
(вспільний) спільний.
(вспільник) спільник.
(вставитися за ким) засту-
питься за кого.
(встеклий *п*) скажений.
(встекліна *п*) скаженіна.
встерегтися (-чися) 191.
(встид) стид, сором.
(встидатися) стидатися, со-
ромитися.
(встидаливий) стидливий, со-
ромливий.
(встидливість) стидливість,
соромливість.
(встидно) стідно, соромно.
вступатися за кого-що (за
ким-чим).
(встяжка) стяжка.
всупереч чому (чого).
(всхід) схід, до сходу, до
схід сонця.
(всхідний) східний 128.
(всхнути) всохнути.
(всходити) сходити.
всюди (всюда).
(всьо) все 31. 175.
всього, всьому (всего, все-
му *а*) 177.
(всього-на-всього) усього
но, гурт на гурт, усього.
всьогосвітній (-ний) 128.
втєктї (-чи) 191, втікати
чого і від чого; втечу,
втече (втікне).

втім *р*, *ч* раптом, нагло,
тоді, несподівано; втім=
втопати (вта-) 209. [проте.
втопати (вдоплати).
(второк) вівторок, до вів-
тірка; у вівторок (*а* вто-
(втрафити) втрапити. [рок).
(втрутити) вкинути.
вуаль (воаль) ч. (ж). *р*. 284.
вугілля і вугіль 39 (вуголь,
вуглі), вугляний (вугле-
вудка (удка) 39. [вий).
вуж 39.
вуздечка 39.
вузенський (вузонський) 39.
вўзол, *р* узол 39.
вузький 39. 43, вўзько і
ўзький, ўзько; вўжчий
156. 157.
вўлик 9. 39, *р* ўлик (улій).
вўлиця, *р* ўлиця (гулиця) 39.
вус, *N*³ вўса і вўси 39. 77.
вўста і ўста 39.
вўхо 39, мн. ўші і вўха,
ушей і вух.
вхопитися (вхопитися) за
кого-що, *р* кого-чого.
(вхрестити) охристити 13.
(вцінити) оцінити 13.
вчасний — це своєчасний;
(вчасний) ранній 128, пе-
редчасний; (вчасніше) ра-
ніше, (вчасно) своєчасно,
зарані.
вчепитися за що або до
чого, *р* кого-чого.
вчинити кого за кого.
вчити кого чого, вчитися
самому чого (чому); вчи-
тися рідною мовою (на
рідній мові).
вчора (вчера) 31.

вчора́шній(вчорайший)128. | вщент, дощ́енту 236.
(вші́ти, ушити) поші́ти. | вщипну́ти, -пну́ (вщип-).

Г

гада́ти про (о) кого-що.
га́дка про (о) кого-що.
Га́дяче (Гадяч *рс*), з Гадя́-
газа́рд, *р* аза́рт. [чого 144.
газетя́р, -ра́, мн. -рі 68³.
гай, в гаю́ 76.
гайови́й (гаевий) 138.
Галичи́на (Гали́ція).
га́ндель, га́ндлю (-делю).
гандля́р, -ра́, мн. -рі 68³.
Га́нна, *р* А́нна *а*, G³ Га́н-
нів і Ганн 96; Га́ня, Ган-
ну́ся.
ганча́р (гончар) 29, -ря́, мн.
-рі 68¹.
ганя́ти (гоняти) 209.
гапта́р, гаптаря́ 68¹.
гаптува́ти (гафтувати).
гара́зд (горазд *а*) 29.
гарба́рня, з гарба́рень 96.
гарми́дер (-мідер) 9. 274.
га́рний (*а* красний) на що,
га́рний на лиці.
(гаряч) спе́ка, жар, га́ряче́.
га́ряче́ (горячо́) *прсл* 228.
га́рячий (горячий) 29.
га́рячка (горячка) 29.
гаси́ти *р*, туши́ти.
га́сло, *р* клич *а*.
(гвіздь) цвях, гвіздо́к 23.
(где *а*) де.
ген (гень), ген-ге́н.
генеза́ (генезис) *ж. р.*
Гераси́м і Гараси́м 29.
(гербата *р*) чай, ча́ю, ча́єм.
Герва́сій (-зій).
герети́к *р*, *ч* ерети́к 277.

(Герод) Ірод 275.
(геройка) герої́ня.
геро́льд (ге́рольд).
(гет) геть. Моє поле геть
(далеко *рс*) ширше, як
твое́.
гидува́ти ким - чим (ги-
дитись).
гі́цель, з гі́цля, *р* гі́целя
гі́дний кого-чого. [65.
(гієрархія) ієра́рхія.
(гільтяй *р*) гульта́й.
гімназі́ст (гімназі́ст).
гімназі́йний і -зі́льний.
гіркі́й; гірке́нько (гіре́нь-
ко *р*), гірко́.
гіро́к, гірка́ *р*, *ч* огіро́к.
гіпно́за (гіпно́з).
гірні́к — робі́тник у гір-
ських фабриках; гірня́к
-- мешкане́ць гір.
гладе́нький (-до́нький) 6.
(гладко) рі́вно, гладе́нько.
(гледі́ти) гляді́ти.
глиби́на (глу-); завгли́бшки,
угли́б (глибиною).
глибі́нь, -бині́, -бі́нню 22.
глибо́кий (глибокий).
глі́церін (глі́церина) *ч. р.*
(гло́ток) ковто́к, ковтка́.
(глибокий) глибо́кий.
глузува́ти з кого-чого (над
ким-чим).
глуми́тися з кого-чого (над
ким-чим, *а* кому-чому).
(глу́пий *а*) нерозу́мний,
ду́рний, безглу́здий. Глу́-

Що в дужках (), того не вживайте!

па ніч — пізня, темна ніч.
глухий на що або до чого.
глушінь, -шині, -шінню 22.
(глядати) шукати.

глядіти (гледіти) чого (р
за чим) — наглядати,
пильнувати, стерегти, бе-
регті, уважати; (гляді-
ти р) дивітися; (не гля-
ючи на те) дарма що.

Гнат і Ігнат.

гнатися (гнати) за ким-чим.
(гнеть) відразу, зразу, за-
раз.

гніздечко а р (гніздочко),
ч кубелечко.

(гніздо а р) кубло.

говоріти, говорю (-вору),
говориш про (о), за кого-
що, до (к) кого, гов. рід-
ною мовою (на рідній мо-
ві), гов. телефоном (по
телефону).

(год р) рік.

годіна (час); лягати в, р
о десятій годині.

годіться (випадає).

гódний і гóден 132; не гó-
ден робити.

годувати (кормити а).

голітися (бритися).

голівонька і голóвонька 24.

голова (предсідник, за-
ступник голови (віцепр.))

головне і голóвно прсл 228;
головний (голівний).

головувати на чому, в чо-
му (проводити чому).

го́лод на що.

голо́дний-голо́ден на що а-
бо чого.

голодування (р голодівка).

голосіти за ким, по кому
— ридати, плакати ре́в-
но; (голосити) проповіду-
вати, оповіщати, повідо-
мляти. [ний] 16.

голослівний (а голослов-
голосувати за кого-що, р
на кого-що (за ким-чим).
голубий (голубий) р, ч бла-
китний.

голяр, -ра, мн. голярі 68.³
Го́мель, з Го́меля (Гомля)
65.

гомоніти про (о) кого-що.
Гомо́рра (Гомор) ж. р.

гонéць, р гінéць, гінця 23.
(го-) ганяти, гоніти 209.

гора, з гір (гор) 94, на го-
ру (гору), йти під го-
ру — це на гору (рс »пóдъ
гору« — з гори): в долину
легше йти, як під гору.

(горазд) гаразд 29.

го́рдий чим, на що, з чого;
ч гордовітий, пішний,
величавий.

го́рдити з кого або ким
(над ким).

(гореч а) гіркість, гіркотá.

Го́рдіїв вузол (гордійсь-
гордувати ким-чим. [кий]).

Горі́нь, з Горі́ні ж р.

(горі а) вгору, догорі,
вверх; догорі (горі) дном.

го́рілка (-вка), -лчаний 52.

го́рішний (горішний) 128.

(горіючий) горючий, -щий,
горящий, розгорілий.

(го́рка а) гірка.

горля́нка (гортанка).

горну́тися до кого, р гор-
нути кого.

горня, горняти, *p* горнець, горниця.
 горобець (воробець) 39.
 (город *a*) місто.
 городній (городний) 128.
 (городський *a*) міський.
 горожанин (-жанин) *p*, *ч* громадянин (громадянин).
 (горсть *a*) жменя, жменька — жмілька.
 (горячий) гарячий 29. [228.
 (горячо) гаряче *прсл* 29,
 господар, -ря, мн. -рі 68.¹
 (господарка) -дарювання.
 господарний (-ній) 128.
 господія (господині).
 Господь, *a* Господь.
 гостець, гостеця 65.
 гостинець-подарунок, західньоукр. — широка дорога, шосе.
 гостити у кого і когось, *ч* гостювати у кого.
 Гостомель, з Гостомля 65.
 гострий (острий) 39; гострий на речах.
 гострити (острити) 39.
 (готичеський *рс*) готичький.
 готовість (готовність).
 готувати, готуй (готов), готуватися (готовитися), готівтєсь (готовітєсья).
 грабіж, -бежуй *ч*. (ж.) *p*. 22.
 грабіжник (рабівник).
 грабіжницький (рабівницький). [тво).
 грабіжництво (рабівництво).
 граблі, грабелі і граблів 96. 122.
 грабування (рабовання).
 грабувати (рабувати).
 грабунок (рабунок).

град (гряд) 54.
 граніця (гряниця) 54. [жар, (грань) вугілля, присок.
 грати в що — гуляти; грати на що — на інструменті; грати козацька.
 гратися (грати) з ким-чим, *p* ким-чим.
 (гребати) закопувати.
 грєбля (гробля).
 грєцький (гречеський *рс*).
 (гривна *a* *p*) кара.
 Григорій, *p* Григир.
 (грїжа) журба, сум, туга, сміток, жаль, гризота.
 гриміти (грімєти) 11.
 грим (перун).
 (гримко) голосно.
 Грінченко 45. 46 (Грін-).
 грїх, з грїха (грїху).
 (грїш) грїші, грїшей 78,
 грїшми і грїшіма 81.
 (гробля) грєбля.
 (гробовець) надгрїбок, нагробок; гробова тиша.
 грозити *p*, *ч* загрожувати.
 громадський — належний до громади, громадянський — належний до громадянства.
 громадянин (-нин). [138.
 грошовий і грошевий 31.
 (грубі) великі грїші.
 (грудь) грїди, грудєй 123,
 грїдям 97, грудьмі і грудїма 98, — уживається тільки у множині.
 Грушівський (*a* -шев-) 21.
 грюкіт (гряхіт), -коту.
 грязь (болото *p*), грїззю.
 губа, з губів 93.
 (гузар) гусар 265.

(гулиця) ву́лиця 39.
гультя́й (гультай, *p* гіль-
тя́й).
гуля́ти — це ба́витись, про-
ходжува́тись; гуляти в хре́-
щика, в карти; (гуляти)
танцюва́ти; гуляти по́лем
(по полю).
Гу́мань і Умань 39, гу́мань-
ський і у́манський 39.

гуса́р (гузар), гуса́ра, мн.
гуса́ри 68.* 265.
гу́си (гусь), гусе́й 123, гу́-
сям 97, гусьмі́.
гусля́р, -ра́, мн. -рі 68³.
(гуськом) оди́н по одному,
ключе́м.
гуті́рка (гу́тірка).
(гуторити *p*) базі́кати, плé-
скати, говорі́ти.

Г

(газда) госпо́дар, хазя́їн 29.
гвалт (гвавт) 258.
(гвер) рушні́ця 62.
(гімназіяст) гімназі́ст.
гні́т (кні́т) 258. 286.
грана́та (гранат).
гра́ги (крати, *pc* решітка),
з грат і гра́тів.

(гратулювати *p*) поздоро-
вля́ти, віта́ти кого з чим
(кому чого).
Гродно, *p* Гродно і Горó-
дня.
грунт, мн. грунта́ і грунті́
77. 258.
гудзи́к (*p* гудзі́к) 9.

Д

(д, к хаті) до ха́ти.
да́вити *p*, ч ча́вити.
да́вній (давній) 128.
да́внішній (-ний) 128; да-
вні́ше — колись, ра́ні-
ше — перше; давні́ше
(рані́ше *pc*).
дале́ко гірший, дале́ко кра́-
щий; моє поле геть (да-
леко *pc*) бі́льше, як твоє.
далекося́жний (-сягаючий).
дале́чнь, далечині́, дале-
чінню 22.
да́льний (дальний) 128.
(дальше *p*) да́лі.
дамаський (-сценський).
Дамо́клів (Дамокляса) меч.
да́нець, *p* датча́нин.
да́ний (данний) 201.
(дансерка) та́нцівни́ця.

да́нський (дунський, Дат-
ський). [228.
даре́мно, *p* даре́мне прсл
(даром *p*) даре́мно, заду́р-
но, безплатно, неплатно.
(дасться) мо́жна, його мож-
на; (датися переко́нати)
послу́хатися; (дасться по-
чути) почу́ється.
да́ти, да́си (даш, дасиш),
дасте́ (дасьте), да́ла, да́лі.
дах (*a* криша).
дба́лий (дбаючий).
дба́ти про (о), за кого-що,
часом на кого-що або чим.
два-три-чотири столи-рази
і т. ін. ч. *pc* стола-
раза); так само: 22, 32,
42 і т. д. столи-рази (22,
23, 24 столів, разів) 119.

двадцятигодинний 40, двадцятилітній (-ний), двадцятирічний, двадцятип'ятилітній 40.

двадцять, -тьох, -ті 166; тьом, -тьма і тьомá 168. дванадцять (дванайцять), -тьох і *p* -ті 166, -тьом 166, -тьомá і -тьма 168. двєрі (двер), двєрей 123, двєрям, двєрмі 98 і двєріма 123; відчиніти (відтворити) двєрі, зачиняти (затворяти) двєрі.

дві-три-чотири корови-верби і т. ін. ж. р. (*p* корови-верби), слови-вікні (слова-вікна) чи двое вікон, двое слів 117. 118; дві слови (пара слів).

двірець (дворець) — це палац; (*p* двірець) вокзал. двісті (двіста) 161, двох сот, двом стам, двома стами 168, двосотий 161.

двічі (двійчи, двічі) 162. (дволичний *p*) лукавий, неширий.

двосотлітній (-ний) 40. 128. двотижневік 40.

двох, двом, двома (двоїх, двоїм, двумя).

двотомовий і двотомний. (де *n*) куди йдєтє; кудюю-тудюю—сюдюю (де) йти. (двоаякий *a*) подвійний (подвійний).

дебати, -тів (дебата).

девиза (девіз) ж. р.

дев'яносто, -ста і дев'ять-десять 161, -тьох, -тьом,

-десятьма і -тьомá 168. 166. дев'яностолітній (дев'яностолітний) 128. 40.

дев'ятнадцятилітній (-ний) 128. 40.

дев'ятнадцять 161, -тьох і -ті 166, -тьом 166, -тьма і -тьомá 168. [128.

дев'ятсотлітній (-ний) 40.

дев'ясот 161, дев'ятьох (*p* дев'яти) сот 166, дев'ятьом стам 168, дев'ятьма стами 168.

(дежур) варта, вартування.

(дежурити) вартувати.

(дежурний) вартовий.

декілька (*p* декільки), -кох, -ком, -кома 163.

деморалізуєче (-чо) 228.

дєнний (дневний) [ник.

дєнник (дневник) і щодєн-дєнь; *G*³ днів, а по числівниках дєнь 79; дєнь-у-дєнь (*p* з дня на дєнь); останніми днями (*p* за останні дні); цими днями (на цих днях); того самого дня (у той же дєнь); в дєнь (в дні) нападу.

дерев'яний, *p* -ляний 37.

(дерево) дрóва (*pc* дровá).

дєржално 53.

дєржати, дєржý, дєржиш, дєржать, дєржачи (дєржучи). [за кого-що.

дєржатися кого-чого або Дєрмань, з Дєрмані ж. (ч.) *p*.

дєрти, дєрý, дєрєш, дєрýть (дру, дреш, друть).

дєсєрт (десер).

дєсять 161, -тьох і *p* -ті

Що в дужках (), того не вживайте!

766, -тьом 166, -тьма і
десятьома 168.

деталь (детайль), з дета-
лю ч. (ж.) р., подробиця.
детальний (детайлічний) —
докладний. [продаж.

(детайлічний) гуртовий
дещо — це займенник

„щось“, прислівниково за-
мість „трохи“ не вжива-
ти; (дещо) трохи.

деякий (р певний).

джерело (жерело)

(джума) чума. [з джур (-ів).

джура (р чура), мн. джури,

дзвінок (звінок) 23.

дзвонар, -ря 68.¹

дзеркало (зеркало).

дзюб (клюв).

дзюрком (цюрком).

дзюрчати (цюрчати, цю-
ріти). [килим.

диван — це отомана, а не
диверсія (диверзія) 265.

дивись, дивіться (р диви,
дивіть); не дівлячись
(-ваю-)на р, ч дарма що;
дивітись (глядіти), ди-
вісь (р гяді). [132.

дивний (-ній) 128 і дивен

дивовижний (-ній) 128.

дивуватися (подивляти що)

кому-чому, з кого-чого, на

(дира) діра, дірка 27а. [що

дискант (дійшкант) 263.

дискусія над чим або про

(о) що (по чому).

диспут (диспута).

дитя, дитяти, дитяті, ди-

тям; діти, дітей, дітям 97,

дітьми 116. [чий).

дитячий (дитинячий, діто-

дійшель (дишло), з дійшля.

(дійшкант) дискант 263.

(дійштанс) дистанція, від-

діброва (дуброва). [даль.

дівчур, дівчурá 68.²

діготь р, ч дьоготь 23,

дігтьр 68.³

дід (дідо) — батьків чи ма-

терин батько, кожна ста-

ра людина; прошак, же-

брак, торбій (дід). [вів).

дієслово, з дієслів (дієсло-

діждати, -ся кого-чого.

дізнати чого.

(діймати) дошкуляти, до-

пікати; (діймаючий) до-

шкульний, болючий, до-

ткливий; (діймаючо) бо-

ляче, дошкульно. [чого.

дійти до кого-чого і р

(діл) відділ, розділ, часті-

на. [біти.

(ділати) діяти, чинити, ро-

ділення і діління 102.

ділити на (через п) сто.

(діло п) твір; діло (діло).

дім (дом а) 286.

Дінець (Донець) 23.

Діонісій (-низій) 130. 265.

діра (дира), дірка, дірявий

(діравий).

дістати, -ся (до-, засягти,

передістатися) до чого і

чого.

діткнутися (р діткнути) до

кого-чого і кого-чого.

(діточий) дитячий (дити-

нячий).

діягноза (діагноз).

діяграма (діаграм).

діядема (діадем).

діалект (діалект) 284.

діяма́нт (*р* алмаз).
 ді́аметр (діа́метр) 272. 284.
 для́, для́ того́ (для́того) 237;
 комі́тет для́ (по) збору́;
 чере́з голо́д (для́ голо́ду);
 (для́ поши́рення) щоб по-
 ши́рити; робив для́ (в ці-
 лі) добра́; скринька на
 (для́) листи́; бережи́ про
 (*р* для́), на чорний день.
 (днєвний) де́нний.
 (днєвник) де́нник, щодє́н-
 ник.
 (днєвника́р) денника́р, га-
 (днем) вдєнь. [зєтє́р.
 (днєсь *а*) сьогóдні
 Дніпро́ (Дніпр *а*) 295 а.
 Дніпропетрiвське (-ськ).
 Дністе́р (Дністро) 295 а.
 дно, *G*³ ден; безде́нний —
 що не має дна; безóдній,
 безóднний — дуже гли-
 бокий.
 до ха́ти (к хаті); легке́ ви-
 конати, *р* до виконання.
 (добиватися *р*) допомина́-
 тися.
 до́бич і здóбич (добича)
 ж. р.
 добі́гти (добі́чи) до чо́го
 і добі́гти чо́го.
 добри́день (*р* добрий день).
 добро́, *G*³ дiбр (добр).
 добро́бут (добробит).
 добу́вати чо́го і що.
 до́вгий (довши́й) час.
 довголі́тній (-ний) 128.
 довготре́вaлий (-ваючий).
 (довершити чудес *л*) чудо́,
 диво́ вчинити; (доверши-
 ти вчинків *л*) учини́ти.
 дове́сти до чо́го і чо́го.

(довжиною *рс*) завдо́вжки,
 удо́вж 236.
 довжи́нь, -жині́, -жінню 22.
 дові́датися про́ (о) кого́-що.
 дові́дка (справка).
 дові́рливий (дові́рли́вий).
 дові́чний (-ній) 128. [що.
 дога́дуватися про́ (о) кого́-
 доганя́ти (-гоняти) 209 ко-
 го-що і кого́-чо́го.
 догляда́ти за ким-чим, *р*
 кого́-чо́го.
 догово́р і догово́р 26.
 догоря́ти (догара́ти) 209.
 (дода́тний *р*) корисний, по-
 жада́ний, виріша́льний
 дода́ток (прилога). [134.
 доде́ржувати, -ся чо́го.
 додо́лу прсл (долі́в, до до-
 лу) 236. [му) 236:
 додо́му прсл (домі́в, до до-
 (дожа) дож ч. р.
 дожива́ти, доживу́, -вєш,
 -вє́, -вуть (дожию́, -жиєш,
 -жиють) до чо́го, *р* чо́го.
 дожди́дати, -ся кого́-чо́го.
 дожи́ти, дожитися до чо́го,
 або чо́го.
 дозво́ляти (дозваля́ти) 209;
 дозво́лити (знести забо-
 рону).
 до́каз на що́ або чо́го.
 доказа́ти чо́го.
 докі́нчити́ що́
 (доклад *р*) до́повідь.
 докла́дати чо́го до чо́го.
 докла́дний (*рс* подрíбний).
 докона́ти що́ (*р* чо́го)—це:
 поконати́, перемогти́; (до-
 конано вбивства) вби́то,
 учíнено вбивство́; (доко-
 нати зама́ху *л*) вчинити́,

виконати замах на кого-що; (доконати діла *п*) зробити, учинити; (доконати обряду вінчання) повінчатися.
 докорі сумління (*п* викиди совісти).
 документи (-нта) всі 292.
 докучливий (докучливий).
 доладний (доладний) 128.
 (долів *а*) додóлу, долі.
 долішній (долішний) 128.
 до́лото, G^3 до́літ 115.
 до́ля (судьба *а*).
 до́льний (дольний) 128.
 до́ма *р*, *ч* вдо́ма.
 (домавляти) домовляти 209.
 дома́гання (розв'язання), розв'язати.
 дома́гатися (домо-) чого, допоминáтися чого.
 домашній (домашний) 128.
 (домів *а*) додо́му 236.
 домініюм *ч*. (*н*.) *р*. 290.
 Дон Кіхот (Дон Кішот), донкіхотський (донкішотський).
 Дон Жу́ан (*р* Дон Хуан).
 доне́сті, донесу́, донесéш. (Донець) Дінець 23.
 до́нька (донька́).
 дооко́лишній (-ний) 128.
 допа́сти до кого-чого, *р* кого-чого.
 допекти́ (допечи) 191.
 (доперва) тільки що, допíру, *ж*.
 до́пис *ч*. (*ж*.) *р*., з до́пису 66.
 (дописати) оправда́ти надії.
 допíру — це тільки що, ось тільки.
 доповідь (доклад *р*); вислу-

хати (заслухати) доповідь чи постанову.
 доповісти, -ві́м, -сі́ (-ві́ш), -вісте́ (-сьте́).
 доповніти (доповніти); доповня́льний, *р* -вня́ючий.
 допома́гати (-могати) 209.
 допомо́га, за допомо́гою (при помочі) їх; потягли авто кіньми (за допомогою коней).
 допомі́чний і -мі́жний. (допта́ти) топта́ти.
 допусті́тися чого.
 (дорабляти) доробля́ти 209.
 дора́дник (дорадця́).
 (дорастати) дороста́ти 209.
 дорівня́ти, -ся (-внати); дорівнюва́тися кому-чому і до кого-чого.
 доріка́ти кому чим.
 доробі́тися чого і до чого.
 доробля́ти (дорабляти) 209.
 дорóга, G^3 дорі́г 95.
 доро́гий, доро́жчий 157.
 доро́жній (доро́жний) 128.
 доро́жнеча (дорожнета́).
 доро́жчий на (*п* *о*) сі́м.
 дороста́ти (дорастати) 209.
 до́свід, з (по) до́свіду. до́свідний, до́свідчений.
 до́світа *р*, *ч* вдо́світа 236.
 до́світки, до́світок 123.
 до́світний (-ний) 128, сві́т.
 до́сить (до́сять); (до́сить багатий) багатéнький.
 до́сі (доси), до́сіль 235.
 доскона́лити і удоскона́лювати.
 доско́чити чого і до чо́го.
 до́сліди над чим (по чо́му).
 дослі́дувач, *р* дослі́дник.

дослужитись чого і до чого.
(доста) досьть.

(достаточний л) достатній,
задовільний, відповідний.
достатній (-ний) 128 на
що, р вистачаючий.

достотний (достотній) 128,
достотність, -тотно, дост-
тоту (а точний, точність,
точно).

достроювати — це: кінчати
будівлю; відповідати чому
(достроюватись до чого)
доступити, -ся — дійти до
когось; (доступити) досяг-
ти чогось

дотепер р, ч досі.
дотеперішній (-ний) 128.

дотикатися, доторкнутися
до кого-чого, р кого-чого.
(дотічний) той, відповід-
ний.

доходити (доходити), -ся
до чого і чого

дохоплюватися до чого і
чого.

дочка (рс дочка), мн. дочки.
дошка (рс дошка), мн. дош-
кі, дошок.

дошкулити (доскулити).

дошукатися чого і до чого.

дош іде (паде).

дошенту, ушент 236.

дошовий (дошевий) 138.

драгун (драгон).

дражливий (дразливий).

дражнити (дразнити).

драма (драмат).

дратва, G³ драгов 96.

драти, деру, дереш (дру,
дреш).

(дребезги) на скалкі, на
дрізкі.

древній (древний) 128.

дрижакі (дрожакі) 11.

дрижати (дрі-, дро-) 11.

дріб ч. (ж.) р., з дробу.

дрібний, дрібна.

(дрібонький) дрібненький.

дріжджі, з дріждів 122.

дрімати (дримати).

дріт (дрот) 286.

дрова (дерево, рс дрова),
з дров 125.

(дрож) дрижання, дрижакі
(дрожати) дрижати 11.

друг, мж. друзі й друзі 77.

другий — це второй; то
інша (друга) річ.

дружитися (дружити р)
з ким; дружити кого з ким.

дружній (-ний) 128, прсл

друкар, -ря 68¹. [дружно.

друкувати (печатати рс).

дрюк і друк, дрючок і дру-

чок, дрюччя і дрюччя 54.

(дуброва), діброва.

(дує) дме, див. дуги.

дуже малій, р замалій 159.

дужий на що.

дужкі (скобки).

дужчий, дужчати 156.

(дуй) дми, див. дуги.

думати (думати) про (о),

за кого -що.

думка про (о), за кого-що;

на мою думку (після моєї

думки, по моїй думці).

дурень (дурак); пошитися

в дурні.

дуги, дму, дмеш, дме, дмуть,

дми, дміть (дую, дуеш,

Що в дужках (), того не вживайте!

дує, дують, дуй, дуйте),
(дуфати) надіятися. [дув,
душїти (дусити) [дўла).
дўха Богу (Бога) винен.
дхну́ти — дихнути; тхну́ти —
смердіти 41.

дьо́готь, *р* ді́готь 23.
дядько (дзядзьо).
дякувати кому (кого); (дя-
куючи) завдя́кї.
(датель) я́тел, я́тла і я́тіль,
я́теля.

Е

(Ева) Ё́ва 277.
(Евген) Євге́н 277.
евентуа́льно *р, ч* а са́ме,
а вл́асне, то́чніше, до-
кладні́ше, ймові́рно, по-
ді́бно, правдоподі́бно.
еволюціо́нува́ти 285.
Евро́па 217. 279, європе́й-
ський, *р* європський.
експа́нсія (експанзія) 265.
екста́за (екстаз) *ж. р.*
е́ліпса (еліпсис) *ж. р.*
ема́ль, з ема́лю *ч. р.*
ембле́ма (емблем) *ж. р.*
ему́льсія (емульзія) 265.

е́нергі́йний (е́нергі́чний).
е́нтузіа́зм (е́нтузіа́зм) 284.
е́пігра́ма (е́пігра́м) *ж. р.*
епо́ха (епо́ка). [ський 277.
Еспа́нія (*р* Іспанія), еспа́н-
Есхі́л (Айсхі́л).
(етат) штат.
(етатовий) шта́тний.
е́те́р (е́тер), з е́те́ру.
е́тике́та (е́тикет) *ж. р.*
е́тю́д (е́тюда) *ч. р.*
Ефе́с (Ефез), ефе́ський 265.
(ехо) луна́, ві́дгомін, ві́д-
гук.
ешафо́т (шафот), ешафоту.

Є

є, *р* єсть *а* 219; брат до-
брий (є добрий) 220; ми
сві́дки (є сві́дками); вони
члени (суть членами) суду;
він добра лю́дина (є до-
брою люди́ною); це спра-
ва (є справою) партії; він
учи́тель (є учи́телем); Ки-
ї́в — сто́лиця (сто́лицею)
, України.
Є́ва (Ева) 277.
єванге́ліст (евангелиста).
єва́нгелія (еванге́лія) *ж. р.*,
р ева́нгеліє *н. р.* 277.
Євге́н (Евген), Євге́нія 277.
Євсе́вій (Евзе́бій) 265.
Егі́пет (Егіпет) 274. 277,

егі́петський, егіптя́нин.
(єго) його́ 177.
(єго́мосць) оте́ць духовний,
пан-оте́ць, свяще́ник.
єди́на́к, -чка, *ч* о́ди́на́к, -чка.
є́дність, *р* о́дність.
єзуї́т (єзуї́та) 277.
(єї, ї) її́ 177.
Єлиса́ве́та (Єлиза́вета).
Єлісе́й (Елізе́й); Єлісе́йські
(Елізе́йські) По́ля 265.
(ему) його́му́ 177.
(єнчий) і́нший.
єпа́рхія (епа́рхія) 277.
єпі́скоп (епі́скоп) 274, 277.
єра́рхія 277, ієра́рхія (іє-
ра́рхія).

еретик (еретик) 274. 277.
Єрусалим 274. 277.
(єсли *а*) коли, якщоб.
(єство) істота.
єсть *а р*, *ч* є 219.

єфрейтор, -тора (фрайтер),
єфрейторський 280.
(єще *а*) ще по голосних,
іще по приголосних: була
ще, був іще.

Ж

Ж пишемо по голосних: во-
на *ж*, коли *ж* 254. Див. же.
Жаб'є, з Жаб'я, Жаб'ю,
Жаб'єм, на Жаб'ї, на Жаб'ю;
або: Жабйого, Жабйому, Жаб'ім.
жабуріння (жабуріння) 102.
жаден 182, *р* жоден; жад-
ний чого і на що. [смага,
(жажда) жадоба, спрага.
жалібний, жалібнийця.
жалувати за ким і по кому.
жаль, з жалю ч. р.; жаль
кого-чого, на кого-що,
за ким-чим. [дар) 68².
жандарм і жандар (шан-
жар — це вугілля, присок;
(жар) запал.
(жара *рс*) спека.
(жаріючий) гарячий, го-
рючий, палючий.
жартувати з кого-чого (над
ким-чим).
жасмін (жазмин) 265.
жвавий — голінний, мотор-
ний; серце билось скоро
(жваво); жваво (живо).
ждати кого-чого (на кого-
що).
же пишемо по приголо-
сних: він *же*, ніс *же* 254.
Частки *же*, *ж* пишемо ок-
ремо від слів, за виклю-
ченням: також, таж, теж,
тож, отож, отже, адже,

аджеж, ажеж, авже, авжеж,
атож, аніж, абож, аякже,
невже, майже 254. 255;
бійся *ж* (бійжеся). Не пи-
шать *же* по голосних: во-
на *ж* (*же*).
(*же*, *жеби*), *що*, *щоб* (*щоби*).
жебрак, прошак, торбій
(дід, старець). [209.
(жегнати, -ся) прощати, -ся
желятіна (желятін).
(железний) залізний.
(железниця) залізниця.
(железо) залізо.
(жемчуг *р*) перли. [ким.
(жене) женється, біжить за
женітися *р*, *ч* оженітися
з ким (на кому).
(жених *а*) молодій.
(женський) жіночий.
(женичка) оженіння, одру-
ження.
(жерело) джерело.
жертва, G³ жертв 96; жер-
тва людми (у людях);
(жертвувати *а*) приносити
жертву; віддати (*р* прине-
сти) себе на жертву.
жерти, жеру, жереш (жру,
жреш). [тий.
(жестокий) жорстокий, лю-
(жестокість) жорстокість,
лютість.
(жечи, жегчи) палити.
(живло *п*) сила природи.

(живо) швидко, жваво, скоро, хутко.

(живописець *а*) маляр.

(жизнь *а*) життя.

(жир) здобич, корм.

(житель) мешканець.

жити, живу́, живеш, живе́,

живу́ть (жию, жиєш, жиє,

живють); жити з чого і чим;

жила́, жило́, жили́.

житній (житний) 128.

Житомир (-мір).

життєвий і життєвий 138.

життєпис, -суч.(ж.) р. 40. 60.

життя (жизнь); на схилку

віку (на склоні життя).

(жичити) зичити, позичати.

(жичливий) зичливий.

(жичливість) зичливість.

жменька і жмінька 26.

(жовнір *р*) во́як, солда́т.

жовтнєвий (жовтньо-) 138.

жо́ден *р*, ч жа́ден.

(жолудок) шу́нок.

журба́, *р* жура́.

жури́тися за ким-чим, ким-

чим, про (о) кого-що, *р*

по кому-чому.

(журчати) дзюрча́ти.

(жутко) мо́торошно.

жю́рі не відмін. 274. 283.

З

з, із, зо (зі) 239. 250; з тієї

причини (по тій причині);

було з десять (біля десяти);

дякую тобі з душі,

р від душі; уме́рти з чо-

го і від чого; з (зі) села,

з (зі) собою. По голосній

пишемо *з*, по приголос-

ній *із*: вона з хати, він

із хати. Див. зі, зо, із.

за; поділ за змістом (після,

по змісту); за планом (піс-

ля, по плану); за (під) ре-

дакцією, за (під) прово-

дом, за (під) головуванням;

останнього часу (*р* за о-

станній час); коштом (*р* за

рахунок); пішов по хліб

(*р* за хлібом); за Нерона

(при Нероні, під час Не-

рона); за (через) рік; го-

ворити про чи за нього;

кращий за чи від тебе

(*р* кращий тебе); убрá-

ний за модою (пристро-

ений після моди); ні за

що (за ніщо).

забага́тий і т. ін. *р*, ч дуже,

занадто бага́тий 159. 246.

забарикадувати (-кадиру-)

забарний і повільний.

заби́лося (забило) серце.

(забира́тися) ста́ти, почáти

забі́гти (забі́чи) 191. [що.

(забле́яти) замéкати.

заболі́ла мені голова, *р* за-

болі́ла в мене голова; *р*

заболі́ла мене голова.

заборони́ти (заказувати).

за́браний (забрати́й).

(забра́тися) взя́тися -ста́ти

до робо́ти.

забува́ти кого-що, про (о)

кого-що, *р* за (на) кого-

що; забу́тися чого; пу-

сти́ти в непамя́ть.

забудова́ння — будова,

забудова́ння — дія 101.

забу́тній і забу́тній 128.
заважа́ти (-джати) — пе-
решкоджати, заважа́ти
— робити уваги; ставати
кому на заваді.

завви́шки (висотою *рс*)
завгли́бшки, угли́б (глиби-
ною *рс*).

завдава́ти (задавати) чо́го.

завдо́вжки, удо́вж (довжи-
ною *рс*).

завда́ток і *р* зада́ток.

завдя́кі *р, ч* через; завдя́кі
кому-чому (чо́го); (дяку-
ючи) завдяки, через.

(завергну́ти) заки́нути.

заве́сти — відвести; (заве-
сти) обмані́ти, підду́рити;
(*п* заве́стися) поми́литися,
не спо́внитись; (нарі́д за-
ві́вся *п*) наді́ї наро́ду не
сповни́лись. [сті́йно, все.

за́вжди, за́всіди, за́вше, по-
(завзивати) заклі́кувати.

зави́дувати, за́здрити на
що (кому чо́го).

(зависі́ть) залéжить
(заві́звати) заклі́кати.

заві́рюха (зави́рюха).

заві́сити — поза́пинати; (за-
ві́сити) заборони́ти, при-
пині́ти; ві́вісити (заві́-
сити) оголо́шення.

заві́тати (завитати).

(заво́д) зайня́ття; (заводо-
вий) фахіве́ць. [жди.

(завсі́ди) за́всіди, *ч* за́в-
за́всі́дній (завсі́дній) 128.

(завстидати-) застида́тися.

за́втра *р, ч* в́завтра 238.

за́втрашній і -трі́шній 128.

(загадо́чний) загадо́вий.
(загадо́чність) загадо́вість.

(зага́льник) зага́льна дум-
загасі́ти *р*, поту́шити. [ка.
заго́вор і заго́вір 26.

заговори́ти про (о) що.

заголо́вок (наголо́вок).

загори́ти (загори́тися) на
сонці; дрова загорі́лися
(загорі́ли).

загостри́ти (заострити) 39.

(загото́вка *р*) загото́вля.

за́грава (загра́ва).

(задавати) зава́жати.

зада́вити *р, ч* за́чаві́ти.

зада́ток *р, ч* за́вда́ток.

(за́дача) за́дача *р, ч* за́в-
да́ння.

задивля́тися — задивитися
на ко́го; (задивля́тися) ди-
витися, думати; задивив-
шись на (задивлений *в*).

(за́для) че́рез.

за́дній (за́дний) 128.

задово́льний, *р* -воля́ючий,
доста́тній (*п* достато́чний).

задово́льно, *р* задово́льня-
ю́че (-чо) 228.

(задо́птати) зато́птати.

задо́ро́жній (-ний) 128.

задрижа́ти (задрі́-, задро-).

задрі́паний і задри́па- 54.

(заду́дніти) засту́кати, за-
гурко́тіти.

заду́ха (заду́х).

заду́шити (вду́сити).

(за́єдно) все, раз-у-ра́з,
за́вжди.

за́єць, за́йця, за́йці, за́йців
(за́яць, за́яця, за́яці, за́-
яці́в); за́ячий.

Що в дужках (), того не вживайте !

зажадати чого (що).
 зажити чого (що).
 заздрити кому на що (з. чому), заздритися на що.
 заздрісний, заздрий на зазнати чого. [що і чого. (зазуля) зозуля.
 заїдати— з'їсти, загризти; (заїдати) їсти з охотою.
 (займатися торгівлею) торгувати. [і заняв.
 (займати) зайняти, зайнів (закаження) затруття, затруєння. [що.
 (заказувати) забороняти (закаляти) забруднити.
 Закарпатська Україна (заки) поки, покіль. [(Русь).
 (заклад, застав) застава.
 (закладати) заставляти.
 закликати (завізвати).
 (заключати *рс*) виводити, висновувати; складати (заключати) умову; замиритися (заключити мир); замирення (заключення миру); в чім (заключається) причіна.
 заколихати (-сати). [ний).
 закордонний (*р* загранич-закоцблений (закоцблений). [кого-чого.
 (закпити) насміхатися з закохатися в кого-що (в кім-чім).
 (закупно) купівля.
 закушувати (закусювати).
 закрити (зачинити) збори, книжку. [209.
 заламати (-ло-) і заломити заледве, *р* заледві (заледво, заледва, заледви).

(залежно від) як до.
 залів (залив). [кому.
 залишати (*р* кидати) що (залищати) заблищати.
 (заліг) застава.
 залізний, залізо, залізниця (железний, железный, железница).
 (залп, сальва) випал.
 (залюбитися в кім) закохатися в кого.
 (замах стану) державний переворот; вчинити (доконати) замах на кого-що; виконавець (справець) замаху.
 (замерзший) мерзлий.
 (замешкувати) заселяти.
 замикати, замкнув (замок) двері, вікно. [миру).
 замирення (заключення замисел *р*, *ч* задум.
 заміж (*р* замож, замож) 13.
 заміжня (*р* заможня) 13.
 замір; (в замірі) щоб. [128.
 замітний (замітний).
 замкнений, *р* замкнутий.
 замовляти (зама-); зроблено на замовлення (по замовленню).
 заможний (заможний) 128.
 замолоду (ззамолоду) 236.
 замочувати (замачати).
 (замужня *р*) заміжня 13. 128.
 занедужати на що (чим).
 занемогті (занемочи) 191.
 занепад (упадок).
 занепадати (упадати).
 (занимати) займати, ціка-
 (занім *л*) поки. [вити.
 (занятися) зайнятися 225.
 (заниматися) працювати.

(заосмотріти) забезпечити, заопікуватися, подати поміч.

(заострити) загострити 39. заохочуюче (-чо) *прсл* 228.

(заощадити) щадіти, ошадіти, ошаджати що, *р* чого.

(запало рішення, ухвала) вірішили, ухвалили.

(запалка *п*) сірник.

запéвно і запéвне 228.

(заперестати чого *п*) покінчити, занехати що, перестати, припинити.

за́пис ч. (ж.) *р.*, запису 66;

за́пис (вписи, *п* *wpisu*).

за́писка (за́писка).

запитати про (о) кого-що.

(запізвати) закликати.

за́плля (тил).

(запіяли) заспівали півні.

запла́кати по кому, за ким (над ким).

запобіга́ти чого; зап. чому — це попередити що.

запомага́ти (запомо-) 209 кому (кого).

запомоггі́ (запомочи) 191.

Запо́ріжжя 25, запо́рожець

і -рі́жець 23, запо́ро́зький

і -рі́зький 25. 55. [209.

запро́шувати (запрашати)

запря́гті (запрячи) 191,

запрі́г (запряг), запрі́гши,

запря́гла.

(запудити) налякати.

(запукати) застукати.

за́раз — це: негайно, цієї хвилини, цього моменту, миттю; не плутати з словом те пер, що цієї негайности не визначає.

(заридати *а р*) заголосіти. зарівня́ти (зарівнати).

заробі́тний (-бітній) 128.

заробля́ти (зарабляти) 209.

(зарути) заревті́, зареві́ти.

(засада *р*) о́снова, ґрунт.

(засі) зась.

за́сіб, спо́сіб (середник).

заско́чити — вскочити куди;

(заскочили) застали нас.

заску́чати по кому, *р* за

ким (над ким).

засла́бнути на що (чим).

засло́няти (засланяти) 209.

(заслуго́вує на увагу) ва́р-

тий уваги. [(на що).

заслужи́ти чого або що

(заслухати) ви́слухати.

(заслуханий в що) заслу́-

хавши́сь чого.

засмі́ятися з кого-чого (над

ким-чим *рс, а* кому-чому).

засну́ти мі́цно (твердо).

засо́хлий (засхлий).

засо́хнути, засо́хну (за-

схнути, засхну).

заспи́вати пісе́нь.

заспоко́й і заспокі́й; за-

споко́їтися (-кої́тися).

заста́ва (застав, заклад).

заста́вити — віддати в за-

ставу; зму́сити (заставити).

застано́вляти (-на-) 209.

застеля́ти, *р* застила́ти.

застере́гті (-чи) 191 кого

від чого, *р* перед чим.

засті́глий (застивший).

засті́гнути (застинути).

застосува́ти, -ся *р, ч* при-

кла́сти, нада́ти, прила́д-

на́ти, приспосо́бити що

до чого, *р* приноровити.

застраша́юче (застрашаю-
чо) *прсл* 228. [27а.

застрéлити і застрі́лити
за́ступ (*р* рискаль).

засту́пник, представник (*р*
відпоручник).

(засхлий) засо́хлий.

(засхнути) засо́хнути.

(засягти) діста́ти; (засягти
ради) пора́дитись.

зася́ти і зася́яти.

(затвори́ти) заплóщити о-
чі; (затворити) зачинити
двері, вікна, збори.

зати́хлий (затихший).

затка́ти, затчу́, затче́ш (за-
ткаю, заткаеш).

зато́пта́ти (задоптати).

затрубі́ти (затрубіти) 9.

(затрудняти) дава́ти пра́цю.

затру́ювати, затру́їти, за-
тру́ений, затру́їння і за-
тру́єння. [ким.

зату́жити по кому, *р* за
затя́гнений (затягнутий).

(затямити) запам'я́тати.

за́хват, захо́плення (оду-
шевлення). [вати, -ся).

захвилюва́ти, -ся (зафилю-

захворі́ти (зафо-, захво́-).

за́хідний, *р* захі́дний 128.

(захромати) окриві́ти, куль-
га́ти.

(зацарити) запанува́ти; за-
панувала, наста́ла (заца-
рила) ті́ша. [сти, -ту) 27а.

зацві́сті, зацвіту́ (зацви-
зачаві́ти, *р* задаві́ти.

зачека́ти кого-що (на кого).

зачервоні́ти (зачервеніти).

зачерпну́ти, зачерпну́в (за-
черти, зачер).

зачиня́ти, відчиня́ти вікна,
двері і збори; книжку за-
крива́ти, відкрива́ти (за-
чиняти, відчиняти); зачі-
нений (зачиняний).

(зачитати) прочита́ти.

(заяць) див. за́єць. [що 29.

збагаті́ти (збо-), -ся на (в)

(збадати *п*) досліди́ти.

збанкрутува́ти (-ся) 285.

зберегти́ (зберегти) 191.

збира́ти, *р* збіра́ти 210.

збі́жжя (збожа), збі́жжю,
-жжям 100.

(збій, збу́й) розбі́йник.

збі́льшити на (о) метр.

збро́я — оружжя, збро́я —
упряж. [валі́ти.

(збурити) зруйнува́ти, роз-

збу́ти що, збу́тися чого.

зважа́ти, -ся на кого-що,
зважа́ючи на.

(звати *а*) клі́кати; поклі́ч

(позови); як тебе зва́ти
(кликати); зва́вся Іван, *р*

(звеніти) брени́ти. [Іваном.

(звено *рс*) ла́нка.

(звертати назад) верта́ти.

зве́рхній (зверхний) 128.

звече́ра (звечера) 31. 236.

(звиджувати) відвідува́ти,
огляда́ти.

звика́ти (*р* освоюватися) до
чого і на що.

(звикло) зви́чайнo *прсл*.

(звиняти) виба́чати.

звиса́ти (звісати).

зві́чай (звичай).

звичайно (очевидно), *р* зви-
сно, пе́вна рі́ч, запе́вне,
пе́вне, аякже 228.

(звиш, звиж) ви́ще, бі́льше.

звідси, звідсіля, звідсіля, *p*
звідци, -ціль, -ціль 235.
звідти (звідтам).
(звізда *a*) зоря.
звільнити що (чого); (зв.
бігу) поїхати тихше. [ніця.
(звін, звінниця) дзвін, дзві-
звір, звіра, -рові 68²; звіря,
звіряти, -р'яті, -р'ям, мн.
-р'ята, -р'ят; звір'я, -р'ю,
звіт, *p* відчит. [-р'ям.
(зволоч) сволоч.
звук; *p* згук — це гук.
звуковик — звукове кіно.
(звучати *p*) бреніти. [що.
згадувати про (о), за кого-
згідний ізгоден (згіден) 128.
згідно з чим (чому, чого *pc*).
(згляд) погляд, піклування;
(під зглядом) з погляду,
щодо.
(зглядно) точніше, доклад-
ніше, або, а саме, а влас-
не. [після згоди).
згода, за згодою (по згоді,
згоден (згіден). [повістіти.
(зголосити *p*) об'явити, о-
(згори *n*) наперед, вперед.
згук — це гук, *ч* звук.
(здавати справу) розуміти;
здастє (здастьє).
здаватися на що і до чого;
здатний до чого і на що.
здається (маю вражіння).
здатний писати (до -сання).
здебільшого і здебільша.
здіймати, *p* знімати 225.
здобич і добич, -бичі ж. *p*.
здобутися чого. [(здобича).
здогадний і припустимий;
(здогадно *p*) ніби.

(здоймити) здійсмати.
Здолбунове (-бунів) 144.
(здоптати) стоптати.
здоровий на що; сам здо-
ров знаєш.
здоров'я (*p* здоров'я) 37.
(зрада *a*) зрада.
здушити (здусити).
(зезуля, за-) зозуля 29.
(зелізо) залізо, залізний, за-
лізнийця.
землемір (земльомір) 40.
земляк (краян).
(земський) зємний.
(зеркало) дзеркало. [112.
зерно (зерно), *G*³ зерен
зеро і нуль (нуля) ч. *p*.
(зет) зе — назва укр. бу-
кви *з*.
зигзаг ч. *p*.
зима, зимовий 9.
(зімний) холодний.
(зімно) холод.
зічити (жичити).
зі, як прийменник, не вжи-
вається: зо мною, зо всі-
ма, зо Львова, з села,
з собою, з зими 239; але
як приставка в дієсловах,
уживається: зібрати, зі-
гнати і т. ін. 250. Не пи-
шіть *зо* перед однією при-
голосною: з (зо, зі) села.
(зівати) позіхати, дихати.
(зівсім *p*) зовсім, цілком.
зідхання, зідхати (зітх-) 41
за ким-чим.
(зізвати *a*) склікати.
(зімліти) зомліти, зомлілий.
(зісадити) зсадити.
(зісохлий) зсохлий.

Що в дужках (), того не вживайте!

(зісохнути) зо́хнути.
 (зістав забитий) забі́тий;
 зісталась сиротою або си-
 (зісунути) зсу́нути. [рота.
 (зісхну́ти) зо́хнути.
 (зіте́рти) сте́рти.
 зі́сти, зі́м, зі́сі (зі́ш),
 зі́стє (зі́сьте).
 злам, зла́маний (зло-), зла-
 ма́ти (зло-) і зломі́ти 209.
 злиго́дній (злигодний) 128.
 (зли́шній) зай́вий.
 зловжива́ти що і чого (чим).
 (злостити, -ся) се́рдити, -ся.
 зляка́тись (напудитись).
 змага́ння — це сварка;
 (змагання) пра́гнення, по-
 рива́ння до чо́го, нама-
 га́ння.
 (змагати) пра́гнути, пря-
 мува́ти, порива́тись, на-
 мага́тись; змага́тись —
 це сваритись; (змагатись)
 збі́льшитись.
 зма́зати — це пома́зати;
 (змазати) сте́рти, ві́терти.
 змарні́ти з ві́ду, *p* на ві́ду.
 (змежи) з-помі́ж, між.
 зме́ншити на (о) сто.
 змилосе́рдитись і зми́лува-
 тись на ко́го.
 змій (змий, дзмі́й). [ви́ду.
 зміні́тись з ві́ду, *p* на
 зміна́йвий (змінчи́вий).
 (зміря́ти) пра́гнути, нама-
 га́тись. [лі́тву.
 (змовити *n*) проказа́ти мо-
 змогті́ (змогчи) 191.
 змо́ршка (морщина).
 зму́сити (заставити).
 знайо́мий (зна́комий). [ся).
 знайо́митись (зна́комити-

знайо́мство (зна́комство).
 знайті́ (*p* найти); знайду́
 (зна́йду), зна́йдеш.
 знак, дава́тись в зна́кі.
 (знамені́тий *a*) зна́ний, ві-
 до́мий, сла́вний, славно-
 знаме́но́ (знам'я). [зві́сний.
 зна́ти ко́го-що, про (о) ко́го-
 що, за ко́го-що; знати,
 ви́дно (слі́дно).
 зна́тись на чо́му (в чо́м).
 (знатний *p*) родо́вятий,
 вельмо́жний.
 зна́хар, зна́харя 68¹.
 знахо́дити (*p* нахо́дити).
 значе́ння — значі́ти, ви-
 знача́ти; значі́ння — зна-
 чи́ти, карбува́ти, робити
 зна́кі. [же, це́бто.
 (значі́тись) вихо́дить, о́т-
 (значучо) вира́зно, зна́чно,
 значлі́во.
 знева́га ко́го (на ко́му).
 зневі́ритись в чо́му і чо́му.
 знемага́ти (знемогати) на
 щось 209. 230. [191.
 знемогті́ся (знемочися)
 (знести заборону) дозво́-
 лити.
 зніма́ти *p*, *ч* зді́йма́ти 225.
 зні́мок (*p* зні́мок), зо зні́м-
 ка, мн. зні́мки, зні́мків.
 знов, ізно́в, зно́ву (зновá)
 233.
 зно́сити (зно́сити), зно́шу.
 зну́щати́ся з ко́го-чо́го (над
 ким-чим *ps*).
 зня́ти, зніму́ *p*, *ч* зді́йму́.
 зо мно́ю, зо всі́ма, зо сну́,
 зо стра́ху, зо Льво́ва і
 т. ін.; не вживати *зі* 239.
 250. Не пиші́ть *зо* перед

однією приголосною: з села (зо, зі села).
 зовнішній (зовнішний) 128.
 зовсім (зівсім).
 зодягати кого; зодягатися — самому в що.
 зозуля (зазуля, зезуля) 29.
 (зовсім білий) білісінький, (зовсім нічого) нічогісінько. [сіння, репетування. (зо́йк *p*) га́лас, крик, голо- (зо́йкати) крича́ти, голо́сити, репетува́ти.
 (золя) підме́ток, мн. під-ме́тки, -ків.
 (омліти (зімдіти), зомлі- (Зофія) Со́фія 265. [лий. (зошит *л*) зші́ток (-то́к). з-помежи) з-поміж, між.
 (зработаний) пограбо́ваний, зграбо́ваний.
 (зрабувати) зграбува́ти, по-грабува́ти.
 зра́дити кого-що, *p* кому; (зраджати *л*) виявля́ти.
 зраді́ти див. радіти.
 зразко́ве (оказове) число.

зредукува́ти на (о) сто.
 зре́ктися (-чися) чо́го, зре-чу́ся, зрі́кся, зрекля́ся, зрекло́ся, зрі́кшися; зрі-ка́тися, *p* відмовля́тися.
 (зрисувати *p*) змалюва́ти.
 зрівня́ти (зрівнати).
 (зрілий *a*) спі́лий.
 (зріти) спі́ти.
 зробі́ти, зроблю́ (зроби́лю), зроби́ш; зроби́вся бага-тий, *p* багатим.
 (зрозуміло *p*) розу́мно; зро-зумі́ла і розу́мна річ. [ну.
 зсо́хнути (зісохнути), зсо́х-зужі́ти чо́го. [сти сил.
 (зусілля прикласти) докла́- (зупа) суп, ю́шка, *p* росі́л.
 зу́стріч (зустрі́ча), на зу-стрі́ч (на зустрі́чу); G^3 зу-стрі́ців.
 зустріча́ється *p*, *ч* трапля́-зухва́лий (зуфали́й). [ється.
 зші́ток (зшито́к); зші́ток на раху́нки (від рахун-ків *л*).
 зя́тній (зятний) 128.

I

і (а): між возом і (а) зе-млею 251; *i* по приголо-сній, *й* по голосній 238;
 брат *i* сестра, сестра *й* брат; (і т. д. *p*) го́що, і т. ін.
 (ігла *a*) го́лка.
 Ігна́т і Гна́т.
 ігнорува́ти (-риру-) 285.
 ідеалізува́ти (-зиру-) 285.
 іді́лія (іділя).
 ідіо́ма (ідіом).
 ідіо́т (ідіюта). [гієрархія).
 ієра́рх, ієра́рхія (гієрарх,

(іж) що.
 із, з, зо (зі) 239. 249. По-голосній пишемо *з*, по-приголосній *із*: він із ха-ти, вона з хати.
 (Ізаак) Ісак, Сак 265.
 (ізвергати *a*) скида́ти.
 (ізгиб) за́лім, ко́ліно, за́крут.
 (Ізидор) Ісідор, Сідір 265.
 ізолюва́ти (ізолірува-) 285.
 (ікона *a*) о́браз.
 Ілля́, Іллі́в, Іллі́нський укр.
 прізвище; Ільї́н, Ільї́н-

ський — російське при-
звище.
Іларіон (Іля-) і Ларіон.
(іменно) власне, якраз, са-
імено *p*, ч ім'я. [ме.
(імити) взяти.
імітувати (-тиру-) 285.
імла і мла 28.
імовірно і ймовірно 238.
імпонувати (-ніру-) 285.
ім'я 37, імени, імені, ім'ям
(іменем *a*), мн. іменá, імен
105; *p* імено.
іна́кше і йна́кше 238.
інвентáр, -ря́ 68¹.
ндиві́д, індиві́дуум, осóба
(осібняк) ч. (н.) р. 284. 290.
інженéр, інженéра, інже-
не́рський 282. 293.
інстинктовий (-тивний), ін-
стинкто́во (-вно), інстин-
кто́вість. [265.
інтенсівний (інтензивний)
(інтересний *p*) цікавий, за-
нятний.
інший 51 (інний, інчий,
прочий) 155. 156. 238; той

чи той (*p* той чи інший);
то інша (друга) людина.
Іов, *p* Йов.
Іона, *p* Йона.
Іпаті́їв (Іпатський) літо́пис.
іржа́ти і ржа́ти 28. [на 275.
Ірі́на (Ірена), Орі́на, Ярі́-
Ірод (Герод) 288. 275.
Ірпі́нь, -пеня́ ч. р. 17.
Іса́к (Ізак) і Іса́ак, Сак 265.
Ісі́дор, Сі́дір (Ізидор) 265.
і́скра, мн. і́скри, і́скор 96.
і́снува́ння (і́сно́ванн) 58.
і́снува́ти (і́стнува́ти) 58.
(Іспанія *p*) Еспа́нія 275.
Ісу́с, *a* Ісус 275.
істо́тний (і́стотні́й) 128.
істо́річний (-ні́й) 128; істо-
рі́чно (і́сторико) -на́уко-
істо́та (і́ство). [вий.
і́ти по во́ду (*p* за водою);
і́ти по́лем, лі́сом (по
полю, по лісі); рі́ч і́де про
(о); піду́ бо́сий (босим).
і́ще — по приго́лосних, ще
— по го́лосних 28. 228:
да́в і́ще, да́ла ще.

І

(і, е́ї, ю, ню) і́ї 177. 186.
і́да́льний (сто́ловий).
і́да́льна (сто́лова).
і́дь *p*, ч я́д.
і́здити до́ро́гою (по́дорозі).
і́й D¹ (е́й, і́ї) 177.
(і́мосцъ) па́ні-ма́тка.

і́сти, і́м, і́сі (і́ш), і́сте
(і́сьте) 207, і́ж, *p* і́дж.
і́хати ву́лицею (по ву́лиці);
і́хати по́ що (*p* за чим);
і́хати возо́м (на возі).
і́хній (і́хний) 128.

Й

й́де про (о) ко́го.
Йоа́н *p*, ч Іва́н, *a* Іоа́н.
Йов *p*, ч Іо́в.
йо́го (е́го) 177; до ньо́го,
(йо́й) ой. [*p* до йо́го 183.

(йо́йкати) о́йкати.
йо́му (е́му *a*) 31. 177.
Йо́на *p*, ч Іо́на. [(Осі́п).
Йо́сип (*a* Йо́сиф), О́сип
й́ти чим (по чо́му).

К

(к а) до.

кава́лок, кусо́к (р кусник).

кадр (кадра) ч. р.

кадри́ль, -рілі ж. р. і кад-
ри́ль, -риля ч. р.

кажа́н (кожан) 29.

ка́ждий а р, ч ко́жний.

Казáнь, з Казáні ж. р.

казáрма (касарня р), G³

казáрм (казарем).

каза́ти про чи за кого-що;

кажу́ (ка́жу), ка́жеш.

казема́т (казамат).

казко́вий (казочний). [122.

кайда́ни, кайда́нів (кайдан)

кака́о (ка́као) не відм. 294.

каламáр, -ря́, мн. -рі 68¹.

каламúтний (каломут-) 29.

кала́тати (колотати) 29.

кала́ч (колач) 29.

калю́жа (калужа).

календа́р, -ря́, мн. -рі 68¹.

(каля́ти) брудни́ти, ма́зати.

Калька́тта, р Кальку́тта.

кальсо́ни, -нів (калесони).

каменя́р, -ра́, мн. -рі 68³.

камізе́лька (камізоля).

каміне́ць, камі́нця 23. [ній.

камі́нний (ка́мін-) і кам'я-

ка́мінь, з ка́меня — одного,

з -ню — матеріялу 22. 71.

кампáнія — боротьба́, ком-

па́нія (кумпанія) — спілка.

Кам'яне́ць, з -нця́ 295а.

кам'яни́стий і камені́стий.

кам'яни́ця і камені́ця.

кам'яни́ти і камені́ти.

кані́кули (канікула), з -кул.

(канути) ка́пнути.

капітулюва́ти 285.

ка́посний (капостний) 58.

капра́л, з капра́ла.

капсу́ля (капсля).

капта́н, р кафта́н. [68².

капту́р, -ра́, мн. -рі і -рі

капшу́к (капчук). [рантина).

каранте́на (карантин, ква-

кара́ти (рс наказувати).

карбо́лка, р карбо́вка.

каре́та (карита).

(карк р) в'язи, шйя.

Карл, р Ка́рло, з Ка́рла.

(ка́рта р) ма́па; (карта ізди)

карто́н (кардо́н). [р біле́т.

карто́пля (картофля), G³

карто́пель 96.

карусéля (карузеля) 265.

(каса́рня р) каза́рма.

каси́р (касієр), касі́рка (ка-

сієрка, касирша рс).

ка́ска (каск), з каски.

каска́да (каскад).

катаклі́зм, -зму ч. р.

катафа́льк (катафалька) ч. р.

катехі́зис (р катехизм) ч. р.

291.

католи́цтво (католицизм).

Като́н (Ка́тон), Като́на.

кафта́н р, ч капта́н.

ка́хля (кафля, кафель).

кахльови́й, ч кахельни́й.

кача́н (кочан) 29.

ка́чур, -ра, мн. -чури 68².

ка́ша — їжа з крупів; (ка-

ша) крупі́.

кашляну́ти (кашельнути).

кашовáр, -ра, мн. -ри 68³.

ка́ятися чо́го (р в чім).

(кваранта́на) каранте́на (ка-

рантин).

Що в дужках (), того не вживайте!

(квасний *p*) кіслий.
 (квасити) солити огірки.
 кварта і кватіра.
 квасоля і фасоля.
 квит, квиток (*p* білет).
 квітень (цвітень), квітня.
 квітка (цвітка).
 квітнік (цвітник).
 кепкувати з кого-чого (над ким-чим).
 (керва) кров; кривавий, кривавця (кервавиця).
 (кривавий, кро-) крива- 11.
 керівник, керівний (*p* керуючий); керівництво *p*, ч провід.
 кермувати і керувати чим.
 (керниця) криниця 11.
 керувати, -ся (руководити, кивот і кіот 39. [-ся].
 кидати (вергати, веречи, кидати) на кого (за ким); кидати кому що *p*, ч залишати; (кидається) впадає в очі; кйдаю, кйдаеш.
 Київ, з Києва (Київа) 16. 137. 288. 295а, київський.
 кілим (килим, диван) на стіні, на підлозі.
 кинджал (кинжал).
 кінновар ч. і ж. р., червень, цинобра.
 кинений і кинутий 201.
 (кип'ятити) парити, варити.
 кисіль, киселю 22.
 Китай, китаїський (Хіни).
 китиця — гірляндний букет.
 киянин (києвлянин, киекіготь, кігтя 23. [вець].
 кізля і козля. [117.
 кіло, дві-три-чотири кілі кілок (колок), з кілка 23.

кілька = декілька, кільки = багато, скільки 163. [цять).
 кільканадцять (кільканайкімната (комната) 286.
 кінєць (конець) 23. 26. 65, кінєць - кінцем (врешті рещт); вкінці, накінєць (врешті); кінчати 26; мн. кіно, з кіна 294. [кінці. кінь, мн. коні, коней 78; возити кіньми (на конях).
 кіот і кивот 39.
 кіпоть 23, з кіптю.
 кір, з ко́ру ч. (ж). р. 16.
 кірець і ко́рець, з кірця 23. (кірж) корж 20.
 кістлявий 60.
 кість, кісти 85, кістю 84, ко́стей, кістьми 98.
 (кладбище *pc*) кладовище, цвинтар.
 кланятися до кого і кому, ким, через кого.
 кларнет і клярнет (кляри-клас і кляса 259. [нет) 259.
 кла-, клясифікувати за (по, після) чим 285.
 клейстер і кляйстер 280.
 клікати (звати *a*) кого (за ким); ви́кликати, поклікати (візвати). [заклик. клич *a*, ч гасло, по́клик, клір і клир (клер) 275. 274.
 кло́піт, з кло́поту; у множині не вживати.
 клопотатися чим, про (о) або за кого-що.
 (клюв) дзюб, дзюбка.
 клюмба (кљумб, кломб).
 ключа́р, -ря́, мн. -ча́рі 68¹.
 кля́вищ, (кля́виша), з -ви́ша. (клякати, кля́чити) ставати

на коліна, ста́ти навко́-
лішки. [не́т 259.
(кляринет) кларне́т і кляр-
кля́са і клас 259.
книга́р, -ря́, мн. -гарі́ 68¹.
книга́рня, G³ книга́рень 96.
кни́жечка (книжо́чка) 7, мн.
книжечкі́, книжечо́к.
кни́жний (книжні́й) 128.
(кніт) гні́т 258.
кнур, -ра́, мн. кну́рі 68².
кня́жна, кня́жні (кня́жної),
кня́жні (кня́жній).
кобза́р, -ря́, мн. -зарі́ 68¹.
(коби) якби, коли б 255.
кобу́ра (кобур).
кова́дло (*р* ковало), з кова́-
дел і з кова́длів. [96.
ко́вдра (колдра), G³ ко́вдер
Ко́вель, з Ко́веля (Ковля).
(ковер, диван) кі́лим.
кове́рт ч. р. (конверт, ко-
перта *р*); зди́мати (отви-
рати) кове́рти.
(ковтки *а*) сере́жки.
(когут *р*) піве́нь.
Ко́дима місто.
(кожа) шку́ра (шкі́ра) 13.
(кожаний) шку́ряний, шку-
ря́тний 13.
(кождий *а*) ко́жний (-ній),
ко́жен 58. 128. 182; ко́ж-
ного дня і щодня́.
кожу́х, з кожу́ха, кожу́хом.
коза́, G³ кіз (коз) 94.
ко́зій 129, ч ко́зячий.
ко́зла, з ко́зел 125.
козля́ і кізля́ 16.
Ко́зятин (*рс* Каза́тин) 295а.
кока́їн (кока́їна).
кокетува́ти з ким (кого)
(кола́ч) кала́ч 29. [285.

ко́лений і ко́лотий 201.
ко́лесо, з ко́ліс 112, ко́лі-
сьми й ко́леса́ми 116; ко-
лі́щата (колісця́та).
ко́лі (*р* на́коли), ко́лі б 255;
ко́лі - не - ко́лі.
колива́тися (колибати́ся).
колиха́ти (колисати́).
ко́лішний (колишний) 128.
Ко́лізе́й (Ко́льосе́й) 265.
ко́ліно, мн. ко́лін, ко́ліньми
й ко́лінами 116, на ко́лінах
і -нях. [16, ко́льоро́вий.
ко́лір (ко́льор), з ко́льору
колі́щата (колісця́та).
ко́ло, G³ кіл 112; ко́ло чо́го
= круг чо́го (бі́ля чо́го);
ко́ло (бі́ля) полу́дня; ко́ло
(*а* око́ло). Див. бі́ля.
ко́ло́да, G³ ко́ло́д 95; ко-
ло́дка і замо́к.
ко́льо́квіюм ч. р., з -му 290.
ко́льо́рйтний (-ристичний).
(кома́нда́нт) коменда́нт.
(команди́ровка) ві́дряджен-
ня, ви́права, наді́слання.
команди́рува́ти або ві́дря-
ди́ти 285.
кома́р, -ря́, мн. -рі́ 68¹.
кома́дія — лі́тературний
тві́р; кома́дія і *р* куме́дія
— чу́дасія 13.
кома́дний і куме́дний 13.
коменда́нт (команда́нт).
коме́нта́р, коме́нтаря́ і ко-
ме́нтарі́й, коме́нтарія́.
коме́нтува́ти (-ти́р-) 285.
ко́мин (ко́мін) 274.
коміня́р, -ра́, мн. -рі́ 68³.
ко́міте́т *для* чо́го (*рс* по
чо́му) або чо́го. [ре́ць.
ко́мір (*р* ко́внір) 68³, ко́мі-

комісар, -ра (-ря), мн. комісари (-рі) 68¹.
 (коміть) додóбу, вниз голóвою, стрімголóв, сторч.
 (комната) кімната 286.
 комода (комод) ж. р.
 компанія (кумпанія)—спілка; кампанія — боротьба.
 компенсація (-зація) 265.
 компетентний (компентен-) компромітувати (-тирува-) (комунія) причастя. [285.
 (конар п) вітка, гілляка.
 конва́лія (ландиш). [вэрт.
 (конвэрт р, копэрта р) конденсатор (-затор) 265.
 (конець) див. кінець.
 конéчний 62; прсл конéчне або кóнче.
 конкла́в ч. р. (конклаве н. р.), -ла́ву, -лавові.
 ко́нкурс на що (по чому).
 конкурува́ти (-рир-) 285.
 коно́плі, -пель 96. 123.
 Коно́тіп, з -то́пу 21, коно-тіпський.
 консерзува́ти (-вир-) 285.
 консі́ліум ч. (н.) р., з -му 284. 274. 290.
 консисто́рія (р консисто́р).
 конспéкт з чого (по чому).
 констатува́ти 285.
 конституці́йний (-ціонний).
 ко́нсул (конзу́ль) 265, консуля́т, ко́нсульство.
 контроле́р, -ле́ра 282.
 контро́ль (контро́ля), з -лю, контро́лем.
 контролюва́ти 285.
 конферува́ти 285.
 ко́нче, доко́нче, конéчне, доконéчне (непремі́нно).

ко́ньяк (ко́няк), з -ку́ (ко́няку). [ри 68².
 коопе́ра́тор, -ра (-ря), мн. кооптува́ти (-тиру-) 285.
 копа́ти ро́ва; (ко́пати) бі́ти, штовха́ти ного́ю; (ко́паний р) ножаний м'яч; копа́ння.
 Копенга́ген (-гага) ч. р.
 (копéрта р, конвэрт р) ко-вэрт.
 (коп'е а) спис, зо списа́, ко́піт і ко́піто. [піка.
 ко́піюва́ти 285, ко́піст 284.
 (копоть) са́жа (саджа), ку́р-ява, по́рох.
 корабе́ль (р карабе́ль) 29.
 кордо́н, р границя.
 коректи́ва (коректив).
 коректу́ра і корéкта. [23.
 ко́рець (р кірець), з кірця корж (кірж) 20. 18.
 коридо́р (коритар), з ко-ридо́ру (коритаря).
 корі́сний (ко́рисний) 58.
 користа́ти з чого, користи́-ватися з чого і чим.
 (коритар) коридо́р, з -ру.
 корі́тися (а повинуватися).
 ко́рінь, з ко́рення 22.
 (корміти) годува́ти.
 коро́бка (пуделко п).
 коро́ва, G³ корі́в 95.
 коро́гва і коро́гов (хоругва, фана), мн коро́гви, коро-го́в 96.
 коро́лева (-вая), -леви (-ле-вої), -ле́ві (-левій) 138.
 коро́лівна, -вни, -вні (ко-ро́лівної, -вній); G³ коро-лі́вен 96. [сел ч. р.
 коро́мисло н. р. і коро́ми-

короткошій 129.

коротший 156, коротшати;
(вкоротці) незабаром; (ко-
ротко) недовго, мало був.

Корсунь, з -суня ч. р.

кортіти кому що.

корч — пеньок по зруба-
нім дереві; (корч) куш.

корчі (корч), з корчів 122.

корчма, мн. корчми, кор-
корявий (-ра-) 54. [чём 96.

коса, мн. коси, кіс 94.

косар, -ря, мн. -рі 68¹.

(костер, костир) огнище,
огонь, багаття.

Костянтин (а Константин).

костюл (костел) з -тьолу.

котёл, з котла і кітла.

когити, кочу (котю) 192;

котити подем (по полю).

котрий, р котрий — це хто
з двох чи з декількох:
котрий із вас піде? Ті,
що (котрі) кохались, ро-
зійшлися.

котляр, -ра, мн. -рі 63³.

кохати кого-що; кохатися
в чім, з ким (в кому л);
закохатися в кого-що (в
кім-чім л).

(кочерга р) коцюба.

кочовий (кочевий) 138.

кочувик і кочовник.

кошіль, з кошеля 22.

кошт, мн. кошти (кошта)
263. 292. [що.

коштувати кого чи кому
(кошуля а) сорочка.

(кпини) глузування, кеп-
кування, глум, посміх із
кого (над ким).

(кпити р) кепкувати, глу-
зувати з кого-чого (над
ким-чим).

крадіж, з крадежу ч. (ж.) р.
або крадіжка; крадежем
(крадежню).

крадькома, р крадьки.

краєзід, краєзнавство 40.

край, краю (краю), краєм
(краём), на краю 76.

крайній (-ний) 128 — що
з краю; (крайно) дуже,
надто, надзвичайно; (край-
ня пора р) остання, сліш-
на поря, час.

крамар, -ря, мн. -рі 68¹.

крамниця (склеп).

крапка (кропка, а точка),

крапати; точка зору, по-

гляд; осередок тяготи
(крапка тяжкості). [ти.

крапля, з крапель, крапа-
(красивий) гартний.

(красий) рябий, сорокати
(краска) фарба.

(красний а) гартний.

(краснорічвий) красно-
мівний, промовистий.

(крата) гра́та, мн. гра́ти,
грат.

кращий (красший), краще
228. 157, кращати 156;
кращий за чи від тебе
(р кр. тебе).

(края) земляк, -ка.

крівний (-ній) 128.

(крівняк, -нячка) рідня,
рідич, рідичка.

крёде́нс р, ч буфёт (буфет).

кре́дит; на́бір (в кредит);
по́зічити (дати в кредит).

Що в дужках (), того не вживайте!

крéйда (креда) 280.
 Кременчу́к (*рс* Кременчуг, Крeмiнчук), з -чúкá, крe-
 менчу́цький (-енчугський)
 55. 295 а. [22.
 крeмiнь, з крeмeня i -ню
 Крeм'яне́ць, з -нцú 295 а.
 крeм'яний i крeмiнний.
 (крeпкий *p*) крiпкий 27а.
 кривáвий 11, кривáвити,
 кривáвця (крi-, кро-).
 кривáвця (кeрвaвиця).
 крiвдити (*a* обиджати).
 кривий на ногу. [щo.
 кривiтися (крiвитися) на
 крiза (кризис). [тú.
 (крiвкa) схóванкa, укрит-
 крик про (o) щo, з крiку.
 крiлас (крилос), з -са.
 крило́, мн. крiла, крiльми́
 116 — у птици, крiлами
 — у вiтрякa.
 крини́ця (кeр-, кир-) 11.
 кристалiзувати 285.
 критeрий ч. (ж.) р. 274.
 (критися *a*) ховáтися.
 кричати про (o) щo.
 (кришa *a*) дах, з дáху.
 криштáль (хрустaл), криш-
 тaлeвий 138, криштaлизу-
 вати 285.
 (крiвáвий) кривáвий 11.
 (крiзь *p*) черeз.
 крiль, з кроля, крiлик.
 крiм (крiм як, *a* крoмi).
 крiпкий (крeпкий *p*) 27а.
 (крiс) рушнiйця; (мaшинoвий
 крiс) скорoстрiл, кулeмeт.
 кров (кeрвa), з крoви 85,
 цiй крoвi, цiєю крoв'ю
 (крiв'єю, крiвлeю), в крoвi.
 кровoтeчa (кpoвoтoкa *p*).

кpoвoпiвeць, *p* кpoвoпiв-
 кpoв'яний. [цú.
 крoквa, з крoков 96.
 кpoкoдiл, з -лa.
 (крoмi *a*) крiм.
 крoмiшнiй (-ний) 128.
 кpoпiвa (кpaпивa), кpoпi-
 в'яний.
 (кpoкa, *a* тoчкa) кpaпкa,
 (кpoплa) кpaплa. [кpaпaти.
 кpoпi (кpoпa, кaшa), з кpoп
 i кpoпiв 123.
 кpoтiж, з -тeжú ч. р. 22.
 кpoк — цвях; кpoк — птaх
 ксьoндз, з ксьoндзá. [54.
 Кубáнь, з Кубáнi ж. р.
 кублo (гнiздo *a*). [рúвий.
 (кудeрявий, кундe-) кучe-
 кудi (кудa); кудi (дe *n*)
 кудoю (дe) йти. [йдeтe.
 кúжиль, -жeля ч. р. i -жeлi
 ж. р. 22.
 кузeн (кúзин), з кузeнa;
 кузiнa, дo кузiни.
 кúзкa i кúзкa.
 кúзня, з кúзeнь 96. [лú 22.
 кукiль, з кукoлú i з кукi-
 кукурúдзa, кукурúдзaний.
 кúля зeмнa (зeмськa), всe-
 свiт, свiт, *a* мiр.
 культивувати (-вир-) 285.
 кумá, G³ кум (кумeй) i кумiв.
 кумeдiя i кoмeдiя — чудасiя;
 кoмeдiя — лiтeрaт. твiр 13.
 кумeдний i кoмeдний 13.
 (кумпaнiя) кoмпaнiя. [73.
 купáння (кúпанe). [73.
 купити oливцú, *p* oливeць
 купe н. р., нe вiдмiн. 294.
 кúпиль, з кúпeлю ч. (ж.) р.
 (купнo) купiвлa, зáкупкa.
 Кúп'янкa (Куп'янськ *рс*).

кур'єр, кур'єрський. [295а.
 кұри, курей 123, кұрям 97,
 курмй 98.
 кұриво (курево) 104.
 курінь, з куреня 22.
 курйоз, курйозний 274.
 курс історії, із (по) історії.
 курсів (курсива) 265.
 кұрява (курява).
 курсист і курсант, курси-
 стка.
 (кусити) спокушати, спо-
 кушувати.

кусок (р кусник), кавалок.
 Кұти, з Кут.
 кұтній (-ний) 128.
 кұхар, -ря, мн. -рі 68¹. [96.
 кұхня, з кұхонь і кұхень
 куховар, -ра, мн. -ри 68².
 кұхонний і кұхенний.
 кұчма, з кұчем 96.
 кушнір, -ра, мн. -рі 68².
 куш (корч), див. корч.
 кшталт, на кшталт з ним.
 gestalt; також: на взір,
 на подобу, наче.

Л

(лаба) лапа.
 Лаврентій (-тіївський) лі-
 топис.
 лагер, з лагеря 68¹.
 лагідний (-ній) 128. [ду).
 лад, ладу; до ладу (до ла-
 ладан (ладон).
 ладен 132.
 ладження, ладити; лажен-
 ня, лазити 103.
 (ладувати р) наснажувати
 акумулятора.
 лазити, лажу (лазю) 192.
 лазня (баня), з лазень 96.
 лак (ляк) 259, з лаку, ла-
 кувати 285; лаківаний.
 лакей, -кея, р льокай, -кая.
 (лакїмство) ласощі, смакощі.
 ламаний, ламання, ламати,
 ламая і ламлю; ломити,
 ломлю; ламкій 209.
 (ландиш) конвалія. [цузі.
 ланка (звено) — кільцевлан-
 ланцюг (-цюх, -цуг), з -га.
 ланя, з лані. [ловити.
 лапати — мацати; (лапати)
 ласий до чого або на що;

ласий спати (р до спання),
 ласий на ковбаси.
 ласка, з ласки (з милости);
 ласка, ласочка (ласичка).
 ласкавий (лас-) на що.
 (ласкати) голубити, пестити,
 милувати.
 ластівочка (ластовочка) 24.
 латинізувати (-нізир-) 285.
 лебедячий, лебедінний
 (-ній) 128.
 лебідь, з лебеда ч. (ж.) р.
 лев, лева 65, леву і лево-
 ві, мн. леви, левів.
 лев (лея), лева — румун-
 ські гроші, мн. леї, леїв.
 Левіцький (Ліви-). [(лей).
 лєвовий (левиний).
 легенький (легонький) 6.
 легкий, легший 156, лег-
 легковажити що. [шати.
 легалізувати 285.
 легіонер (легіонар) 282.
 (леда) будь-який, марний.
 лєдве, р лєдві (ледво, лед-
 ви, ледва, ледь).
 (ледівня) льодівня.

(ледовий) льодовий 138.
 (ледяний) льодовий 138.
 лекція, *p* віклад.
 лемківський (лемківський).
 (лен) льон, льону 31.
 (лента, стяжка) стрічка.
 (лепський *p*) добрий, хорó-
 (Летичів *рс*) Лятічів. [ший.
 летіти, лечу́ (лечу), летіш
 (летиш), летимó (летим),
 летять, летячі (летючи)
 лёщата, з лёщат 125, лёща-
 (лижка) лóжка. [тарський.
 (ликати) ковтати.
 лиман, з лиману (лиманá),
 лиманом (-нóм).
 лимар, -ря, мн. -рі 68¹.
 липкий (лепкий, липкий).
 (лискавка) бліскавка.
 (лискучий) блискучий.
 (лисніти) блищати.
 Липськ (*p* Ляйпціг).
 лист (письмо); п и с ь м ó —
 писання: читке письмо;
 власноручний лист (*п* від-
 ручне письмо); відкритий
 лист; написати листа, *p*
 лист 73.
 листоноша (*p* листонош).
 листопад (падолист), -да
 (-ду) 70.
 літи, ллю, ллеш, лле, лле-
 мó, ллетé, ллють, лив,
 лила́, лий, ліймо, лійте.
 літка (лидка), мн. литкі,
 литок.
 лихвар, -ря, мн. -рі 68¹.
 лихий на що. [рицар 274.
 ліцар, -ря, мн. -рі 68¹, *p*
 лице, обличчя; з ліченька
 — на лічку хорóша; з по-
 вёрхні (лиця) землі, з зе-

лиця *p*, обличчя. [млі.
 лічить, подобав (ялося).
 (лично) особисто.
 лишé *p*, лиш *p*, ч тільки;
 лишéнь — це ж, но: Геть
 лишéнь до ката! [ній.
 лишівся сиротóю, л. саміт-
 (лішний *p*) зайвий.
 ліштва (листва), з -тов 96.
 (лищати) блищати. [263.
 Лівоберéжжя 25, лівобе-
 ре́жний (-ній) 128.
 ліг (ляг) 200, див. лягті.
 лід, льóду (леду) 31. 65, на
 льоду́ 76, мн. льоді́ (леди).
 ліжка (ліжок) н. р.
 лікар (лікар), до лікаря (лі-
 карá), з лікарем (лікарém),
 мн. лікарі́ 68¹; лікар нер-
 вових хворóб (по нерво-
 вих хворобах).
 ліквідувати (-дир-) 285.
 лікоть (локоть), з ліктя 23.
 лікувати — від хворóби; лі-
 ч и т и — це рахувати.
 лімóна (лімон) *p*, ч цит-
 ріна.
 лінійвий до чого, на що.
 лінія наймénшого óпору;
 лінійка, лінійний, лінійó-
 ваний, лініювальний, лі-
 ніювання, лініювати.
 Лісбóна (Ліссабон) 295а.
 лісовий (лісовий), *p* лісний.
 літ, льóту (*p* лéту) 31, на
 льоту́ (*p* на лету́).
 літера (літэра) або б́уква,
 мн. літери (літэри).
 Літин, з Літина 10. 295а.
 літній (літний) 128.
 літо, мн. літа́, літ, літам,
 літах і літях.

літопис ч. (ж.) р., з -су 66;
літопис Іпатіїв (Іпатський),
Лаврентіїв (-тіївський) чи
Лаврінів. [літри (літра).
літр, з літра ч. р.; 2-3-4
ліхтар, -ря, мн. -рі 68¹.
ліхтарня (літарня), з ліх-
тарень.

лічити — рахувати; ліку-
вати — від хвороби; (лі-
чити потрібним, обов'яз-
ком) вважати за потрібне,
за обов'язок.

ляляти 63, ляляю і ляю.

лоб, лоба 65, на лобі.

лобур, -ря, мн. рі 68¹.

ловець, ловця, мн. ловці
лові, з ловів 122. [(ловці).
(лож а) брехня, обман, о-
мана, неправда.

ложка (лижка), з ложок 96.

лойовий (лоевий) 138.

(локоть) лікоть, з ліктя 23.

ломити див. ламати 194;

ломання.

Лондон (Льондон) 259.

Лубні (рс Лубни), з Лу-
бень, Лубням 123. 295а.

Луганське (рс Луганськ), з
-кого 144.

Луцьке і Луцьк, з Луць-
кого і Луцька 144.

(луч а) промінь, з -меня.

(лучатися) траплятися.

(луччий р) кращий.

(любий рс) абиякий, уся-
кий (леда).

(любимець) улюбленець,
коханець, любчик.

любіти, люблю (люблю).

любітися з ким (у ким).

любо́в, з любо́ви (любви)

ж. р. 85, любо́в'ю, любов
до кого-чого (любов кого-
чого), любов до батьків-
щини (любов -ківщини).

Любо́мль, з Любо́мля; або:
Любовень, з Любовня.

лю́ди 47, люде́й 123, лю-
дям 97, людьмі 81. 98.

люди́на (люди́на) — чоло-
вік чи жінка; чо́ловік
— муж; це добра люди́на
(чоловік).

Людо́вик (Людвик).

лю́дство (людство́), лю́д-
ства; лю́дський.

Лю́тер, Лю́тера, Лю́теро-
ві (Лютра, Лютрові).

лю́тий (р лю́тень).

лютува́ти, р лю́титися на
кого: лютува́в (р лю́тився)
на мене.

лю́шня, з лю́шень 96.

лягті (лягчи), ля́жу (лягу)
193, ліг (ляг) 200, лігши;

лягти на чому, р на що,
в що. [ті́чева.

Ля́тичів (рс Лети́чів), з Ля-
(лячний) боязький.

Льві́в, зо Льво́ва 288, підо
Льво́вом 295а, у Льво́ві,
уви́ Льво́ві.

льня́ний і лья́ний.

льодо́вий (ледо́вий) 138;

Льодо́вий океа́н 295а.

льодо́вня (леді́вня) 31.

льока́й р, ч лаке́й 259.

льокомоти́в (льокомоти́ва).

льо́н (лен) 31, з льо́ну 65,

льо́рне́т, з -та. [в льо́ну.

льо́х, з льо́ху, в льо́ху.

Що в дужках (), того не вживайте!

М

ма́буť, певна́ (відай). [мéd.
Магомéт (-мед) і Мохам-
магомéтанський (-дан-).
Мадрі́д (Мадрі́т) 274.
(ма́ється) знахо́диться
спра́ва, є, спра́ва така.
(май) ма́йже.
ма́йбу́тній (-ний) 128.
ма́йовий (маєвий), трав-
не́вий 138.
ма́йстер, -стра, мн. -рі́ 68³;
ма́йстер на що́ (від чо́го,
у чо́му): м. на комплімен-
ма́йстерний (-ній) 128. [ти.
макі́тра, мн. -кі́трі, -те́р 96.
маку́ха ж. р., *р* маку́х ч. р.
(малжо́нка *а*) жі́нка, дру-
жи́на.
ма́лий (ма́лий), ма́ла.
(мало́ того) ба, що́ бі́льше,
ще́ й на́дто; ма́ло (чу́ть)
не згину́в.
мало́літній (-ний) 128.
ма́люва́ння — дія, ма́лю-
ва́ння—ма́люнок 101. [68³.
ма́ляр (ма́ляр), -ра́, мн. -рі́
ма́насти́р, -ря́ 29. 68¹, ма-
насти́рський (мон-).
ма́ндрова́ти (*р* вандрувати)
ліса́ми (по лі́сах).
ма́невр, мн. ма́неври (ма-
ньо́ври) 289.
ма́неврува́ти 285.
ма́неке́н (ма́некін), -ну.
ма́не́ра, -ри; *р* ма́ні́ра, -ри
або ма́нір, -ру ч. р.
Ма́ні́ля (Ма́ні́ля) 295а.
ма́ніфестува́ти 285.
ма́нкува́ти—не́хтувати 285.
ма́нсарда́ (ма́нсард).
ма́ра, ма́рево, при́мара,

ма́на (видиво).
ма́ргари́на і ма́ргари́н.
Ма́рію́поль (Ма́ріупі́ль),
-поля́ 21. 286.
Ма́рія (*а* Ма́рія) і Ма́р'я.
ма́рмеля́да (ма́рмеля́д).
ма́рмур, -ру́ 113.
ма́рму́ровий 54. 138.
ма́рний—да́ремний, ма́р-
ний—кво́лий; ма́рно, *р*
ма́рне *прсл* 228.
ма́родер, -де́ра 282.
ма́рселье́за (ма́рсиліа́нка).
Ма́ру́ся, о Ма́ру́сю і -се
88; Ма́ру́син 140.
ма́ршру́т, -ту ч. р.
ма́скува́ти 285.
ма́сть, -ті — ма́зі і ма́сти —
ко́льору; на ма́сть сі́рий.
ма́сува́ти (-сир-) 285. [284.
ма́теріа́льний (-ріа-) 274.
ма́терній (ма́териний) 128,
р ма́тірній 26.
ма́ти ко́го-що́ *за* ко́го-що́;
(ма́ти місце) ви́бутися,
ско́їтися, тра́питися; тре-
ба́ це́ на о́ці ма́ти; спра-
ва́ (ма́ється) є́ така; ма́в-
ши (ма́ючи) спра́ву.
ма́ти (ма́тір) мо́я, з ма́те-
рі́, ба́чив ма́тір (ма́ти) 87,
ма́тір'ю́ (ма́терію); мн.
ма́тері́, -рів (-ре́й) 93; Бо́-
жа Ма́ти (Бо́ска Ма́тка).
ма́трац (ма́терац), з -ца.
ма́трос (ма́троз) 265.
Ма́тусаї́л (Ма́втуза́лем) і
Ма́фусаї́л. [чи́ти.
ма́ча́ти *р*, ч ма́ча́ти і мо-
ма́чуха́ (ма́чоха) 13, ма́-
чу́шин (ма́чошин).

машина (машина) шити,
машина до шиття, шваць-
ка машина. [ний).
машинальний (машиналь-
маштаб (масштаб). [дү 21.
мед (*p* мід), меду, на ме-
медаль (медаль), з меда-
лею. [медя.
медвідь *p*, ч ведмідь, з вед-
медіум (медіум) ч. (н.) *p*.
(межи *p*) між. [284.
мекати (блєяти).
(Мексика *p*) Мехіко 295а.
меливо (мелево) 104.
меляний (мелятий) 201.
мелькати *p*, ч мигтіти, май-
нути. [цєм.
(мельком) мелькомá, миг-
мельник (мелник) 44.
Мемель, з Мемеля 65. [290.
меморандум ч. (н.) *p*, з -му
Мендель, -деля (-ндля) 65.
мені (міні, міні, ми) 178.
186; як мені спокійному
(*p* спокійним) бути.
мент *p*, ч момент; (в су-
часний мент *p*) тепер.
менший (менчий) 51. 155.
156; менший на (о) три;
(менший) малій відділ;
(тим не менше) протє,
однак, таки. [палець.
меншати (меншати) на (о)
мереживо (мережево) 104.
мерзлий (замерзший).
мертвий (мертвий).
Месопотамія (Мезо-) 265.
(мєсть *a*) помста.
метá; (з метою) щоб; для
цього; (для цієї мети). [138.
металевий (метальовий)
метіль (мотиль), -тіля ч.р. —

метелик; метіль, -тєлі ж.
p. 22 — метелиця.
метода ж. *p*. і метод ч. *p*.
метр (метер), з метра; 2-3-
4 метри (метра), див. три.
Мехіко (*p* Мексика) 295а.
меч (міч) 19, мечоносець 40.
мешканці, ч пожильці.
мешкати, ч проживати, си-
діти. [ната.
меценат (меценат), меце-
мечеть, з мечеті ж. *p*. і *p*
мечет, з мечету ч. *p*.
Менськ (Мінськ *p*), давнє
Мѣнскъ, мєнський, Мін-
ське 10. 27а. 144.
(ми D¹ *a*) мені 186.
(миг) мить, хвилина, мент.
мигтіти, -чү, -тіш, -тятъ
(мигтіють).
Микóла, Миколáй (*a* Ни-
колай). [вмент.
(мигом *pc*) мйттю, вमितъ,
миліти — намілювати ми-
лом; (милити що) поми-
лятися, милітися в чому.
милосердний і милосердий
(милосерний).
милостівий (мїлост-).
мїлость і мїлість 84; з ла-
ски (по милості). [ковий.
(мильний) хїбний, помил-
мїмо — це коло, повз; (ми-
мо) дарма що, не зважа-
ючи на, не дивлячись на,
без огляду на.
(мимоволі) мимохїть, не-
самохїть, невмїсне, з не-
волі. [нагідно.
(мимоходом) побїжно, при-
минүлий (минувший).
минүта (мінута) 9. 274.

мі́слення (мишлення).
 мі́ття, вми́ть, вмент (*рс*
 мигом, вмиг).
 мі́ша (миш *a*).
 (мир за́ключити) зами́ри-
 ти, -ся; (за́ключення ми-
 ру) зами́рення.
 (мі́д *p*) ме́д, ме́ду 21.
 мі́дь, з мі́ді 27а.
 між (*p* межи); (мі́ж тим *рс*)
 тим ча́сом, протé.
 міжна́родній, -ний *p* 128.
 мі́зок, з мі́зку *p*, ч мо́зок,
 мо́зку.
 мі́й, мо́го, *p* мойо́го (мо́го)
 мо́єму, *p* мойо́му, мо́єї,
 мо́їй 176.
 мі́лкий (мі́лкий), мі́лший.
 мі́ль, з мо́ля ч. *p.*, *p* мі́ль,
 мо́лі ж. *p*.
 мі́льйон, мі́льярд; мі́льйон-
 ний і мі́льйоно́вий 268.
 (мі́ні) ме́ні 186. 172.
 мі́німум ч. (н.) *p.*, з -му 290.
 міні́стер (-стр), стра 65.
 272. 274.
 (Мі́ньск *p*) див. Ме́ньск.
 мі́нус ч. (н. *n*) *p*. 289.
 (мі́ну́та) ми́ну́та 9.274.
 мі́ра; одна́ково (*p* у рівні́й
 мі́рі); у мі́ру (по мі́рі) то-
 го; здебі́льша (у значні́й
 мі́рі). [ви́ршальний.
 (мі́рода́йний *p*) в́пливо́вий,
 місіоне́р (місіона́р) 282.
 місіоне́рство (-на́рство) 282.
 місіоне́рський (-на́рський)
 місте́чко (місто́чко) 7. [282.
 мі́сто (*a* город).
 (мі́сто) за́мість. [лові́.
 (мі́стого́лова) застúпник го-
 мі́сце—куток, на мі́сці; мі́-

сто (город), на мі́сті; (ма-
 ти мі́сце) тра́плятися; мн.
 мі́сця (мі́сця), G³ мі́сців і
 мі́сць 111, мі́сцями (мі́сця-
 мі́ський (мі́ський). [ми].
 мі́тла (метла). G³ мі́тел 96.
 мі́цно (твердо) спати, за-
 сну́ти; сон мі́цний (твер-
 дий).
 мі́шати — змі́шувати; (мі-
 шати) заважа́ти, пере-
 мла, ч і́мла. [шко́джати.
 мли́на́р, -ря, мн. -рі 68¹.
 (мнимий) непра́вді́вий, у-
 да́ний, наче б то.
 (много *a*) ба́гато; мно́го-
 лі́ття (мно́голі́тствіє *a*).
 (мно́житись *a*) збі́льшува-
 тись, бі́льшати, побі́льшу-
 ватися.
 (мня́кий) м'я́кий, м'я́кшати.
 мо́ва (*a* язык), G³ мо́в; го-
 ворі́ти, писа́ти рідно́ю
 мо́вою (на, в рідні́й мо́ві).
 мо́вити про (о) ко́го-що (*p*
 так мо́вити, так сказа́ти),
 мо́вля́в, сказа́ти б. [ний].
 мо́вний (*a* языко́вий, язы́ч-
 мо́вча́ння (мо́вча́не).
 мо́вчки, мо́вча́зно (*p* без-
 мо́вно). [Гілі́вський.
 Мо́гилі́в, з Мо́гиле́ва, мо-
 могті́ (мо́чи) 191, мі́г, мі́г-
 ши 200; (не мо́гучи) не-
 мі́гши, не мо́жучи.
 мо́гутній (-ний) 128.
 мо́гу́че (-чо) 228.
 мо́де́ль, з мо́де́лю ч. *p*. —
 зразо́к; мо́де́ль, з мо́де́лі
 ж. *p*. — натура́нця.
 мо́дний (мо́дний) 128. 286.
 (мо́го) мо́го, *p* мойо́го.

мо́ему, *p* мойо́му (мому).
 (мож) мо́жна (можно).
 мо́жна (дасться) зроби́ти.
 мозі́ль, з мозо́ля ч. р. і мо-
 зо́ля, з -лі ж. р.
 мо́зок, з мо́зку і *p* мі́зок,
 з мі́зку. [65.
 мокре́ць, з мокрецю́ і -ця́
 моли́тва за кого; мн. мо-
 литви́, *G*³ моли́тов (*a* мо-
 литв) 96, моли́твами.
 моли́твеник—хто мо́литься,
 моли́товник — книжка.
 моли́ти кого про (о) що́
 або за що́.
 моли́тися кому або до кого.
 мо́лод, молоді́й 132; мо-
 ло́дший (-дчий) 156. 155.
 молодá (*n* панна молодá).
 (молодець *p*) юна́к, з -ка́.
 мо́лодіж, -дежі, -діжжю́ 22,
 але ч мо́лодь, -ді.
 мо́лотий і ме́лений 201.
 мо́лочення і мо́лотіння 102.
 мо́лочний (-ній) 128. [103.
 моме́нт (мо́мент) -ту, *p*
 мент, -ту; під такий мо-
 ме́нт.
 (мому) мо́ему, *p* мойо́му.
 монархі́чний (*n* монархі-
 стичний).
 мона́х (монах, *p* мана́х) 29.
 моногра́ма (монограм).
 монопо́лія (*p* -по́ль ч. р.).
 монте́р, -те́ра 282.
 Мора́ва, моравáнин і Мо-
 ра́вія, морав'я́нин.
 мора́ль, -лі ж. р.
 мо́ре, з мо́ря, на мо́рі 110,
 мн. моря́, морі́в 112.
 морі́г 25, з морогу́.

(морд) душогу́бство, уби́в-
 ство кого (на кім).
 морськíй, *p a* мо́рський.
 (морщина) змо́ршка.
 мосяже́вий (*p* мосяжний)
 мотив, -ву ч. р. [138.
 мотивува́ти (-вир-) 285.
 (мотиль) мете́лик, меті́ль,
 (моті́ка *p*) сапа́. [-тіля.
 мох 18, з мо́ху 65, на мо-
 Мохаме́д і Магоме́т. [ху́ 76.
 мочи́ти, моча́ти (*p* мача́ти).
 мо́щі — останки святих, а
 не прости́х людей; мо-
 щей́ і мо́щів.
 (мрамор) ма́рмур.
 (мраморний) мармуро́вий.
 мрець, мерця́ 65.
 мрі́яти про (о) кого-що́ —
 ма́рити; мрі́ти—видні́ти-
 ся, боввані́ти.
 мря́ка (мрака), мрячи́ти,
 мста і помста. [мря́чний 54.
 мсти́ти, -сь кому за що́.
 мудре́ць, мудреця́ 65, мн.
 мудреці́ (мудрця́, мудрці́).
 (мужа́) чолові́к; му́жа (-жа́).
 (мужатка *n*) молоді́ця.
 (мужва) во́які, коза́кі.
 (мужик, хлоп), селя́нин.
 му́жній (-ний) 128.
 мужчи́на (мужчина́, мущи-
 на́) *p*, ч чолові́к, люди́на.
 музи́ки (му́зика)—гра, му-
 зи́ка — мистецтво.
 мука́, ч бо́рошно.
 му́ляр, -ра́, мн. -рі́ 68³.
 мунди́р (мундур *p*).
 (муні́ція) амуні́ція, збро́я.
 мура́шка (муравель).
 му́рин (мавр).

Що в дужках (), того не вживайте!

муровання — мур, мурування — дія 101.

мусіти і *р* мусити, мусів, мусіла, мусіли (*р* мусив, мусила, -ли).

мусулманин, мусулманство, мусулманський (музу-) 265, *р* мусуль- 259.

мутний (-ний) 128.

(мущина) чоловік, *р* мужчина (мужчина).

мчати, -ся *р*, нестися, гна-

ти, -ся.

Мюнхен 283.

(мя) мене́ 186.

м'який (м'який), м'який, м'якшати 156.

м'якенький (м'ягонький) 6.

м'ясніці, з м'ясніць 123.

м'ясо (мнясо *р*) 37.

м'ята (мнята *р*) 37.

м'яч і ч оп'юка; гуляти, -ся в м'яча́, ч оп'юкою перекидатися.

Н

(на) в Україні, в Німеччині, в Англії; в (на) університеті; їхати візником (на візнику); писати, говорити рідною мовою (на, в рідній мові); помножити, поділити *на* (через) сто; зменшити, збільшити *на* (о) сто; скринька на листи (від листів), для листів, зшиток на рахунки, для рахунків (від рахунків); сісти, стати і т. ін. *на* чому, *р* на що; пробіти, скалічити ногу *на* (о) що; ходити по рибу, по ягоди (на рибу, на ягоди, *р* за рибою).

набирати чого (що).

набігти (набічи) 191 на кого і кого.

набідуватися (набідітися).

наблизити (наблизіти) до чого.

наболілий (наболівший).

(наборзі) нашвидку́, швидко́ма, похапцем, вмить.

набратися чого.

набувати чого (*р* що).

навздогін, наздогін, наздогінці. [рідма.

(навзрид) уго́лос, ридаючи, навика́ти чого й до чо́го.

(навідворот) навпакі́, навспак, напроти́.

(навіз) гній, погній, угно́навіть (навіть). [ення.

(навкучити *р*) наскучити.

навмісне 59 (-но, *р* спеціально) 228.

наводити (наводити).

навряд — це: ледве чи; навпакі́ (навряд).

навстіж, навстяж відчинити (отворити) двері́, вікно.

навчальний (навчаючий) 53. 134. [(чому).

навчання (навчання) чого навча́ти кого-чого (чому),

на що; навча́ти рідною мовою (на, в рідній мові);

навча́ти (уділяти науки).

навчі́тися чого (чому) 238.

(нав'язувати до чого) з приводу чого.

(нагий *а*, нагий) голий.

нагірний (-ній) 128.
 (нагло) несподівано, раптово; нагла смерть.
 (наглухо *рс*) щільно.
 наглядати за ким-чим (кого-чого).
 наговір і наговір 26.
 нагода (нагода). [тітул.
 (наголовок *р*) заголовок,
 (нагрудка *рс*) навантаження.
 нагулятись — це набавитись; натанцюватись (нагулятись).
 над; кращий над усі; Ростів над Доном (на Дону *рс*); над (більше як) смерть біди не буде.
 надавати чого (що) кому; надам, надасі, надасте (-даш, -дасьте). [228.
 надаремно і надаремне надберезжя 25.
 надбігти (надбічи) 191.
 надвірний (-ний) 128.
 надзвичайний — що сильно виходить понад звичайне; незвичайний — взагалі незвичний, *р* нечёмний. [придніпрянський).
 наддніпрянський, -щина (*р* наді- (надо-) 250.
 надії (вигляду) не було.
 надія, відвага (отуха *п*).
 надіятися на кого-що або кого-чого (що).
 надо мною (надомною) 245,
 надо всім, *р* наді мною (надімною).
 (надоїсти) надокучити.
 надпис, -су ч. (ж.) *р*.
 надприродний (-ній) 128.

надро, мн. надра, надр надрів.
 (надслухувати що *р*) прислухатися до чого, підслухувати що.
 надушити (надусити).
 надхнений дієприкм. 41. 61; надхнений прикм. 141; надхнення 41, надхнути 41. 61. [надходжу.
 надходити (надходити), надягати що, одягати кого; надягні (вбери) шапку.
 нажити, -живу (-жию) чого.
 назавжди, назавсіді, *р* назавше 236.
 (назад тому) тому два роки; назад, *р* взад. [-ря).
 Назар, Назара (Назара, назва, з назов (назв) 96.
 називався Іван і Іваном.
 (наївний) простий, нехитрий.
 най уживається тільки з другим ступенем порівняння, а не з першим: найславніший (найславний); найщасливіший (самий щасливий); най-наголосу на себе не приймає: найкращий; нехай (*р*най) найвищий (-жчий 158; (найвищий час) останній, слухний час.
 найгіркіший 158.
 найняти (наймити, винаймити), *р* наняти 225; найняти за кого. [охотніше.
 (найрадіше) найскоріше, найрізноманітніший.
 (найти *р*) знайти; (знайшовся) опинився в біді.

нака́з, з (по) нака́зу, за
нака́зом (по наказу).

нака́зувати — приказувати;
(наказувати) кара́ти; на-
ка́зувати ким, *р* через
кого. [26.

накі́нець (нако́нець) 229.
(накликувати) виклика́ти,
клі́кати.

(наколи) ко́лі. [ла́маний.
нала́мати, нала́мувати, на-
нале́жати — принале́жати
кому; нале́жати, -ся —
стосуватися — до кого-
нале́жний (-ній) 128. [чо́го.
(налог) на́вичка, зв́ичка,
хвороба, *р* нало́га.

намага́ння (нама́гання).

намалюва́ти (виобразити).

наме́рзлий (намерзший).

наме́т (на́мет), з наме́ту.

намі́сто (*а* монисто, оже-

(намі́сть) замі́сть. [ре́лля).

намі́тка (на́мітка). [ко.

(нанашко) хре́щений ба́ть-

(нанести образу) обра́зити.

(наново) зно́ву (зно́ва),
вдру́ге.

напада́ти на кого і кого.

напасни́к (напастник) 58.

напа́сть (на́пасть).

напе́вне і напе́вно 228.

напекти́ (напечи) 191. [25.

наперéд (*р* напері́д, згори)

напівок да́ти, *ч* на чай да-

на́пис, -су ч. (ж.) *р*. 66. [ти.

написа́ти про (о) кого-що;

написа́ти листа́, *р* лист 73.

напита́ти кого-чого

напи́ток (на́питок), на́пій,

питво́. [тись).

напо́внитись (наповни́-

напомина́ти — нагадувати;
(напо́минати, на́піннути)
остере́гати.

(напрасно *а*) на́гло, не-
жда́нно, несподі́вано.

напри́клад (напримі́р *а*).

напро́ти, напро́тив (напро-
ти́в) 9.237.

напру́жений (напрудже-
ний) 193 [-ся.

(напудити, -ся) наля́кати,

(нарадитися *р*) пора́дитися.

(нараз) враз, ра́птово, ра́п-

том, на́гло, несподі́вано.

(з нараженням) наража́ючи
життя́.

(наразі) по́ки, по́ки що́.

на́рі́д і наро́д, з -ду 26.

нарі́жний, *р* вугло́вий ка-
ми́нь.

на́рі́зний, на́рі́зно (-рі́жн-).

нарко́за (нарко́з).

наробі́ти чо́го, нароблю́

(нароблю́), наробі́ш. [ду.

наро́д, -ро́ду, *р* на́рі́д, наро́-

народі́тися від (*з*) кого́.

наро́дний (на́родний), *р* на-
ро́дний 128.

наро́дність, з -дностей 93.

наро́днопра́вний 40.

(наро́чно *рс*) навми́сне, зу-
ми́сне 59. 228.

насампе́ред, передовси́м, *р*
перш над усе́.

насварі́тися, *р* насварі́ти.

наси́лу — це ледве́; (наси́лу)
си́лою.

на́сип, з на́сипу ч. (ж.) *р*.

(насипати) на́лити води́; на-

си́п борщу́; на́лий молока́.

наси́дати (насяда́ти) 14.

(наско́рі *а*) на́швидку́, швид-

кома́, по́хапцем.
 (наслідствéнный *а*) ді́дич-
 ний. [-чому).
 наслі́дувати кого-що (кому
 (наслѹхувати *п*) підслѹху-
 вати що, прислуха́тися до
 чого.
 насмі́литись (насмѣ́лѣтись).
 насмі́хатися (насмѣ́ватися)
 з ко́го-чо́го (над ким-чим,
а кому-чому).
 насмі́ятися з ко́го-чо́го (над
 ким-чим, *а* кому-чому).
 насна́жувати (*р* наладо́ву-
 вати). [(справди).
 (наспра́вді *р*) спра́вді
 (наста́влення *п р*) на́стрій,
 ста́влення, уперѣ́дження.
 настано́вляти ким-чим або
 за ко́го-що.
 на́стіж, на́встіж і на́встяж
 відчинити(отворити)двері,
 вікно. [*р* о́брѹс, *р* у́брѹс.
 настѣ́льник (насті́льник) 44,
 (насто́ящий *рс*) правді́вий.
 на́стрій похоро́нний (гро-
 бовий). [Насту́ня.
 На́стя, На́стечка (Настка),
 натомі́сть *р*, *ч* замі́сть того.
 натра́лити (натра́фити).
 натя́гнений, *р* натя́гнутий
 нау́ка про (о) що; науко́вий;
 (нау́чане) навча́ння.
 нафта́лін (нафта́ліна), з -ну
 ч. *р*. [чого).
 нахва́літися ким-чим (кого-
 (нахо́дити *р*) знахо́дити;
 (найти *р*) зна́йти; нахо́-
 дити на ко́го і ко́го.
 начина́ти, *ч* почина́ти.
 ная́вний і прису́тній.

Що в дужках (), того не вживайте!

ная́вність і прису́тність.
 не читав книжки (книжку)
 (небеса *а*) не́бо. [227.
 невда́тний (невдачний) 231.
 невиче́рпний — чо́го виче-
 пати не можна 134. [27.
 невідмі́нний, *р* неодмі́нний
 неві́льний (*а* нево́льний) 26.
 (неві́ста *а*) жі́нка.
 невла́стивий кому-чому.
 невмі́лий (невміючий).
 (невмі́сний) недоре́чний,
 недола́дний. [228.
 невисі́пуще (-що) прсл 203.
 нево́тний (невтомимий).
 нево́тний (ней-) 279.
 нега́йно, за́раз (сейчас).
 негі́дний ко́го-чо́го.
 (не́го) до ньо́го, до йо́го,
 до не́ї (ньо́ї).
 (негодо́вання) обуре́ння.
 (негоду́вати) обуре́ватися
 на ко́го, проти ко́го за
 що, з чо́го. [ється.
 негі́же *п р*, не відмі́ню-
 неда́єний (неда́вний) 128.
 неді́лешний (-ний) 128.
 (неді́ля) тї́ждень.
 (недо́вірчивий) недо́вірли-
 вий. [чого.
 надале́ко, недале́чко ко́го-
 неді́йшлий ро́зумом.
 (неді́лимий) неподі́льний.
 недола́дний (-ній) 128.
 недолі́тний (-ний) 128.
 (недопи́сати) не спра́дити
 наді́й. [ний).
 недоста́тний (недостато́ч-
 недося́жний (-ній) 128.
 недѹ́га ж. *р*, недѹ́жний 231.
 нежда́ний (-ній) 128.

не́жить, -ті ж. р. і не́жит,
-ту ч. р.

незаба́ром, *р*скóро, швídко.
незабу́тний (-ний) 128.

(независимий) незале́жний,
вільний. [ність.

(независимість) незале́ж-
незадовільний (незадоволь-
няючий). [або ким-чим.

незадово́лений з кого-чого
незале́жно від чого.

незамі́жня 128— без мужа;
незамо́жний — бідний.

незамі́тний (неза́мітний).

незвичáйний див. надзви-
незв́ичний на що. [чайний.

незе́мний, надзе́мний (*п.*
неземський).

незла́мний і незло́мний.

нелі́тній (нелі́тний) 128.

нема́, нема́в — *прсл*; не має
— дієслово 226.

немилосе́дний і -се́рдий
(-серний).

немину́че (-чо) *прсл* 228.

(немож) не можна.

нена́видіти (нена́видити)
кого що (чого) 226.

нена́висний (-стн-) 58; не-
на́висть.

ненаді́йний — кому не
можна довіряти: він лю-
дина ненаді́йна; (ненаді́й-
ний) несподіваний, на́г-
лий; (ненаді́йно) неспо-
дівано, на́гло. [ність.

(ненару́шність *р*) непору́ш-
необáчний (-ній) 128.

необхі́дний *р*, *ч* потрі́бний.

(неомильний) непомі́ль-
ний.

(неохі́тно) неохóче, нера́до.

неперебо́рний (неперебо-
рістий). [редбáчений.

(непередви́жений) непе-
неперемо́жний (-ній) 128.

(непідходя́щий) невідповід-
ний.

неподі́льний (неді́лимий).

(непремі́нно) ко́нче, доко́н-
че, ко́нечне, доко́нечне.

(неприлі́чний) непристо́й-
ний. [незв́иклий.

неприві́чний, *ч* незвичний,
неприро́дний (-ній) 128.

неприто́мний (безтямний).

неприя́вний і непрису́тній.

непромо́кальний (-макаль-).

(непроходи́мий) непрохі́д-
ний. [безвідра́дний).

нераді́сний, безраді́сний (*р*

нерво́вий (нервний).

несвідо́мий чого (несвідо-
мий в чім).

не́сений (несяний).

несподі́ваний (нечайний).

неспра́вжній (-ний) 128.

неспромо́жний (-ній) 128.

несте́рпний і нестерпу́чий.

нестерпу́че (-чо) *прсл* 228.

не́сти, -ся по́лем (по полю);

несу́ (не́су).

(несуразний) нескла́дний,

безглу́здий, недола́дний.

несьогосві́тній (-ний) 128.

нетерпля́че (-чо) 228.

нетуте́шній (-ний) 128.

нетяму́чий і -щій чого.

(нехарний) неохáйний,

брудний. [що 226.

не́хтувати ким-чим і кого-

(нещ́ьки *п*) но́чви.

(нечайно) несподі́вано, на́г-

ло, рапто́во.

нечиткий — важкий до читання, нечиткий — неясний.
 нещодавній (-ний) 128.
 ніжний (нижний) 128.
 ніжчий 156, ніжче 228, ніжчати 157.
 низенький (низонький) 6.
 (Никóла а) Микóла, р Микóлай.
 нині а р, ч тепер, сьогодні; нинік — тепер, а не сьогодні.
 нинішній (-шний) 128 — це теперішній; нинішній — теперішній.
 (нинька, ниньки) сьогодні.
 (нич) нічого. [р старець.
 (нищий а) прошак, торбій, нищівний (нищачий); нищівний удар.
 ні до кого (до нікого), ні за ким, ні на що 234. 244, ні за що (за ніщо).
 ніби (здогадно, будьто, у роді, у виді).
 ніготь (ноготь,) нігтя 23.
 ніде — це „нема де“: ніде сісти; н і д е — це „всюди“: ніде нема правди.
 Ніжен (Ніжин), з Ніжена, ніженський; а Ніжень.
 ніздря, з ніздрі, мн. ніздрі (ніздря), ніздрів.
 нікель, з нікло, р з нікелю; ніклівий, ніклювати.
 (нікий а) якийсь.
 нікотін (нікотина).
 (нім л) поки.
 (ніскільки) ніяк, ані трóхи.
 (ніг а) ні, нема.
 ніхтó, ніщó, ні до кóго (до нікого), ні до чóго (до ні-

чого), ні на кóго (на нікого), ні на що (наніщо), ні з ким (з ніким), ні перед ким (перед ніким) 187.
 (ніц л) нічого. [234. 244.
 ніч, нóчі, цією ніччю; прсл вночі (в ніч, ніччю).
 нічліг і ночліг, з -лігу.
 нічогісінько — зовсім нічого (р нічогісько).
 нічóго (нічо, ніц, ніщо).
 ніякий, ні до якого або до ніякого чи до жадного 234.
 (но, áле) алé 256. [244.
 Нобель, Нобеля (Нобля).
 новий (новий), новá.
 новина (новість), р новина — новий випадок; новість — новизна: новість справовітній (новітний) 128. [ви.
 Новомосківське (рс -ськ), з -ого (-а) 144.
 Новочеркаське (рс -ськ), з -ого (-а) 144.
 ногавиці, з ногавиць 29.
 (ноготь) ніготь, нігтя 23.
 ножиці (ножниці), ножиць Ной (Ное), з Ноя. [123.
 нóмер р, ч нóмер.
 нонпарéля (нонпарель).
 нормувáти (-мирув-) 285.
 (носівся) вбирáвся гáрно.
 нóта (нута), мн. нóти, нóтний.
 нотáр, -ря 68¹, р нотáріюс.
 нотáтник, записнік, р нóтес. [123.
 нóчви (нецьки л), з нóчóв.
 ночліг, р нічліг, з -лігу.
 нóшений (ношаний) 201.
 нóдити ким-чим.
 нудá, а р нóжда.

нуль (нуля), з нуля ч. р.
нумер, *p* нóмер, нумеру-
(нуряти) поринати. [вати.
(нута) нóта, нóтний.

(нутро́ *p*) серéдина.
(ню, ю) її 186; з не́ї (ньо́ї).
Нью-Йорк, нью-йóркський
Нью́тон, з Нью́тона. [288.

0

0 третій годині або ч в
три годині; 0 пів на третю,
пів до третьої, пів тре-
тьої, пів по другій; (0)
про при дієсловах: гово-
рити, писати і т. ін.; змён-
шити, збільшити на (о)
о́аза (оаз) ж. р. [сто.
об (о) зéмлю вдáрити.
(оба) обі́два (обидва́), (обі)
обі́дві, обо́х, обо́м, обома́
(обидвох, обидвом, оби-
двома) 164. 165. [тувати.
(обанкротитись) збанкро-
(обаранок *n*) бу́блик.
обвинувáчувати кого в чім
або за (о) що. [ювати.
(обезоружувати) обезбро-
оберегти (обережи) 191.
оберéжний, бéрежний (о-
сторожний). [що, на що.
оберну́тись ким, у що, за
(об'єм) о́бсяг; (об'ємистий
pc) велі́кий, чимáлий.
(обида *a*) обра́за, кривда.
(обиджати *a*) кривдити, об-
ража́ти.
обі́два (обидва́, оба́) для
ч. р., часом і для н. р.;
обі́дві (обі) ж. і н. р. 164.;
обо́х (обої́х), обо́м (обої́м),
обома́ 165; *p*: обі́двох,
обі́двом, обидвома́.
(обидити, обиджати *a*) крив-
(обилля) достáток. [дити.
(обільний) щéдри́й.

(обичай *a*) звíчай.
обі- (обо-) 250: обі́рвати.
(обі) обі́дві див. оба.
обібра́ти кого за кого.
(обідли́вий) обра́зливий,
кривдний.
обі́дний (обі́дний) 128.
обізна́тися з чим.
обі́ймáти, -маю; обі́йняти
(обі́ймити) і обня́ти, обі́й-
му́ і обніму́, обі́йняв (обі́й-
мив) і обняв. [(вбі́цяти) 13.
(обі́щати *a*) обі́цяти, -ся
об'і́зд (об'і́зд); об'і́здити—
виі́здити, об'і́здіти—об'-
і́жджати.
об'і́хати конем (на ко́ні).
обкружа́ти *p*, ч отóчувати.
(облак *a*) хма́ра.
обламáти і обломі́ти, обла́-
маний, обла́мувати і об-
ло́млювати.
обле́сний (облестний) 58.
облі́ччя (*p* ли́ця), з облі́ч
і облі́ччів 114.
обляга́ти, облі́г (обляг).
обма́на (обман) і ома́на.
обме́жений (ограничений).
обме́житися до чо́го; об-
ме́жувати (ограничувати).
обмина́ти, омина́ти (*p* ви-
минати). [ти, ста́ти на.
(обнимати *n*) займа́ти, взя́-
обніма́ти *p*, ч обі́ймáти.
обов'язок див. рахувати.
(обожати) коха́ти.

обопільний, *р* взаємний.
 оборо́на (вборо́на) 13.
 оборо́нець (речник). [чого].
 оборо́няти кого-що (*р* кого-
 обо́х (обо́їх), обо́м (обо́їм),
 обо́ма (обо́їма) 165.
 (обоя́тний *п*, обоня́тний *п*)
 байду́жий, *р* байдужний
 до чого. [до чого.
 (обоя́тність *п*) байдужі́сть
 (обпукува́ти) обсту́кувати.
 (обрабува́ти) ограбува́ти.
 о́брій (обрі́й), з о́брию, на
 о́бриї.
 обробо́ляти (обрабля́ти).
 обро́слий (заросши́й).
 о́брус, у́брус, *ч* насті́льник;
 вдавнину́ було о́ґберсґ, *р*
 обру́ч, з обруча́ *ч. р.* [о́берсґ.
 (образува́ння) осві́та, ви-
 хова́ння. [нок.
 (обса́дити) зайня́ти буди́-
 обсто́ювати (насто́ювати) за
 (обува́) обу́в'я, взуття́. [чим.
 обу́рення (негодува́ння).
 обу́рюватися (негодува́ти)
 на що (*р* чим), проти́ чого;
 обу́рливий (*р*обу́рюючий).
 обу́тий (вбу́тий) 13.
 о́бхід — це омина́ння; (об-
 хі́д *п*) свя́то, урочи́стість.
 обхо́дити — це омина́ти;
 (обходи́ти *п*) святкува́ти.
 о́бшир (обшар *п*) 30.
 (обши́рний) вели́кий.
 (об'ява́ *р*) опові́щення, ого-
 ло́шення, опові́стка.
 (овші́м *п*) так, аякже, зви-
 чайно. [і́ вівсі́ 77.
 овес, з вівса́ 27, мн. вівса
 о́воч, з о́вочу *ч. р.* і плід,
 Що в дужках (), того не вживайте!

плóду; овоче́вий 138.
 О́вруч, о́вруцький 55.
 (огень *а*) ого́нь, з огню́, *р*
 во́гонь 39.
 о́гидливий (огидлі́вий).
 о́гірок (о́гірок), з о́гірка,
р гіро́к 23.
 оглу́хнути (оглохну́ти).
 о́гляд; (з о́гляду на) через,
 щодо. [ким-чим).
 огляда́тися на кого-що (*за*
 огне́вий (огньо́вий) 138.
 о́гник, *р* во́гник.
 о́гнище (костер, костир),
 о́гонь, бага́ття. [ві́сити)
 оголо́шення виві́сити (*за*-
 о́гонь (*а* огень), з огню́,
р во́гонь 39.
 (огоро́д *а*) го́род; (огоро́д
п) садо́к; (огоро́дчик) го-
 рі́дчик.
 ботани́чний сад (огоро́д).
 (ограни́чений) обме́жений.
 (ограничува́ти) обме́жувати.
 од, *ч* від 243; від пи́шемо
 і по приго́лосних: при-
 йшов від ньо́го.
 (одві́т) відпові́дь. [пові́дати.
 (одві́тувати, одві́чати) від-
 оді́жа (о́дежа) і оді́ж ж. р.,
 з оді́жі.
 одер́жати (одержа́ти, *р* о-
 трі́мати *п*, получи́ти *а*).
 Оде́са (Одесса, Одес), о-
 де́ський.
 оді́н (оден) 161; одне́, *р*
 одно́; один одно́го (дру-
 гого); одна одну́ (другу);
 один по́одному́ (друго́му);
 сам (один) вдо́ма; (один
 і той) той са́мий; купили

- 321 стіл (столів). [161.
 одина́дцять (одинайцять)
 одина́к, одина́чка, *p* еди-
 на́к, едина́чка.
 оді- *p*, ч віді- 27. 250.
 оді́йти від кого-чого.
 (одіння *p*) одя́г, оді́ж, одё-
 жа, вбрання́.
 (одітий) одя́гнений.
 одмо́витися *p*, ч зре́ктися;
 проказа́ти (відмовити) мо-
 литву.
 одна́, одні́єї, *p* одно́ї, одні-
 ё́ю, *p* одно́ю, одні́й; сама́
 (одна) була́ вдо́ма; купили
 321 козу (кіз).
 одна́к і одна́че; *p* одна́ко—
 все одно́, одна́ково.
 одне́, *p* одно́.
 одні́сть, *p* е́дність.
 однолі́тній (-ний) 128.
 односта́йно (-не) 228.
 односторо́нній (-ний) 128.
 одностро́й, з -стро́ю *p*, ч
 фо́рма.
 одното́мовий і одното́мний.
 (одобрення) ухва́ла, по-
 хва́ла. [хвалі́ти.
 (одобряти) ухвалі́ти, по-
 одру́житися з ким (на кому).
 одуд (удод, удуд). [рі́ти.
 оду́рити (вду́рити) 13, зду-
 (одушевлення) за́хват.
 одча́й (відчай) 27.
 одча́йду́х (очайдух) 27.
 одча́йду́шний (очайдуш-
 ний) 27. [тий) 201.
 одя́гнений (одітий, одягну-
 оже́нений (оженяний) 201.
 оже́нити (вженити) кого з
 ким (на кому *pc*), оже-
 ні́тися (вженитися) з ким
 (на кому *pc*) 13.
 оже́ніння (женячка *n*).
 (ожерелля) намі́сто.
 (ожидати *a*) чека́ти, жда́ти
 кого-чого (на кого-що).
 (озаряти *a*) ося́яти.
 о́зеро, мн. озе́ра (о́зера),
 озі́р і озе́р 112.
 Озі́вське море 144.
 Озі́ом, з Озі́ому (Ізі́ом *pc*),
 озі́омський 295а.
 (о́зьму) візьму́ 27. 11.
 ой, ой-ой (йой).
 (оказове *n*) зразко́вечисло́.
 (оказувати, -ся) виявля́ти,
 -ся, показува́ти, -ся, бу́ти.
 (окінчення) закінче́ння.
 о́ко, мн. о́чі 111, очё́й (ві́ч)
 112, очі́ма 116; впада́є
 (кидається) мені́ в око;
 спуска́ти з ока; у ві́чі;
 бі́стр(е)о́ко, гостро-
 зо́ре; мати на о́ці; ви́брати
 о́чі — ослі́пити; закрі́ти,
 заплі́щити (затворити)
 о́чі; розкрі́ти, розплі́-
 щити (отворити) о́чі; (вп'я-
 лити о́чі) ві́трішити, ві-
 лупи́ти, ві́рячити о́чі.
 (около *a*) ко́ло.
 (оконечно) ко́нче; (оконеч-
 ний) кінце́вий.
 о́корёнок, *p* о́корі́нок 23.
 окрі́м, ч крі́м (*a* крім).
 о́кру́га (о́круг) ж. р.
 (о́кружа́ти *a*) ото́чувати, *p*
 обкру́жати. [дер) 272.
 Олекса́нדר (*a* Алексан-
 о́ливо (олово). [ця́ 23.
 оліве́ць (оливець), з олів-
 олї́й, з олі́ю ч. р. і олі́я,
 з олї́ ж. р.

ома́на і обма́на (обман *рс*).
 (омаста) жир, са́ло.
 омина́ти, обмина́ти (*р* ви-
 минати).
 (она, оно, они *а*) вона́, во-
 но́, вони́ 243.
 (оноді, оногди) позавчо́ра.
 (онодішний) позавчора́ш-
 ону́к, ч уну́к. [ній.
 Опана́с, *ра* Афана́сій (Ата-
 назі́й) 265. [чим).
 опанува́ти кого-що (ким-
 (опатрунок *л*) пе́рша по́міч,
 поряту́нок.
 (опаясаний) ото́чений.
 оперо́вий і о́перний.
 опира́ти що на чім.
 опира́тися кому, на що (на
 чім), об (о) що.
 о́пис, з о́пису ч. (ж.) *р* 66.
 о́пір, з о́пору.
 опісла́ (опісла́) чо́го. [пію.
 о́піюм, -му 290, ч о́пій, о́-
 о́плески (оплеск), з о́пле-
 сків 122.
 оповіда́ння (оповіда́ння)
 про (о) кого-що.
 оповіда́ти про (о) кого-що;
 опові́ж, опові́жмо, опові́ж-
 те, *р* опові́дж, -джмо,
 -джте. [ту́рки.
 опра́ва (*рс* переплет), палі-
 опу́ка, м'яч; перекида́тися
 опу́кою, гуля́ти в м'яча́.
 опусти́ти, опу́щу (опу́щу),
 опу́стиш.
 оп'я́ть (уп'я́ть) *р*, ч зно́ву
 (знова́), знов. [65.
 оре́л, з вірла́ і з орла́ 27.
 орендáр, -ря́, мн. -рі́ 68¹.
 (ореол) аврео́ля. [рок.
 (оречення *л*) постано́ва, ві-

орієнтува́тися (-тир-) 285.
 о́рлій, ч орля́чий 129.
 оркестра (орхестра, банда),
р оркестр; ба́нда—згра́я,
 шайка.
 (орудка) спра́ва, діло, річ.
 осаву́ла і осаву́л 288. 39.
 осві́та (осві́та), осві́тній (о́-
 світний), *р* осві́тний 128.
 (освободіти *а*) звільни́ти.
 освої́ться *р*, приви́чаїться,
 зви́кнути; осво́їти що.
 о́сібний, окре́мий (*р* спе-
 ція́льний).
 (особняк *л*) о́соба, лю́дина.
 (осібняком) окре́мо.
 О́сип (Осі́п), Йо́сип (*а*
 Йо́сиф).
 о́сілий (осі́длий).
 о́сі́нній (осі́нний) 128. 142.
 (осі́няти хрестом *а*) благо-
 словля́ти кого-що.
 о́сінь, з о́сени 85; *прсл*
 восе́ні (*р* восе́ні, осі́нню).
 о́скаржувати кого *в* чім
 (осми-) восьми-. [(о що).
 (осмотрити *л*) пода́ти пер-
 шу по́міч, перев'я́зати ра-
 ну, огля́нути, порятува́ти.
 о́слячий (осли́ний).
 основний, *р* о́снівний.
 о́соба, з о́сіб 94.
 особі́стий — це персона́ль-
 ний; о́соблі́вий — це
 спеціа́льний; особі́сто
 (лично́); особлі́во (-ве).
 (оспалий *л*) пові́льний, бай-
 ду́жий, ліні́вий, тяжкий.
 остава́тися, оста́тися, оста-
 ю́ся (оставати, остати).
 оста́нній (-ний) і оста́тній
 (-ний, послі́дній) 128.

(остановка) перéстанок, зупинка.
 оста́нок, до оста́нку (*p* о-ста́ток); (без остачі *pc*) все чісто, геть усе.
 оста́тись що і чим; оста́лась сирота і сиротою.
 Остер, з Остра́ (Остбо́р *pc*).
 остеріга́ти, -ріга́ю кого від чого, проти чого, *p* перед чим; остерегти́ (-гчи) 191, -режу́; остері́г, остерегла́, остері́гши. [бе́режний.
 (осторо́жний *pc*) оберéжний, острах, страх (*a* боязнь).
 (острий *a*) го́стрий 39.
 (острити) го́стри́ти 39.
 о́стрів (острі́в, виспа, острóв).
 Острі́г і Остро́г, острі́зкий і остро́зкий 26.
 осягну́ти і осягти́ що.
 ося́яти і ося́ти, ося́ю, ося́яв, ося́яла, ося́й.
 (осьме́ро) во́сьме́ро 39.
 (о́сьмий) во́сьмий 161. 39.
 ота́ман, проводи́р, *p* вождь (вожд) *a*.
 (отворити) відкρί́ти, відчині́ти; відкρί́ти, розпо́чати (отворити) збо́ри, засі́дання; розкρί́ти, розпо́чити (отворити) о́чі; відчині́ти (отворити) шуфля́ду; кове́рти зді́ймають (отвирають); ра́на відкρί́лась (отворилась).
 оте́ць, з отця́ і з ві́тця 27.
 о́тже і ото́ж 255.
 оточи́ти (*a* окру́жити), *p* обкру́жити.
 отру́ти 13, отру́ений, отру-

ї́ння, отру́йливий, отру́та; отру́ювати; отру́тний і отру́йний; (втру-) 13. 128.
 (отуха *n*) наді́я, відва́га.
 отчи́зна (ві́тчина), ба́тьківщина. [ський 282.
 офіце́р (офі́цир), офіце́р-офі́ційний і офі́ційний.
 (офі́ра *p*) же́ртва.
 (офі́рува́ти *p*) же́ртвувати.
 (охота *pc*) вло́ви, ло́ви.
 охо́че (охочо) 228, *p* ра́до; охóчий гуля́ти (*p* до гуля́ння).
 оцё́й, оця́, оце́, оцьо́го, оці́єї, оці́єю 174.
 о́цет (о́цот, уксу́с).
 (очайду́х, очайду́шний) одчайду́х, одчайду́шний 27.
 (очеві́дець *pc*) само́відець.
 (очеві́дний *p*) пе́вний, ви́димий.
 (очеві́дно *p*) зви́чайно, ви́димо, ви́дима рі́ч.
 оче́вдячки — це́ явно, на оча́х: оче́вдячки бре́ше; (оче́вдячки) ма́бу́ть, пе́вне. [не.
 оче́вдьки (оче́ввидно), пе́в- (очеркну́ти) опи́сати.
 (очита́ний *p*) начі́таний.
 о́чі див. око.
 о́чікувати кого-що́ і ко́гочого (на ко́гочо-що́).
 (о́чки *pc*) окуля́ри. [*p*].
 о́чко, з о́чка, мн. о́чки (о́чка (ошело́мля́ти *pc, n*) приго́ломшити, оглу́шати.
 (ошиб́ка, блуд) по́милка.
 (ошукання́ *p*) обма́на.
 (ошу́кувати *p*) обма́нювати, ду́рити, обду́рювати.

П

паву́к, павути́ння, павути́-
на (паук) 39.

пага́ний *p*, *ч* пога́ний.

па́дати, па́даю, па́даєш, па́-
дає (паде́); дощ, сніг іде́
(паде).

(падо́лист) листопа́д, -да.

(пайщи́к *pc*) пайови́к.

пакт — це умова, догові́р;

пункт — це частина
умови.

палама́р, -ря, мн. -рі́ 68¹.

палахкоті́ти, -кочу́, -ті́ш

(-кочеш), -ті́ть (-коче),

-ті́ть (-кочу́ть). [шарі́тися.

(палені́ти) червоні́ти, за-

па́ливо (палево) 104.

палі́ти в печі́ (пал. пі́ч).

Палі́ев, з Палі́єва (Палі́йва)

21. 295а. плет).

паліту́рки, опра́ва (*pc* пере-

паліту́рник (переплетчик).

паліту́рня (переплетня).

паліяти́в (палія́тива) ч. р.

палкі́й, -ка́, -ке́.

паляни́ця (палани́ця).

пальто́, з пальта́, мн. палъ-

та 294.

пам'я́тати кого-що, про (о)

кого-що, за кого-що (на

кого-що).

па́не До́кторе, Профе́соре

(пане Доктор, Професор).

па́нна, з пани́в (панен *n*)

96; молодá (панна мо-

лода *n*). [-ні́ї, -нією.

па́ні не відм., або: па́нія,

пані́вний, *p* пану́ючий.

панува́ти (царити).

панчо́ха, з панчі́х 94.

папі́р, з папе́ру 286; ку-
со́к (свисток *n*) папе́ру.

папі́рoса (папі́рос) ж. р.

папу́га (*a* папуг і папуга́й)

ж. р., з папу́г.

па́ра — це два, а не кільки

n; (пара слів) дві сло́ві;

па́ра (пару) о́сіб стало;

па́ра — дух (*pc* пар).

пара́да (парад) ж. р.

парале́ля, з -ле́лі ж. р.

паралізува́ти (-ліжу-), спа-

ралізо́ваний (-ліжо-) 285.

пара́ліч, з -чу (паралі́ж).

парасо́ль, з -ля ч. р. і па-

расо́ль, з -лі ж. р.

парафі́на (парафі́н).

Па́риж 274 (Па́риж), з Па-

ри́жу, па́ризький 55.

парка́н і барка́н.

парламентáр, -ря́ 68¹ — діяч

парламе́нту; парламенте́р

282 — військовий посол.

па́роля ж. р. і па́роль ч. р.

партне́р, з -не́ра 282. [13.

па́рубок (паробок, па́рібок)

пасажи́р (пасаже́р) 282.

па́ска (*a* пасха). [263.

па́сквіль, з -ля (пашкві́ль)

паслі́н, з пасльо́ну 16.

па́смо (пасмо́), мн. па́сма,

з па́сом і з па́сем.

па́сти, пасу́; пасти задні́х.

пасту́х (від) череді́, черед-

пасува́ти до чо́го. [ні́к.

патети́чний (-тичеський).

патрія́рх (*a* патрія́рха) 282.

патру́ля ж. р. і патру́ль ч. р.

(паук) паву́к, павути́ння 39.

пахну́ти (пахні́ти).

Що в дужках (), того не вживайте!

(паче, *p* тим паче *a*) на́д-
то, тим бі́льше.

пачка́р, -ря́, мн. -рі́ 68¹.

пе́вне, мабу́ть (відай).

па́шпорт (паспо́рт) 263.

пе́вний, пе́вен 131. 132 ко-
го-чого (*p* в чім); де́який
(*p* певний); *прсл* пе́вне=
мабу́ть, пе́вно = так; пев-
не (*p* правдоподібно, *рс*
по всій віро́ятності).

Пега́с (Пега́з) 265.

педаго́г (педа́гог).

педа́ля (педаль), з -лі ж. р.

пе́кар, з -ря́, мн. -рі́ 68¹.

пекельний (пеко́льний) 6.7.

пекти́ (печи) 191, печу́ (пе-
ку) 193, печу́ть (пеку́ть).

Пелопоне́с (Пелопонез), з
-су 265.

пе́нзель, з пе́нзля 65.

пенсіоне́р (пенсіона́р) 282.

пе́рвісний (перві́стний) 58.

перворіде́нь, з -рі́дня 23.

(перв́ший *n*) пе́рший 161.

перга́мен, пергаменове́ий.

перебира́ти 210.

перебі́г, хід справи.

перебі́гти (перебі́гчи) 191.

перебу́ти, -була́, -булі́,
-бу́де. [за що, на що.

переверну́тись ким, в що,

пере́верте́нь (переве́р-
те́нь), пере́вертня.

переве́сти — це змарну-
вати, знищити, втратити;
(перевести) прове́сти у-
хвалу на зборах; ви́брати
(перевести ви́бори); об'єд-
на́ти (перевести об'єднан-
ня); полі́ція арештувала
(перевела арешти); пере-

писати (перевести пере-
пис); уряди́ти збірку (пе-
ревести збірку); легко ви-
конати (до переведення).

переві́щувати (-сшувати).

перегляда́ти (-глі́дати) 14.

переговори́, перемо́ви.

перед (пері́д) 25; проти
середі́ (перед середи́ою),
p під се́реду; пе́ред (рей
n) ве́сти.

(передви́дити) передбача́ти.

передава́ти ким, через кого.

(передв́чера) позавчо́ра 31.

переді́ мною (переді́мною)

p, *ч* передо мно́ю. [ний.

передво́єнний, *p* дово́єн-

переде́рти, -деру́, -дереш

(-дру, -дреш).

(переді́статися) діста́тися.

передні́й (передний) 128.

передо мно́ю, *p* переді́

мно́ю (переді́мною), *прсл*

передовсі́м (переді́всі́м).

передобі́дний (-ний) 128.

передовсі́м і передусі́м,

насампе́ред (*p* перш над
усе, перше всього). [ник).

передпла́тник (переплат-

передра́жнювати (-дразн-).

передреволюці́йний, *p* до-

передусі́м і передовсі́м.

(передучо́ра, оно́ді) позав-
чо́ра 31. [ше.

(передше) попе́реду, пе́р-

передяга́тися, *p* переодя-
га́тися. [тися.

(переза́битися) перестуді́-

(переї́хатись) переї́хати
вулице́ю.

перейня́ти (перейми́ти, *p*

переня́ти), перейму́; (пе-

рейняти) взяти провід, го-
ловувати; перейняла, -лі.
(перейтися) пройтися.

переказати кому ким, *р*
через кого; пер. про
кого, *р* за кого.

перекінутись — обернутись
ким, в що, за що, на що.
перекладач (перекладчик).
перекладати рідною мовою
(на, в рідній мові).

перекладницький (*рс* пе-
рекладчеський).

переконати, -ся, перекону-
вати, -ся в (о) чім і чого.

переконливий, *р* перекон-
уючий; *прсл* переконли-
во, *р* переконуюче (-чо)
228. [нути).

перекреслити (перечерк-
переламати, переламувати.
переламаний.

перелетіти, лечу (-лечу),
-летіш (-летиш), -летять.

перелякався (перелякся,
злякся, напудився).

перемагати (перемогати)
209, перемогті (*а* побі-
дити, *п* віднести перемогу),
переміг 200.

перемір'я *р*, *ч* замірення;
(заключити перемир'я)
замиритися, зробити, вчи-
нити замірення.

Перемішль, переміський.
перемножити, поділити на
(через *п*) три. [209.

перемовляти (мавляти)
перемога (*а* перемога).

перемогті (*а* перемогти, *п*
віднести перемогу). [перейті.
(перенестися) переїхати;

(перенести *р*) перейняти,
(перепалка *рс*) сүтичка.

(перепало) впало, відпало.
внесення; дощі перепа-
дають. [пілка.

перепел (перепел) і пере-
(перепинити) спинити.

перепис ч. (ж.) р., з -су бб.

(переплатник) передплат-
ник. [турки.

(переплет *рс*) оправа, палі-
(переплетати) опрацьовувати.

(переплетня) палітурня.

(переплетчик) палітурник.

перепрошати (-прашати).

(перерізати *р*) вирізати
всіх.

переробляти (-рабляти).

(пересада *п*) перебільшен-
ня. [чого.

пересвідчуватися в чому і
пересилати ким-чим, *р* че-
рез кого; пересилати пош-
тою (по пошті).

пересип, з -сипу ч. р. і пе-
р е с п а, з -спи ж. р.

пересідати (-сядати) 13,
пересядь; пересісти, -ся-
ду; пересісти (пересісти-
ся) на віз.

пересідка (пересядка) 14.

(пересічний *п*) середній.

перестанок (остановка), зү-
пинка.

перестати робити що, за-
нехати що (*п* запереста-
ти чого).

перестерігати, -гаю, пере-
стерегті, -стеріг, -реглі,
-реглі, перестерігши ко-
го від чого і проти чого,
р перед чим.

(перестрашитися) настра-
шитися. [тися.
(перехвалюватися) хвалі-
перехресний (-сній) 128.
(перечеркнути) перекрес-
лити.
перéчити в чім або чого.
перéчитися про (о) кого-
що. [ти) 209.
перешкоджáти (-шкаджа-
пері́на — поду́шка; пірі́-
на і пір'і́на — одне перо́.
пері́од (періо́д, періо́да)
ч. р. 276. [кале́вий 138
перка́ль, з -лю ч. р., пер-
перлі́на (*p* жемчу́жина).
пе́рло, мн. пе́рли і пе́рла,
пе́рел і пе́рлів.
перо́, з пера́, мн. пе́ра,
пер; дві-три-чотири пері́
(пера), двоє пер.
перс, пе́рси (Перз, Перзи),
Пе́рсія (Перзія) 265.
пе́рса і пе́рси, з перс.
персона́л (перзо́наль) 265.
персоні́фікація (перзо-) 265.
пе́рстень, з пе́рсня і *p* пе́р-
сті́нь, з пе́рстєня 22. 58.
пе́рський (персидський) 55.
(перун) грім.
(перш за все, перш над
усе *p*) насампе́ред, пе-
редовсі́м.
пе́рший (*n* первший) 161.
першоря́дний 40.
пе́сій, ч пе́сячий 129.
пес^тлі́вий 60; пе́стити, пе́-
щу, пе́стиш.
(пестрий) рябі́й, сорока́-
тий, пе́рістий.
петлю́рівець (-рі́вець, -ро-
вець), з -вця 23.

Петрі́в, з Петро́ва (Пет-
рі́ва) 295а. 276.
(пе́ха маю *n*) мені не ве-
де́ться, не щасті́ть.
(печатати) друкува́ти. [144.
Пече́рське (Печерськ *pc*)
пе́чиво (печево) 104.
пивова́р, -ра, мн. -ри 68².
Пилі́п (*a* Филип) 274.
пи́льний (бачний).
пи́льність (бачність), ува́га,
обере́жність.
пи́льнува́ти кого-чого. [144.
Пі́нське (Пинськ *pc*), -кого
(пинявий) пові́льний, за-
барні́й, мару́дний, мля-
вий.
(пир *a*) бе́сіда, бе́нкє́т,
у́чта, гуля́ння. [ко *n*).
пи́ріже́чок, ко́ржик (тісточ-
(пирогі) варе́ники; пиро́гі
печу́ть, варе́ники варя́ть.
пи́сар, -ря, мн. -рі 68¹.
пи́сарівна, з -рі́вен 96.
пи́са́ння (пи́сання), пи́сати
рі́дною мовою (на, в рі́д-
ній мові); пи́сати про (о)
кого-що; пи́сати по-укра-
ї́нському; пи́сати на адре-
су (по адресі); пи́сати з
велико́ї букви (*p* великою
буквою); пи́шу (пи́шу).
пи́сьме́нство (-ство́).
(пи́сьмо) лист, див. лист;
пи́сьмò — пи́са́ння: чи́тке
пи́сьмо (почерк); власно-
ру́чний лист (*n* ві́дручне
пи́сьмо).
пи́та́ння (пи́тання) про (о)
кого-що; зді́мати пи́та́н-
ня; ста́вити пи́та́ння ру́ба.
пи́та́ти, -ся про (о) кого-

- що, *за* кого-що (за ким-чим); питати і питатися кого, в кого.
- п'яти на здоров'я або за здоров'я.
- пиха, чванливість (бута *п*)
- питимий і питомий; питома (удільна *рс*) вага.
- (пі-) по- приставка: побратися (пі-), погнатися (пі-), порвати (пі-) і т. ін.
- пів — пишемо разом із словом 171: півроку.
- південний (-ний) 128 і полудневий.
- півні співають (п'ють).
- північний (північний) 128.
- півострів (-ров), з-рова 171.
- півтора з ч. і н р., півторі з ж. р. 160: півтора дня, півторі (півтора) години.
- (пігнати) погнатися за ким.
- (під) за редакцією кого; (під керівництвом) за провідом кого; (під) за головуванням; *р* під середу, *ч* проти середі.
- підбивати підсумки.
- підвода, з підвід 94.
- підворітний (-ний) 128.
- підворіття 25.
- підготівний (підготовчий *р*).
- (підготовка *рс*) готування.
- піддаватися (улягати) впли-
- підзамча 33. [вові.
- (підзорний) недовірливий, підозрілий; *прсл* підозріло (підзорливо).
- піді-, підо- 250.
- підіймати, *р* піднімати 225;
- (підніматись роботи *п*) братись за роботу; піднялась, піднялись. [добрість.
- (підйом) піднесення, ба-
- підлєсливий (*п* підхлібний).
- (підложе *п*) ґрунт.
- підметок (золя), мн. підметки, підметків.
- (піднос *рс р*) тация, тация.
- підносити (підносити).
- підовпливом (під впливом),
- підо мною 250. 245.
- підождати кого (на кого).
- підозра, узяти під підозру.
- підозрівати кого в (о) чім.
- підозрілий (підзорливий).
- (підоймати) підіймати.
- підошва, з підшов 96.
- підпис ч. (ж.) р., з -су 66.
- підплісти і підпливти.
- підповня, з підповень 96.
- (підпомагати кого) допомагати кому.
- (підпригукати) підстрибувати, підскакувати.
- підприємство, заповзяття, справа. [подеру.
- (підрати, підру) подерти,
- підробляти (підрабляти).
- підручник (*рс* учебник) з (по) історії.
- підслухувати що, прислухатися до чого (надслухувати чого *п*). [ставу.
- підстава, мати що за під-
- підсудний (підсудний) 128.
- підсумки підбивати.
- підтоптати (піддоптати).
- підупалий (підупавший).
- (підхлібний *п*) підлєсливий, лєстливий.

Що в дужках (), того не вживайте!

(підходячий) відповідний, придатний; (підх. случай) нагода. [ході).

підходити, не підходь (під-
(підходящий) відповідний.
(під час Нерона) за Нерона.
(підчеркнути) підкреслити.
(підчинений) підлеглий.
(підчинятися) підлягати, у-
покорятися, слухатися.
підшукувати кого-чого і
кого-що.

пієтєт (пієтет) 284. [вати.
(пізскакувати) позскаку-
пізнати, пізнаєш, пізнає
(пізнаш, пізнасть); пізна-
ти з чого (по чому); пі-
знання (пізнання).

пізнйй (пізнйй) 58. 128;
пізно, пізніше 231.

(піймити) зрозуміти.

(пілкнути *п*) ковтнути, про-
ковтнути.

(пільний) польовий.

пімста, *ч* помста 26. [26.

пімстїтися, *ч* помстїтися

пірвати (*р* порвати) — це
подерти; (пірвати) схва-
тити, схопити, взяти.

Піррова (Пиргова) пере-
мога (побіда).

пісенька (пісонька) 6.

після — це *по* в розумінні
часовім: після Великодня
= по Великодні, після
конфіскації = по конфіс-
кації; (після умови) за у-
мовою; (пристроєна після
моди) вбрана за модою;
(після моєї думки) на мою
думку; (після закінчення)
закінчивши, (після повер-

нення) повернувши; ста-
тистика осель (після о-
сель).

піснйй (пістнйй) 58.

пісня, з пісень 96; співати
пісень (*р* пісні)

пістолєт, -лєта, мн. -лєти,

-тїв, і пістоль, з пістоля.

піті (пійти), підү (пїду),

пїдеш; піті полєм (по по-

лю); піти по воду (*р* за

водою), по рибу (на ри-

бу); піти за ділом (по

ділу); піти, поїхати тихше

(*п* звільнити бігу); пїду

босйй, *р* босим.

пїхви, з пїхов 96.

пїч ж. р. (пєч ч. р. *п*), з

пєчі; розпалїти, запалїти

в пєчі (розп. пїч). [нєш.

(пїчну, пїчнеш) почнү, поч-

пїшки (*рс* пїшком).

(пїяли) співали пївні.

пїяніно, -на, -ну, -ном 294.

плавати і плївати, плїстї,

р пливтї.

плакати за ким, *р* по кому

(над ким); пл. з горя (*р* від

горя); плакатися на кого.

план, за планом (по плану,

після плану); план буду-

вати (*р* план будування).

пласкїй (*рс* плоскїй).

Платон (Плятон) 259.

плач, з плачү, плачєм; (ви-

бухнути плачєм *р*) зали-

тися слїзьми, зайтися пла-

чєм.

плачка, -ки (плакальниця).

племіннйй (племеннйй).

племінник (*р* племенник,

а братанич, *а* братанок).

племінниця (*р* племенни-
ця, *а* братанка).

плém'я, з плém'я і з плé-
мени, тому плém'ю і плé-
мені, тим плém'ям і плé-
менем, мн. племéна, пле-
мён; і племенó, з пле-
менá.

плéну́м ч. (н.) р., з -му 290.
плéтиво (плетево) 104.

плечé, мн. плéчі 111, пле-
чéй і пліч 112, плечы́ма.

плайсті́, *р* плайвті́; плив,
плила́, *р* плаивла́; плисти
річкою (по річці). [плит.

плита́ (пáйта), з плиті́, мн.

плід, плóду і одного—пло-
да́, мн. плоді́ (плóди), пло-
ді́в (плóді́в).

(плоский *рс*) рíвний, пле-
скáтий, плискій, пласкій.

плугáтар і плугáтир, -ря
Плутáрх (Плáютарх). [68¹.

плюс ч. (н. *п*) р., з плюса́,
мн. плюсі́ 289, той плюс.

(плясати) танцюва́ти.

(Пля́тон) Плато́н 259.

(пляцок) корж, з коржа́.

пля́шка (фля́шка).

по горах (по горам) 247;

йти, ходити, бігати, їха-
ти і т ін. вулицею (по ву-
лиці); написати на адре-

су (по адресі); розміром
(по розміру) відповідний;

йти по ри́бу, по орі́хи,
по я́годи (на рибу, на

оріхи, на ягоди), по воду
(*р* за водою); говорити

телефоном (по телефо-
ну); посилати поштою (по

пошті); питати з (по) істо-

рії; праця з (по) історії

поділ за змістом (*а* по

змісту), за відомостями
(по відомостях); вбрана

за модою (вистроєна після
моди); за програмою (пі-

сля програми, по про-
грамі); за порядком (*а*

по порядку); по нашому,
по-українському 248; що-

середі (по середях), що-
свята (по святах); приїхав

у (по) справах; професор
на (по) катедрі; праця

впорядкування (по поряд-
куванню) школи; з тієї

причини (по тій причині);
по скінченні праці (по

скінченій праці); (по ви-
конанні) виконавши, (по

укінченню) закінчивши;
йти за ділом (по ділу).

по- (пі-) приставка: по-
братися (пі-), погнатися

(пі-) і т. ін.

побáвитися (розриватися *п*)
чим або в що.

поберéжжя (-ріжжя) 25. 33.

побивáтися за ким, чим.

побі́гти (побі́чи) 191 по

воду (*р* за водою); за ді-
лом (по ділу).

(побі́да *а*) перемо́га.

(побі́дити *а*, віднести по-
бі́ду *п*) перемогті.

побі́ллий (побі́лівший).

побі́ч кого-чого і побі́ч з
ким-чим. [кому-чому).

поблагослови́ти кого-що (*а*

поблі́скування (полиск-).

поблі́скувати (полиск-).

побóжний (-ній) 128.

побóрений (поборотий) 201.
 побóратися (пібратися).
 (побритися) віголитися.
 побóут (*а побит*).
 пова́жаний — дівприкмет-
 ник, пова́жний — прикмет-
 ник: пова́жаний пане, по-
 ва́жна справа. [чим.
 по́вен і по́вний чого 132, *р*
 поверну́ти — це вернути
 кому що; поверну́тися —
 це прийти назад: повер-
 нув гроші й повернувся
 (повернув) назад. [-ся.
 (повергти, -ся *а*) кинути,
 по́верх (пове́рх), з по́верху
 (поверха), на по́версі.
 (повздержати) зде́ржати.
 повздо́вжний, подо́вжний,
 поздовжній 128.
 (повзяти децизію *п*) поста-
 новіти, ві́рішити; (повзя-
 ти ухвалу *п*) ухваліти.
 (повиж) ви́ще, пови́ще.
 повинен (винен *п*) зробіти
 132; ві́нен мені гроші.
 (повинувáтися *а*) корі́тися
 кому, слухати кого.
 (пови́щий) ви́ще по́даний.
 (пови-) повіта́тися 27а.
 по́від, мн. поводи́ і повода́
 77⁴, з поводи́в.
 повідо́мити, повідо́м (по-
 відоми), повідо́mmo і по-
 відо́мім, повідо́мте
 пові́льний і забарні́й.
 по́вінь, з по́вені, по́вінню.
 пові́рити на слові.
 пові́сти, пові́м, -сі, -ві́сть;
 пові́ж, пові́жте, *р* пові́дж,
 пові́джте.
 пові́стяр, -ра́, мн. -рі́ 68³.

повіта́тися (пови́татися)
 27а. [плавство).
 повітроліта́ння (воздухо-
 пові́тря (*а* воздух).
 повмира́ти з чого.
 по́вний, по́вен чого, *р* чим.
 повнолі́тній (-ний) 128.
 пово́дження—це поведі́нка;
 у́спіх (поводження); по-
 во́дитись (пово́дитись).
 поводи́р і поводи́р, -ря́, мн.
 -рі́ 68¹.
 пово́лі (поволи).
 повста́ння (по́встання).
 повста́нський (*рс* повстан-
 чеський).
 (повстида́тися) постида́ти-
 ся, посоромі́тися.
 повсю́дний (-ні́й) 128.
 повто́ряти (повта́ряти) 209.
 повча́льний (повчаю́чий).
 повча́юче (-чо) 228.
 пога́ний, *р* пагани́й 29; по-
 га́ний на що.
 поганя́ти (погона́ти) 209.
 (погаси́ти *р*) поту́шити, по-
 га́слий (потухши́й).
 погі́бель і погі́біль, з -бе-
 лі, погі́беллю і погі́біл-
 лю 22.
 (погибши́й *а*) загі́нулий,
 що загі́нув.
 погли́бити (поглуби́ти).
 поглузува́ти, поглумі́тися
 з кого-чого (над ким-
 чим). [ким.
 погна́тися (пігна́тися) за
 погово́рити про (о) кого-
 що.
 пого́да, годі́на (*р* вере́м'я).
 пого́дитися на чому.
 поголі́тися (побритися *рс*).

поголо́вно (поголівно), усі до о́дного.

поголо́ска про (о) кого-що. погоня́; ганя́ючись (в погоні *p*) за.

пого́рджува́ти ким-чим.

погострі́ти (поострити) 39.

(погреб *n*) по́хорон.

(подаба́ти) подоба́ти на ко-го-що. [твердження.

подава́ти (вносити) на за- (подавляючий) переважа́-ючий. [лі́к (по́дальше).

(пода́леки) по́даль, відда-пода́ти, подасі́ (подаш), подасте́ (-сьте).

подба́ти про (о) кого-що.

подві́йний (-ній, *a* дво-йкий). [(-дру, -дреш).

поде́рти, -деру́, -дереш (подається) пода́ємо до ві-дома. [ві́ться.

(подиви) подиві́сь, поди- (подивляти кого-що *n*) ди-вувати́ся чому, з чого.

поді́бний до (на *p*) кого-чого; поді́бність (схі́дство *pc*).

поді́лити на (через *n*) три. подні́прянський, наддні́-(*p* придні́-).

подоба́ти (подаба́ти) на ко-го-що; лі́чить, подоба́є (ялося). [поздо́вжній 128.

подо́вжній, повздо́вжній, (подопта́ти) потопта́ти.

подорі́жжя 25.

по́дорож (-ріж *p*) 25, з -жі.

подоро́жній (-ний) 128.

подоро́жчати на (о *n*) сто.

подра́жнити (позразнити).

подра́ти, подеру́, подереш, поде́р (*p* подрав).

(подрі́бний) доскла́дний.

подроби́ці, *p* деталі.

подру́житися з ким.

подру́жній (-ний) 128.

(подуе́) подме́.

поду́мати про (о) кого-що, *p* за ко-го-що.

(поду́сити) поду́шити.

поду́ти, подму́, -дмеш, -дме, -дму́ть (подую, -еш, -е, -ють), поду́в, поду́ла.

поду́шка (по́душка), мн. поду́шкі, поду́шок.

подя́кувати кому (кого); (вино́сити подя́ку) подя́кувати чи скла́сти подя́ку.

по́ема (поема́т) про (о) ко-го-що. [що, ко-го чо-го.

пожа́лувати про (о) ко-го-пожа́р (по́жар), з пожа́ру.

пожа́ти чо-го, ко-го-що (на ко-го-що). [ким).

поже́нити ко-го з ким (на пожи́льці, *p* ме́шканці.

пожи́ти, -живу́, -живеш (по-жию, -живеш). [*p* ко-му що).

позаві́дувати на що (чо-го, позавтра́, позавт́рюму.

позавчо́ра (оно́ді, перед-учо́ра) 31.

поза́здри́ти ко-му на що або за що (чо-го). [209.

позаро́стати (позара́стати) (позая́к) бо, то-го що, то-му що, а що — то.

(позва́ти *a*) поклі́кати ко-го.

позво́ляти (позва́ляти) 209.

поздо́вжній, повздо́вжній, подо́вжній 128.

Що в дужках (), того не вживайте!

поздорóвкатися до кого і з ким.

поздоровля́ти кого з чим. (позимніти) похолода́ти. (позискати) придба́ти.

позича́ти (пожичати) кому чого.

позі́чений (пожичений).

по́зичка (пожичка).

позичко́вий (пожичковий). (позі́р) вид, ви́гляд; (під позором *п*) ні́би, під ви́глядом.

(позискати *п*) набу́ти, прихили́ти, приедна́ти.

(позі́стати) остава́тись.

позмага́тися, поспере́чатися (поспорити) з ким про що. [митися].

познайо́митися (познако-
Позна́нь ж. р., з -ні.

позна́ти, ч пізна́ти, пізна́-
еш, пізна́є (пізнаш, пі-
позов про (о) що. [знасть).

позру́бувати, *р* постина́ти.

позува́ти (-зир-) 285.

(поі́гратися *рс*) погра́тися.

(пої́зд) по́тяг, з по́тяга;
ї́хати по́тягом (на по́тязі).

пої́хати ву́лицею (по ву-
лиці); пої́хати конем (на
коні); пої́хати по що (*р*
за чим); пої́хати, пі́ти
ти́хше (зві́льнити бі́гу *п*).

пока́жчик 56 (показчик) і
показні́к.

пока́жу (пока́жу), пока́жеш,
пока́жй (покаж *п*).

покара́ти кого чим.

пока́ятися чо́го, в чи́м.

покепкува́ти з кого (*рс* над
ким).

по́ки (*р* заки, ні́м, за́нім);
аж, аж по́ки, аж до́ки (*р*
аж поки не); покі́ль 235.
покі́нений, ч покі́нутий
201 (поне́ханий).

покі́нути (*р* поне́хати).

покла́сти, покладу́, *р* поло-
жи́ти; покл. на чо́му, *р*
на що; покладі́ (покладь).
поклі́кати, ви́кликати (ві-
звати, позвати) кого; (по-
кликати до життя *п*) ство-
ри́ти. [ся].

покло́ня́тися (покланя́ти-
(поклѣкати) ста́ти на ко-
лі́на, навко́лішки.

покрі́вець, -вця́ 23.

покрі́вля, з покрі́вель 96.

Покро́ва ж. р. (Покров *рс*).

поку́тній (-ний) 128.

(поку́шати) попробува́ти,
спробува́ти.

пола́, мн. по́ли, пі́л 94.

полама́ти, полама́ний (по-
лом-) 209.

по́ле, з по́лів і з пі́ль 112,
в по́лі (-лю) 110; по́ле
зо́ру.

(поле́вий) по́льовий 138.

полѣ́гчити, *р* зпѣ́лжити.

полеті́ти чим (по, на чо-
му), -лечу́ (-лѣчу), -ле-
ти́ш (-лѣтиш).

полі́н, -ну́ м. р. і *р* полі́нь,
-ні́ ж. р. [вання.

(поли́скування) поблі́ску-
(полѣ́скувати) поблі́скува-
полі́г (поля́г). [ти.

полк; „Слово о полку́ (пѣ́л-
ку) І́гореві́м (І́горѣві́м)“.

половчи́н (*р* полови́ць), мн.
по́ловці́ (по́ловці́).

положити, -ся, ч покласти, (полокати) полоскати. [-ся. (полотенце *рс*) рушнік.

полотно́, мн. поло́тна, по-
ло́тен 112. [ти, -лошу́ 193.

поло́хати, -хаю і полоши́-
по́лудень або південь (по-
лудне); (в полудне) опів-
дня, в по́лудень.

полудне́вий і півде́нний.

по́лум'я н. р. (полумінь).

полюва́ння (польова́ння)
на що (*р* за чим).

(поляга́ла *л*) була справа в
тому; (полягати) бути в
чому.

полягті́, полі́г (поляг), по-
лягла́; (поляглий) загі́-
нулий, що загі́нув.

поля́к (по́ляк), мн. полякі́
(поля́ки).

польови́й (полеви́й) 138.

По́льща (*рс* Польша). [209.

пома́гати (помо́гати) кому
пома́лу (помало́).

(помежи *а*) помі́ж.

поме́ншати на (о *л*) сто.

поме́р *р, ч* умер.

поме́рклий (померкший).

поме́рлий, ч уме́рлий (по-
мерший). [ня.

поме́шкання, ч примі́щен-
помі́й, з помі́й 123.

по́милка (блуд); по́милка
проти грама́тики.

(помимо *л*) не зважа́ючи на,
не дівля́чись на, дарма́
що, без о́гляду на.

помі́ж (*а* помежи) кого-що
і ким-чим. [що.

помі́ркува́ти про (о) кого-
помі́тувати ким-чим.

по́міч (*л* попертя), з по́мочі;
за по́міччу, за до́помо-
гою (при помі́чі).

помі́чний, -ка́ 62. [що.

помно́жити що на (*л* через)
помо́гти (помочи) 191, -мо-
жу́, помо́жй.

помо́литися за кого; Го́с-
поду помо́лімося (помо́-
лимся *рс*).

помо́чати (помачати) 209.

по́мста (месть), мста, *р*
пі́мста 26.

помсти́тися (помстити), *р*
пі́мсти́тися над ким, на
кому (на кого) за кого-що.

помча́ти, -ся *р, ч* погна́ти,
по́не́стися.

пом'я́кшати. [мня́ти.

пом'я́ти. наро́дне — по-
пона́д (більше як) сто 237.

пона́їжда́ти (-зжати).

(пона́йбільше) здебільшо́-
го, здебільша, часті́ше.

(понева́ж *а*) бо.

(понево́лі) невми́сне, не-
самохі́ть, знево́лі, зне́хотя.

поне́ділок (поне́ділок), з
-лка 70. [те що.

(поне́же *а*) тому що, через
(поне́сти *л*) брати відпові́-
да́льність; по́не́сти чим (по
чому); (поне́сти смерть *л*)

уме́рти. [ші́ти.

(понеха́ти *р*) кину́ти, ли-
пони́жувати (пони́зювати),
-жую (-зую).

(пони́мати) розумі́ти.

пону́вля́ти (пона́вляти) 209.

По́нтій (Понти́йський) Пі-
ла́т.

пообі́дній (пообі́дний) 128.

(поотвирати) повідчиняти
двері, вікна; товариства,
школи повідкривати.

поперёд (поперід) 25 кого-
що і ким-чим; поперёду.
попередіти про (о) кого-
що; попередіти (випові-
сти *п*) про звільнення.

поперёдній (попередний)
128. [128

поперечний (поперечний)
(поперти) підтримати, під-
перти, допомогти.

(попертя *п*) поміч, підмога.
(попис *п*) перегляд, огляд,
парада.

(пописатися *п*) візначити-
ся, показатися, чванитися,
хвалитися. [з попівен 96.

попівна, попівни (попівної),
попіл (попел), з попелу,
попілець 23.

поплавати і поплівати.

поплісти і попливти, пли-
ву, поплів.

(поповняти *п*) чинити; (*п*
поповняти гріх) грішити;
помилятися (*п* поповняти
блуд); поповнити убив-
ство на кому *п*) убити ко-
го; (поповнити замах *п*)
вчинити замах.

(пополудне *р*) полудень,
пополудневий час 138, по
обіді. [щатися з ким.

(попращати кого) попро-
попри кого-чого *р*, *ч* коло,
повз, біля кого-чого. [сто.

(попросту *р*, впрост *р*) про-
(попрятати) поприбирати,
упорядкувати.

(попукати) постукати.

пора́, по́ру (пору́).

(порабляти) поробляти 240
пора́да про (о) що; за по-
ра́дою (по пора́ді).

пора́дити кого; пора́дити-
ся з ким (кого) про (о) що.
(поражати *рс*) вражати, ди-
вувати. [раз.

(пораз перший *п*) перший
пора́нити ру́ку (поранити-
ся в руку).

(поратувати) порятувати.

порва́ти, пірва́ти — це
розірвати на куски; (по-
рвати *п*) схопити, схва-
тити, захопити, запалити.

(порив) за́пал, порива́ння
(поріва́ння).

порі́вняльний (*р* порівню-
ючий, *р* порівнявчий) 134.

порі́вняння (порі́вняння);
супроти, проти (в порі́в-
нянні з, рівняючи до).

порі́вняти (-внати), порі́в-
няний (-внаний).

порі́г (порог), з поро́га 25.

порі́чки (порі́чки). -чок.

поробля́ти (порабля́ти) 290.

поро́жній (-ний) 128, пу-
стий; пу́стка (*р* пуста ха-
та, порожня хата).

поро́жнява Ториче́ллієва
(Ториче́лього *п*).

порозла́мувати (-лом-) 209.

поро́н (*а* пором).

поро́ти, порю́, поро́ний і
поро́тий 201.

порохня́вий (порохня́вий).

портфе́ль (портфеля) ч. (ж.)
р., з -фе́ля.

по́руч кого-чого або з ким-
чим, — це прийм., *р прсл*

місця; поруч себе, *р* поруч. [поруччів.

поруччя, без поруч і без порядок; за порядком (по порядку).

порятувати (поратувати).

посадити на чому, *р* на що; посаджений 201.

посварити кого з ким; посваритися з ким.

(посел) посол; посол до сейму (на сойм).

посередній (-дній) 128, прсл посередньо. [68².

посесор, -ра, мн. -ри і -рі

посівілий (посивівший).

посідити (поседіти), -сіджу;

посідь, посідьте (поседьте); посідати (лосядати)

на чім (*р* на що): посідали на стільчиках.

посилати по що (*р* за чим);

посилати ким, *р* через кого. [підсилити.

посилити *р*, *ч* зміцнити,

посинілий (посинівший).

посі, посіль 235. [мати.

посідати що = займати,

покупитися на що або чим.

посланець і післанець 250.

послати і післати по що (*р* за чим); післати поштою (*рс* по пошті).

послати і постеліти.

(послі *а*) після; по Різві

(*р* після Різвѣ).

послѣдній (-ний) 128, *ч* о-

станній (-ний) 128.

(пословиця) приказка, по-

говірка.

Що в дужках (), того не вживайте!

послугуватися чим і з чого, *ч* вживати чого.

послухати чого (що); послухатися кого — це прийняти чию пораду; послухатися (датися переконати, датися ублагати і т. ін). [ність.

(послушенство) слухня-

посміятися з кого-чого (над ким-чим, *а* кому-чому).

посол (посел), посол до сейму (на сойм), посольський.

посохнути і посохти.

посперечатися, позмагатися (поспорити) з ким про (о) кого-що.

поспитати і -ся кого. [гати.

поспівати (успівати), усти-

(поспішатися), *р* поспіша-

ти, спішити, *р* спішитися.

(посполю) один одного, раз-

ом. [упорядкувати.

(поспрягати) поприбирати,

поставити на чому, *р* на

що; поставитися до кого-

чого. [ухвалити.

постанова, *р* ухвала; див.

постаратися про (о) кого-

що.

постарітися і постаріти.

постать (стать), з поста-

тей і -тів 93.

постачальний (постачаю-

чий); постачальник.

постачання кому чого (*рс*

кого чим).

постачати кому що (кого

чим *рс*, заосмотрювати).

постеля, *ч* постіль 22, з по-

стелі, постіляю, в постелі.
(постепенно *a*) ступнево,
помалу, чергою, повільно,
поступінно.
(постигати) спотикати.
постидатися (повстид-).
постинати, ч позрұбувати.
постіти (поститися), по-
стувати.
посторонній (-ний) 128.
(пострадати ногу) стра-
тити, втратити ногу. [191]
пострігти, -ся (-гчи, -ся.
постувати і постіти (по-
ститися).
поступування (-півання).
посуд (посуда), з -ду ч. р.
(посуджувати о зраду *n*) пі-
дозрівати в зраді.
(посхнути) посохнути, по-
сохти.
(потапати) потопати.
(потахати) потухнути.
потверджувати (-жува-).
потекти (потечи) 191.
поти, потіль 235.
потихеньку (-хоньки) 6.
потіху (потихо).
потік, потічок (потічок),
-чка 23; піт спливає по-
ттьоками (потоками).
потім (відтак, потім), по-
тім того, після того 253.
потоп (*p* потопа), з -пу.
потопати (потапати) 209.
потоптати (подоптати).
потічна, *p* біжуча справа.
потрапити (потрафити).
потреба читати (*p* читан-
ня); в потребі, *p* в разі
потреби.
потребувати, -бу́ю 211.

потрібний, *p* необхідний.
потруїти, потруєний.
(потрутити) скіннути, по-
скидати.
потужити по кому і за ким,
потурати кому в чім.
(потускнути) потьмарити-
ся, потемніти, потьміти-
потяг (поїзд), з -га. [ся.
потяг—поваб до чого, з -гу;
справа (*n*) потягнення).
(похибка, блуд) помилка.
похід, з походу (походу).
поховати (похоронити).
(поховзнутися) посковзну-
похожий не кого-що. [тися.
похорон (погреб *n*), з -рону.
похоронний (гробовий) на-
стрій. [цвіту 27а.
поцвісти (поцвісти), по-
поцілувати (поціюлу-, -лю-).
почати, почну́, -неш (піч-
ну, пічнеш), почав, по-
чала́, почали́ (почала, по-
чали), почні́, почнім, по-
чніть (піч-). [чатку́).
початок, з початку (по-
почекати кого - чого (на
кого-чого), почека́й (по-
чка́й). [ня, рука́.
(почерк *pc*) письмо, писан-
почесний (-стн-, почетний)
58. [важати.
(почитати) шанувати, по-
почорнілий (почорнівший).
(почти *pc*) майже, сливе́.
почування (почування).
почуватися на силах; (по-
чувся) почув себе́.
почути про (о) кого-що.
почуття (чутство); почут-
тєвий 138.

почу́хати що (почіхатися в що).

поши́рити (пошири́ти).

поші́ти (*п* ушити).

по́шта, пошти, пошта́р, з -ря 68¹, пошто́вий (пошто́вий) 62а; по́штою (по пошті). [ким-чим].

пошука́ти кого-чого-що (за (пощада *а р*) помі́лування. (пощадити *а р*) помі́лувати, пожа́лувати. [ючий].

по́яснювальний (*р* поясню-пра́вда про (о) кого-що.

пра́вильна *р*, *ч* попра́вна форма. [вил, статут.

(прави́льник *п*) збір пра́вдоподі́бно *р*, *ч* півне. правдоподі́бність (віроят-ність *рс*).

(правите́льство *рс*) у́ряд; (праві́тельствéнний) уря-до́вий. [жити, бути за.

пра́вити за що — це слу-право́пис ч. (ж.) р., з -су 66. правобе́рєжний (-ній) 25, 128. (пра́зький 55.

Пра́га, в Пра́зі (в Прадзі), пра́гнути (стреміти) чо́го або до чо́го.

(празник *а*) свя́то 58.

(пра́лат *п*) прела́т, з лат. praelatus.

пра́пор (прапо́р), мн. пра-порі́ (прапо́ри). [чи слова. праці́вник (-цьовник) пера працюва́ти над чим.

(працюючий *р*, робучий) тру́дящий.

пра́ця з історії (по історії); стати (забратися), взяти-ся, братися до пра́ці,

працюва́тий (-цевитий).

(пра́щати кого) проща́ти-ся з ким; проща́й, проща́йте (пра́щай нам).

пре- (при-) збі́льшує силу прикмети: прега́рний 160; *при-* (пре-) визна́чає на-бли́ження: прихо́дь.

(предви́дити) передба́чити.

(предви́дження) передба́чення.

(предкла́дати *п*) пропону-ва́ти, подава́ти.

(предостерега́ти *а*) остере-га́ти, перестері́гати.

(предси́дник, председа́тель *рс*) голо́ва.

(предста́влення) виста́ва.

(предста́вляти) ма́ти ва́р-тість; (предста́вляється) зда́ється, виявля́ється; (предста́вте) уяві́ть.

предста́вник, засту́пник (*р* відпоручник).

(прежні́й *рс*) коли́шній, по-передні́й.

президе́нт (президе́нт).

прела́т (пра́лат), з лат. praelatus,

препога́ний на що.

прете́нсія (-нзі́я) 265.

префе́кт (пре́фект), пре- (преч) ге́ть, ге́тьте. [фе́кта.

(преці́нь, преці́) все та́кі, одна́к, одна́че, протé, ж.

(прибі́жище *а*) приста́но-ви́ще, приту́лок, за́хист.

(при введе́нні) вво́дячи, (при скла́данні) скла́даю-чи; за Неро́на (при Не-роні); при ті́м, до того.

Див. пре-.

приберéжний (-ній) 25. 128.
 прибігти (прибічи) 191.
 при́близний (-жний).
 прибу́лий (прибувший).
 прибу́ток і до́хід.
 прива́тний (-ній) 128.
 (привернути *п*) встановіти
 лад; верну́ти (привернути
п) зір. [звічний.
 привічний, *ч* звіклий,
 прівід, з пріводу, що ж
 до (*п* нав'язуючи до).
 привіле́й, привілейований.
 привіта́ти (*а* привитати)
 27а.
 (прив'язувати вагу до чого
п) уважа́ти що за важливе.
 пригляда́тися до кого-чого,
 на кого-що (*п* кому-чому).
 приговóр, *р* пригові́р 26.
 приго́да; стати в приго́ді
 кому чим = допомогти.
 приго́ломшити (ошеломля-
 ти *п, рс*), оглуши́ти.
 при́горщ ж. р. і при́горща,
 з -щі. [(приготов *рс*).
 приготува́ти, приготу́й
 прида́тний до чого.
 приде́ржуватися чого.
 придивля́тися до кого-чо-
 го, на кого-що (*п* кому-
 чому). [ний.
 (придоптаний) при́топта-
 (придопта́ти) при́топта́ти.
 придоро́жний (-ний) 128.
 призве́сти (*рс* привести)—
 це: дове́сти, допрова́дити;
 до чого це призвелó.
 призви́чаїтися, *р* освóїтися.
 призна́ка (признак).
 призна́тися в чім, до кого-
 чого.

призна́чити (призначі́ти);
 признача́ти.
 прі́звба (*а* приспа).
 приї́жджа́ти (-зжати), при-
 ї́жджий (-зжий).
 при́йде́шний (-ний) 128.
 прийня́ти (*р* прийняти;
 прийми́ти) 225; бра́ти (*р*
 прийма́ти) у́часть.
 прийня́ття (*р* прийняття).
 (при́йом) при́ймання, при́й-
 няття́, спо́сіб. [(при́йде́ш).
 прийти́, прийду́, прийде́ш
 (прийти́ до себе *р*) опа-
 м'ята́тися; (прийти́ на до-
 помогу *р*) допо́могти;
 прийти́ по що (*р* за чим).
 Прикарпа́ття; Закарпа́ття
 — це Закарпа́тська Укра-
 ї́на (Русь). [кого-що.
 (прикида́тися *рс*) удава́ти
 при́клад (примі́р); був, став
 за при́клад; напри́клад
 (напримі́р, *р* примі́ром).
 (прикля́кати) става́ти на
 ко́ліна, навко́лішки.
 (приличний) пристóйний.
 (прилі́чність) пристóй-
 (прилога) дода́ток. [ність.
 Прилу́ка, з Прилу́ки (*рс*
 Прилуки, з Прилук), при-
 лу́цький 55. 295а.
 прилягті́, -ля́жу, -лі́г (при-
 ляг), прилі́гши, прилягла́.
 примара́, мара́, ма́рево,
 ма́на (видиво).
 (прима́нчивий) прина́дний,
 прина́дливий, прива́бли-
 вий, прива́бний.
 (примирати *п*) завмира́ти,
 ледве́ не вме́рти.
 (примі́р) при́клад; напри́-

клад (напримір, *р* при-
міром). [ня.
приміщення, *р* помешкан-
примовляти (прима^авляти).
прина́дний (приманчивий).
(принайменше) щонаймён-
ше, прина́ймні.
принéсти, -несу́ (-нёсу),
-несéш (-нёсеш), -нёсла,
-нёсли (-несла́, -неслі́);
принóсити (приносіти).
(при^инимання) прийма́ння.
(при^инимати) прийма́ти,
бра́ти.
(приноровитися *р*) див. за-
стосовува́тися до кого-чого.
(приняти *р*) прийня́ти, при-
йняла́ (-ня́ла), -лі́ (-ня́ли).
припекти́ (-печи) 191,
-печу́. [295а.
(Припеть *рс*) При́п'ять
припини́ти (уморити) спра́-
ву наза́вжди.
при́пис ч. (ж.) р. 66, з -су.
(припіднятися *рс*) уста́ти.
припли́сті і припливти́,
-пливу́, -плів.
припини́ти що (*л* запере-
стати чого).
припочи́ти (припочати).
припуска́льний.
прип'ясти́ (припнясти) і
припну́ти, -пну́ (припо-
ясати).
При́п'ять (Припеть *рс*)
295а, над При́п'яттю
(Прип'ятею).
прире́кти (приречи) 191.
прирівня́ти (-внати) що до
кого-чого.
приро́дний (-ній) 128.

приро́стати (-растати) 209.
(присістися) присі́сти.
прислуха́тися (наслукувати
що) до кого-чого, *р* чому.
присо́хнути, -со́хну (при-
схнути, -схну).
(приспа *а*) при́зба.
(пристанути) ста́ти, спи-
ні́тися.
пристерегти́ (-речи) 191.
присто́йний (-сті́йний) 26.
при́страсть (страсть).
(пристро́їти) прикра́сити,
оздо́бити, прибра́ти.
присту́пний, *р* досту́пний.
при́суд (*р* вирок). [я́вний.
прису́тній (-ний) 128 і на-
прису́тність і ная́вність.
присяга́ти на ві́рність, *р*
прис. ві́рність.
прихі́льний (приклонник).
при́хід, з -хо́ду (при́ходу).
прихо́дити (приходи́ти) по
кого-що (*р* за ким-чим).
прича́лювати *а*, *ч* припли-
ва́ти, пристава́ти.
причепи́тися до кого-чого
(*р* кого-чого).
приче́тний (причасний).
причи́на, з причи́ни (по
причині́), через.
(причинитися за ким-чим
л а) заступи́тися за кого,
допомага́ти, оборо́няти.
причи́нок, дода́ток, допов-
при́шви, з при́шов. [нення.
(притон *рс*) приту́лок, при-
стано́вище.
(приютити) да́ти приту́лок.
прия́тель (прия́тель), при́-
яте́лька.

Що в дужках (), того не вживайте!

(приятний *рс*) приємний, любий, мїлий, утішний.

(прібувати) пробувати.

прізвище (призвище, призвище) 250; на прізвище (по прізвищу).

прірва (прирва) 250.

Пріська (Приська), Пріся.

про (*а о*) кого-що говорити, питати, розповідати і т. ін.; про (*р* на, для) чорний день; про людське око.

пробіти що на (*о*) що.

проблема (проблем).

пробувати (прібувати), пробую (-бую)

(провадити роботу *р*) працювати; головувати (*р* провадити збори).

провід (привід), *р* керівництво; за провідом (під керівництвом).

провінціалізм (-вінціона-).

провінційальний (-вінціона-).

проводи, з провід і провідів 123.

проводір, -ря 68¹ і проводатар, -ря, отаман, *р* вождь (вожд) *а*.

(проводити кому-чому *п*) керувати ким-чим, бути провідником чого, головувати на чому, в чому; (трибуналові проводить *п*) в трибуналі головує; проводити (переводити) роботу, див. перевести.

провокувати (-воциру-) 285.

проволекті (-чи) 191, проволікати, проволік, -локлá.

провулок, -ла 39.

проганяти, прогна́ти (прігнати).

прогно́за (прогноз).

прогодува́ння (*а* прокормлення).

прогодува́ти (прокормити)

програ́ма (програм) 258.

267; збори за програмою (по програмі).

прогу́лька *р*, прохі́дка, прохі́д, гуля́ння, прогуля́ння, прогуля́нка, ма́ївка.

про́даж ч. (ж.) *р.*, з про́дажу, прода́жний (-ній) 128.

прода́ти, прода́си (-даш), -да́сте (-сьте), -да́ла (-да́ла), -да́лі (-да́ли).

(продо́птати) про́топтáти.

продукува́ти (-циру-) 285.

проє́кт (прое́кт), -ту, проє́ктува́ти, проє́кція 284.

прожі́ток (про́житок).

прожі́ти, -живу́, -живе́ш (-жию, -жиєш).

проз кого-що *р*, *ч* через.

(прозьба) про́сьба 41.

прої́жджа́ти (прої́зжати).

прока́зувати (відмовляти *п*) мо́літви.

про́клін, з -льо́ну.

прокля́сті, -кляну́ і -клену́.

(прокормити) прогодува́ти.

(прокормлення *а*) прогодува́ння. [проло́міти.

прола́мати, прола́мувати,

пролетáр, -ря 68¹, *р* пролетáрій. [290.

промо́вля́ти (прома́вляти)

(промежи) промі́ж кого-що або ким-чим.

промена́да ж. р.
 про́мисел (промисл).
 про́мінь (*а* луч), з -меня
 ч. р. 22.
 промо́вець, *р* бе́сідник.
 промо́вистий, *р* вимо́вний.
 промовля́ти (-ма́вляти) про
 (о) що, за що (*р* за чим).
 промока́льниця (бібула),
 в́имочка.
 (проникати *рс*) захо́дити,
 прохóдити, просяка́ти.
 пропагáнда, пропагува́ти
 кого-що, за кого-що (*р* за
 ким-чим).
 пропа́лий (пропа́вший).
 пропа́сниця (-стниця) 58.
 (пропасть) безо́дня.
 пропози́ція — пропону-
 ва́ння, *р* вне́сення (*п* вне-
 сок), з моєї чи за моєю
 (по моїй) пропози́ції.
 пропорці́йний, *р* пропор-
 ціона́льний. [ти].
 просвердлі́ти (просверли-
 просві́та (про́світа). [128.
 просві́тній, *р* просві́тний
 просі́ти, про́шу (*р* про́шу,
 про́сю) 192 кого-чого, за
 (о) кого-що (за ким-чим);
 у Го́спода просі́м (*рс* про-
 сі́м). [сять не па́лити.
 (проси́ться) про́симо, про́-
 Проску́рів, з -рова 21.
 просо́дія (прозо́дія) 265.
 простира́ло (прості́рало).
 (прости́ратися *рс*) сяга́ти,
 тягну́тися.
 про́стий (*рс* прості́й).
 прості́ти кому, *р* кого.
 про́стір (прості́р), з про́-
 стору.

про́сто (попро́сту, *р* впрост,
р прямо).
 про́сьба (прозьба) 41, ч
 проха́ння про (о) кого-що
 (за ким-чим).
 протé — це сполучник
 протиставний: одна́к, все
 та́кі (*а* не причиновий:
 тому, через те) 252. 253:
 скільки не просив, протé
 не випросив. [259.
 протегува́ти кому (кого)
 прóти, *р а* прóтив 9 (про-
 тів) кого-чого (*а* кому-
 чому); прóти й супрóти;
 проти но́чі (під ні́ч); проти
 сере́ди.
 (противенство) протилéж-
 ність, супроті́вність.
 (противний) протилéжний.
 (противно) навпа́кі.
 (протиставитися кому-чо-
 му) бути, стати проти кого-
 чого. [чому).
 проті́кати, -те́кти чим (по
 протоко́ла списа́ли на кого
 (*п* з ким) за що. [285.
 протоколюва́ти (-лі́рува-)
 (протя́гом двох ро́ків) два
 роки працював; зробив за
 два дні (протя́гом, на про-
 тязі двох днів); прóтягом
 — це спроквола: співа́ти
 прóтягом.
 профе́сіона́ліст і -сіона́л.
 прохóдити ву́лицею (по
 вулиці́).
 процві́тати (*а -цви-*) 27а.
 процéнт; сто процéнтів
 (сто процéнт *п*); подоро́ж-
 чало на (о *п*) сім процéн-
 тів (процéнт).

(проч) геть, гетьте.
 (прочий *а*) інший, останній.
 прочитати про (о) кого-що;
 прочитати (зачитати) по-
 станову. [(сгарець, дід).
 прошак, торбій, *р* старець
 (прошлий) минулий.
 прощальний (пращальний)
 209. [щання] 209.
 прощання (пращання, про-
 щатися з ким-чим (пра-
 щати кого-що) 209; про-
 щати кому (кого).
 прояс, вьяв (*п* упуст).
 прядиво (прядево) 104.
 прямий (прямий); (прямо
р, впрост *р*, попросту) про-
 сто. [рядкувати.
 (прятати) прибирати, упо-
 псалтір, -ря 68¹, *р* пса-
 тір ч. (ж.) *р*. 275.
 псалом, -ма і псалма, -ми.
 психоза (психоз).
 Психея (Психе). [збитки.
 (псота) каверза, пустощі,
 (псогник) пустун, каверз-
 ник, збиточник.
 псувати, псуо (псуо).
 Псьол, з Псла річка, псіль-
 ський.
 птах (*а* птиця) і птаха,
 пташка (пташок).
 пташиний (пташний).
 (пуделко *п*) коробочка.
 пудель, з пуделя (пудля).
 (пудити) лякати.
 (пудло *п*) коробка.
 пудра (пудер), з пудри.

пузір, -ря 68¹.
 (пукати) стукати.
 пустий і порожній (-ний)
 128; пустака (*р* пуста ха-
 та).
 пустиня і пустеля.
 пустити, пушчу (пушчу), пу-
 стиш 192 чим (по чому).
 Путівель (*рс* Путивль), з
 Путивля. [(-ний 128.
 (путник *а*) подорожній
 путний (путний) 128.
 путь ж. (ч.) *р*., з путі, пут-
 тю, путей.
 (пушка) скринька, коробка.
 пушкар, -ря, мн. -рі 68¹.
 (пчола *а*, бжола) бджола,
 пшенічний 62. [з бджіл.
 (п'ялити очі) витріщати,
 вилуплювати, вирячувати
 п'ястися і пнүтися. [очі.
 п'ятдесят 161, з -тьох 166,
 -тьом, -тьма і -тьома 168.
 п'ятдесятлітній (-ний) 40.
 128. [169.
 п'ятеро, -рох, -ром, -рома
 п'ятикүтній (-ний) 40. 128.
 п'ятилітній (-ний) 40. 128.
 п'ятірїччя 40.
 п'ятнадцять 161, -тьох 166,
 -тьом, -тьма, -тьома 168.
 п'ятсот 162, п'ятьох сот і
 п'яті сот, п'ятьом стам,
 п'ятьма стами.
 п'ятсотлітній (-ний) 128.
 п'ять 161, з п'ятьох і *р*
 п'яті 166, п'ятьом, п'ять-
 ма і п'ятьома 168.

Р

(рабівник, рабівництво, ра-
 бівницький, рабунок) гра-

біжник, грабіжництво, гра-
 біжницький, грабунок чи

грабіж ч. (ж.) р., з гра-
беж^у. [вільничий.

рабський (рабський), не-
рабство (рабство).

рада, за радою (по раді).

радій чи рад 132 з чого
і кому-чому, *р* ким-чим.
радити, раджу 292 кого чи
кому про що; радитися
з ким про що (*р* радити-
ся кого).

радій, радіо, радія, радієм
274. 284. 294, радієвий
138.

радіти (*а* радуватися) з
кого-чого або кому-чому,
р ким-чим.

радіус (радіус) 284.

радо *р*, охоче, радніше.

Радомисель, з -шля, радо-
миський.

радощі, з радощів (радощ)
(радя *п*, *рс* совітник) рад-
ник.

(радше *р*) скоріше (скор-
ше), радніше, охотніше;
охоче, *р* радо.

разячий (*р* вражаючий).

раз, G^3 разів і раз; по чи-
слівниках звичайно „раз“:
сім раз (рази) 79; цього
разу (на цей раз); разом
із тим; в потрібі, *р* в разі

рай, в раю 76. [потреби.

райовий (раевий) 138.

рама (ряма), мн. рами.

рамки, з рамок; *р* рамці
(рямці) 54. [лась).

рана відкрілась (отвори-
ранг ч. р. і ранга ж. р.

ранити (раніти), не рань

(рані), раньмо, раньте;
поранити руку (*п* порані-
тися в руку).

ранішній (-ний) 128; ра-
ніше 233 — це перше,
давніше — це колись;
давніше (раніше *рс*): дав-
ніше (раніше) добре жи-
лося. [раніше (вчасніше).

ранній (-ний, вчасний) 128;
(рано *р*) вранці *прсл*.

раптовий (раптовний).

(ратувати) рятувати.

ратуша ж. р. і ратуш ч. р.,
з -шу. [ч. р., з -ду.

рафінада ж. р. і рафінад
рахувати чи лічити кого-
що; лікувати (лічити)
від хвороби; вважаю за
обов'язок, за потрібне
(рахую обов'язком, по-
трібним). [том.

рахунок; (за рахунок) кош-
(рачити *а*) бути ласкавим;
(рачте *а*) будь ласка, будь-
раяти, *р* раїти. [те ласкаві.
реабілітація, реабілітова-
ний, реабілітувати (рега-
білі-) 270.

реалізувати (-лізир-) 285.

ре^ссумувати — перерішу-
вати; ре^ссумувати —
збирати в цілість, пода-
вати зміст.

реванш (реванж). [65.

Ревель, з Ревеля (Ревля)

ревізія — перевірка; трус
(ревізія) поліційний.

ревізувати (ревідувати).

революційний (*рс* револю-
ційний).

Що в дужках (), того не вживайте !

реготати з кого-чого (над ким-чим).

редагувати і редакувати.

редактор, -ра, мн. редакторі, -рів 68².

реєстр (реестр) 272. 284; за реєстром (по реєстру).

режисёр, -сёра 274. 282.

(резина) гума.

резонёр, -нёра 282.

(рей *п*) перед вести.

рейка, мн. рейки, з рейок, *р* рельси.

реквізувати (-візиру-) 285, реквізований

рекламувати (-міру-) 285.

реконструювати, -струюю.

рекорд (рекорд), рекорд-

ректі *а* (речи) 191. [ний.

рельси *р*, *ч* рейки, рейок.

ремінь, з ременя - пояса, з ременю-матеріалу 22.

репортёр, -тёра 282.

республіка (република) 274.

ресторан, -ну і ресторація;

реставрація — це відновлення чого.

реставрувати, реставрований 285. [285.

ретушувати, ретушований

реферат (реферат), з -рату.

референдум ч. (н.) *р*., з -му 290. [ний 285.

реформувати, реформова-

рецензувати, рецензований 285.

рецепт (рецепта), -пту; за рецептом (по рецепті).

рецидив (рецидива), з -ву.

речевий і речовий 138.

реченіє, з речення.

решето, з решіт 27а.

(речник *п*) оборонець, за-ступник.

(решотка *рс*) грати (крати).

решта відмінюється: з решти, тій решті, на решту, тією рештою; вкінці, накінєць (врешті); кінєць-кінцем (врешті-решт); про решту (про решта) подуржа, *ч* іржа. [мати.

ржавий, *ч* іржавий.

ржавіти, *ч* іржавіти.

ржати, *ч* іржати.

рибар, з -ря, мн. -рі 68¹.

ридати *а* за ким-чим — це голосіти.

(рижий *рс*) рудий.

Рільське (*рс* Рильськ) 144.

римар, -ря, мн. -рі 68¹.

римлянин (римлянін), мн.

римляни (римляни).

(рискаль *р*) заступ.

рискувати і ризикувати ким-чим (кого-чого); рискований і ризикований.

(рисувати *р*) малювати.

рицар *р*, *ч* лицар, -ря, мн. -рі 68¹.

рівень, з рівня 23. 65,

рівню, рівнем.

рівєць (ровець), з рівця 23.

Рівне, Рівного, -му, -ним (*рс* Ровно, -на) 144.

рівний (плоский); плаский.

рівнина (рівніна)

(рівнодушний *рс*) байдужий (*п* обоятний).

рівночасно, *ч* водно́раз, водно́час, разо́м, одно́часно.

рівня́ння (рівна́ння).

рівняти (рівнати); супро́ті,

про́ти кого - чого (в по-
рівнянні).

рівня́тися (рівна́тися) до
кого-чого, з ким-чим, ко-
му-чому.

ріде́нький (рідо́нький) 6.

рі́дкий (рі́дкий).

рі́дний (рі́дний), рі́дна 128.

ріжо́к, з рі́жка 23.

рі́зний (-ній, *p* рі́жний)

рі́зниця (*p* рі́жниця). [128.

рі́знорі́дний (рі́жнородний)
26. 128.

різба́р, з -ря́, мн. -рі́ 68¹.

ріка́ *a p*, *ч* рі́чка, хоч би
й велика.

рі́к (год *a*); оста́нніми рока́-
ми (*p* в оста́нні роки, *p* за
оста́нні роки); з року в рік,
ч рік-у-рі́к; оди́н рік; два-
три-чоти́ри, 22, 23, 24 і

скрі́зь, де на кінці́ 2, 3,
4 ро́ки (лі́та, годи), а в ін-
ших випадках: ро́ків, *p*

рі́лля (ро́ля, рі́ля) [лі́т.

(рі́т) рот, з ро́та 18.

рі́ч, ре́чі, рі́ччю; рі́ч про
(о) кого-що; (не від ре́чі
p) до ре́чі, не за́йве.

рі́чка, хоч би й велика, *p*

ріка́ *a*; плисти рі́чкою
(по рі́чці); рі́чковий.

рі́чний (рі́чний) 128.

ріша́ючий, *ч* ріша́льний,
ви́рша́льний 53; ді́йсний
(рі́шучий) го́лос; він ви́-

рі́шив (рі́шений був).

рі́шуче (-чо) *прсл* 228.

робі́тник (робі́тник), -ка́.

ро́бі, роблю́ (ро́блю), ро́-
биш; зро́бився ба́гатий
(*p* ба́гатим).

ро́блений (ро́бляний) 201.
ро́бом *p*; так, та́ким чи́ном,
ні́яким чи́ном, *p* ро́бом;
див. чин.

ро́бота з (по) істо́рії; з ро-
бі́т 94; бра́тися за робо́ту

(підні́матися робо́ти *p*).

робо́чий (робу́чий), трудо́-

щи́й (трудо́щийся *рс*).
працо́вийтий; робо́тний
де́нь.

родзи́нки, з родзи́нок 123.

(роді́телі *a*, роді́чі) ба́тькі.

родич, ро́дичі — рі́дня
кому; ба́тькі (родичі)

— це ба́тько й ма́ти.

ро́жа (ро́за, ру́жа), ро́же-
вий (ро́жаний) 138.

роз- приставка, ні́коли в
письмі не зміню́ємо її на
рос- 242. [що 29.

розба́гатити (-бог-) на (в *p*)
розбі́тися об (о) що.

розбо́літися: зуб ме́ні роз-
бо́лівся.

розві́нути (розвіну́ти).

ро́звиток і ро́звій.

розвору́шити (розвору́ши-
ти), розвору́шу, -ру́шиш.

розв'язати́ (роз'язати́).

розга́няти (-гон-) 209. [201.

розгля́нутий (розгля́нений)
(розда́ється *рс*) розляга́-

ється кри́к, пла́ч, сме́х.

розде́рти, -деру́, -дереш
(розі́дру, -дреш).

роздивля́тися на кого-що
(за ким-чим), *ч* розгля-
да́ти що.

ро́зділ (ді́л *p*) у кни́жці.

розді́лити на (через *p*) три.

роздобу́тися чо́го і на що

роздоріжжя 25. 33.
роздріблення (-дроб-) 16.
роздушіти (-сити).
роздягти кого, роздягтися
самому. [ін. 250.
розі- (розо-), розібрати і т.
(розісхнутися) розсихати-
ся, розсохтися.
(розказ л) приказ, наказ.
розказувати про (о) кого-
що; розказувати казок (р
казкі); розкажу (-кажу),
-кажеш. [93. 242.
ро́зкіш, мн. розко́ші, -шів
розкладати за порядком
(по порядку), за азбукою
(по азбуці).
розкудівчений (розчіхра-
ний), розкуйовджений.
розламувати, розламаний
(лом-) 209 і розломлю-
вати.
розлягається (рс розда-
ється) крик. [міру).
ро́змір, ро́зміром (по роз-
мовляти (-мав-) 209 про
(о) кого-що, за кого-що.
рознемогтися (-чися) 191.
розносити полем (по полю).
розпалити в печі (розпа-
лити піч). [п'ясті.
розпинати, розіпнути, роз-
ро́зпис ч. (ж.) р., з -су 66.
розпитувати про (о) кого-
що. [що.
розповідати про (о) кого-
розповісти, -вім; розповіж,
-віжмо, -віжте, р -відж,
-віджмо, -віджте.
розповсюджувати і -всюд-
нювати, розповсюдити і
-всюднити.

розпочинати, -наю, розпо-
чати, розпочну́, розпо-
чнеш (розпичну, -пичнеш),
-почала́, -лі́ (-почала,
-ли). [кого.
розра́ва проти кого і р
розпро́даж ч. (ж.) р., з -жу.
(розпрости́рати) простяга́-
ти, розпростору́вати; про-
стя́гнені (рс розпростерті)
руки.
розра́щатися з ким (роз-
пра́щати кого) 209.
(розпудити) наля́кати, ро-
зі́гнати.
розрива́тися, розі́рва́тися
— це рватися: життя́ ро-
зі́рвало́сь; побавитися (ро-
зі́рватися л).
(розривка) за́бавка, гу́лян-
ка, спочи́нок.
розра́зняти (р розрі́зняти).
розро́бляти (-раб-) 209.
розсе́рдитися (всердитися).
розсі́кти (-чи) 191. [що.
розста́ряться чого, р на
розта́вати, розта́ти, ч та́ну-
ти, розта́нути.
розтру́бити (-біти) 9.
(розтру́чувати л) розки-
да́ти. [сповна́ ро́зуму.
ро́зум (а разу́м); він не-
розу́міється на (в) чо́му;
розу́міти (л здавати спра-
ву з чого). [тобі?
розу́мно (р зрозу́міло) це
розхо́диться про (о) кого-
що, ч мо́ва про (о).
розра́хуватися (розра́х-і) 9.
ро́зцві́т (-цвіт) 27а, з -ту.
ро́зцві́тати (-цвитати) 27а.
ро́зці́лува́ти (-цюлювати).

(розчіхраний) розкуйов-
дженняй, розкудівчений.
розши́рити (розши́рити).
(роз'язати) розв'язати.
ройовий (роевий) 138.
ро́ля, ро́лі, ро́лею, мн. ро́лі,
ро́лей (роль); *дроль*, *зро́лі*.
ром (рум), з ро́му.
Роме́н, з Ромна́ (*рс* Ром-
ні́, з Роме́н) 295а. [94.
роса́, мн. ро́си, рос і ріс
роса́да (розсада) 242.
ро́сіл (розсіл) 242, з ро-
со́лу, *ч* ю́шка.
рослі́на, рослі́нний, ро-
слі́нність, *р* рості́на.
Рості́в над До́ном (*рс* на
Дону́).
рот (ріг) 18, з ро́та 65,
ро́гом, мн. ро́ті. [ро́йлем.
ро́яль ч. (ж.) р., з ро́ля,
ру́ба ставити пита́ння.
рубати, *р* стина́ти.
руйнува́ти (бурити *п*).

рука́, взяти до рук; з про-
стягненими (*рс* розпо-
стертими) рука́ми.
рука́в, мн. рука́ва і рукави́
77¹, рукави́в.
(руководи́тися *а*) керува́-
тися.
руко́пис ч. (ж.) р., з -су 66.
(рукоя́ть) держа́к, ру́чка.
румун, руму́нський, Руму́-
нія (румун-).
руса́лка (русавка).
(русло) річи́ще.
Русь, з Ру́си 85, Ру́ссю
(Русею); Украї́на (Русь)
Закарпа́тська або Закар-
(ручай *а*) струмо́к. [па́ття.
ряби́й (пестрий) 54.
рядно́ (верета) 54.
Ряза́нь ж р., з Ряза́ні.
(рямці́) ра́мці, *ч* ра́мки.
рясний (ря́сний) чим і на
що. [ту́нок (рату-) 54.
рятува́ння, рятува́ти, ря-

С

(сабля) ша́бля 263.
Сага́ра *р* (Сахара) 295а.
сад, *ч* садо́к (город), хоч
би й великий; ботанічний
садок, сад (огород).
саджати́ 192 (сажати).
са́жа (саджа). [жалка.
са́жавка і *р* са́джавка, са́-
са́жень ч. (ж.) р., з -жня;
р а ся́жень, сяг.
сажне́вий (-ньовий) 138.
са́ло (солонина).
(сая) за́ла, за́ля. [по́стріл.
(са́льва *р*) ви́пал, стрі́л,
сам (один) вдо́ма 182; мн.
самі́ і самі́ 180.

са́мий—са́ме той, са́м і́й
— тільки один; са́ме =
якраз, власне; справа са́-
ме в тому.
(са́мий щасли́вий) найща-
сливі́ший; той са́мий (*р*
той же).
самі́тний і самотні́й, самі́т-
ний 26. 128; *прсл* самот-
ньо, самі́тньо і самі́тно.
самові́дець (*рс* очеви́дець).
самопі́знання (самопі́знан-
ня).
саморі́дний (-родні́й) 128.
Санджа́р (*рс* Сенжа́ри)
295а.

са́ни, сане́й 123, са́ням 97,
саньми́ 98.
(Санок *п*) Ся́нік, з Сяно́ка.
сантименталі́зм, сантимен-
та́льний (сенти-).
сантиме́тр, -тра, *р* центи-
сапа́ (*р* мотика). [ме́тр.
сапе́р, з сапе́ра 282.
сап'я́нці, -ців.
(сарака) біда́ка, бі́дний.
сараці́н (-цен), сараці́н-
ський 275.
сати́н (сатина), -ну.
(сахар) цу́кор; (са́харний,
не: сахарний) цукрови́й.
(Саха́ра *р*) Сага́ра 295а.
сварі́ти кого з ким (на
кого); сварі́тися з ким
за кого-що, на кого-що.
свербі́ть кому (*р* кого) що:
свербіть мені́ (*р* мене) я-
зик; див. болить.
свердлі́ти (сверлити).
(свершок) цвірку́н. [мі́ 98.
свиня́ (*р* безрога), сви́нь-
свиня́чий (*п* свинський, *а*
вепровий). [сто́к).
сві́стик, сві́ставка (*рс* сви-
(свисток *п*) кавáлок, кусо́к
папе́ру.
свідо́мий (свідомий) чо́го
(в чім, про що) 203.
свідчи́ти про (о) кого-що.
(свіжо) допі́ру, о́це за́раз.
сви́й, свого, *р* свої́ого (сво-
го), своє́му, *р* свої́ому,
своє́ї, свої́й.
сві́т — вся земля, *mundus*;
мн. сві́ті і *р* світа́ 774;
сві́тло — видно, *lux*; за-
сві́тили сві́тло (сві́т).
світа́ти (*а* свитати) 27а.

сві́чка (*а* сві́ча), мн. сві́чкі,
з свічо́к.
(свобі́дний *а*) ві́льний.
(свобо́да, не: свобода́) во-
ля; слобода́ (свобода) —
хути́р, село.
(свободолюбивий *рс*) ві́ль-
нолю́бний.
своєри́дний (-ні́й) 128. [я́ки).
сво́як, -ка́, мн. своя́кі (сво-
святі́й (святець).
святко́вий (святочний), у-
ро́чістий. [то).
святкува́ти (*п* обходити свя-
свя́то (*а* празник).
(святочний) уро́чістий,
святко́вий.
свяще́ник (*а* священник),
свяще́ницький, свяще́ни-
тво.
(сього́дня *а*) сьо́го́дні.
(сей *а*) це́й, ця́, це́, цьо́го,
цьо́му 174, див. це́й; сьо́-
ні́ч, се́бто і це́бто.
се́йм, з се́йму (*а* со́йм);
Се́йм рі́чка.
(сейчас) за́раз, нега́йно.
(сейчасовий) нега́йний,
пи́льний.
секре́тар (секре́тар), -ря́,
мн. -рі́ 68¹.
секре́тно, дові́ро́чно, та-
е́мно.
село́, з (зі) села́, по селу́,
в селі́, мн. се́ла, з сі́л
(сел) 112.
селя́нин (му́жик, хло́п), *G*³
селя́н 78.
семасіоло́гія (-зіол-) 265.
(семий) сьо́мий 16. 31. 161.
семилі́тній (сі́млітний) 40.
128.

семінар, -ра 68² і семіна-
рій, -рія.

сем'я, ч сім'я, з сім'ї.

(сендзя *п*) суддя, суддею;
суддева (*п* сендзіна).

сенсація, сенсаційний
(-нза-) 265.

(сенти-) сантиментальний.

серб, мн. серби 77, сербів
78.

сердешний — милий, сер-
дечний — серцевий 62,
див. серцева.

Середземне море. [трó).

середина (середіна, *р* ну-
(середник) спосіб, засіб.

середній (-ний) 128 (*п* пе-
ресічний); середньовіччя.

серёжки (*а* ковки).

серйозний, серйозно (на
серіо) 274.

серна, G³ сери і серен 96.

серпень, -пня 70.

серце, серця, серцю і *р*
серцеві, в серці (-цю),
110; мн. серця (серця),
з сердець 112 і *р* серць;
серце билося (било *п*).

серцева і *р* сердечна хво-
роба.

сестра, G³ сестёр 96.

(сесь, сеся, сесе) цей, ця,
(си) собі. [це 185.

Сибір ч. (ж.) *р.*, з -ру,
-рові, -ром, на -ру і -рі
288.

сигара, цигарка (цигаро).

Сідір, Сідор (Ізидор) 265.

сидіти (седіти), сиджу (си-
дю) 192, сидять, сидячі
(сидючи).

сіла; бігти щосіли (що

сила); скільки (сила); чу-
тися, почуватися, знема-
гати на сілах; сілою (на
силу); насілу — це ледве;
сила природи (живло).

сильний (усильний) чим.

сілувати до чого і на що.

сильно і сильне *прсл.* 228;

сильно (здоровенно).

симбіоза (симбіоз).

символ (симбол) 260, -ла.

Сімон (Симон). [з ким).

симпатизувати кому (*п*
синагога, жидівська школа
(*р* божниця). [128.

синій, синя (синий, сина)

сінтакса (*р* синтаксис) чи

складня; синтаксичний

(синтактичний).

синтеза (синтез).

синява (синява).

сінька (синка).

сіньожовтий 40.

сирівець, з -вцю 23.

сиротá (сірота), мн. сі-
роти, сиріт.

(сиряні вареники) варени-
ки з сіром.

система (систем) 275; си-

стема писати, *р* система
писання.

сітий чим і чого.

(сияти *а*) сяти і сяти, *р*
сяти *а*.

сідати (сядати) 14, сідай.

(сідий *а*) сівий. [визна.

(сідина *а*) сивина і си-

сідляр, -ра, мн. -рі 68³.

сікти (січи) 191. [(солею).

сіль, со́ли (солі) 85, сіллю

сільський (сельський) 26.

сільце і сельце.

сім, сімо́х і се́мї, сімо́м, сімомá; сьо́мий (се́мий)
16. 161. 166. 168; (сі́м-лі́тний) се́милі́тній.
сі́мдесят, -тьо́х, -тьо́м, -тьма́ і тьо́ма 161. 166. 168.
сі́мдесятилі́тній 40. 128.
сі́мна́дцять, -тьо́х, -тьо́м, -тьо́ма 161. 168.
сі́мсот, сімо́х-се́ми сот, сі́мом ста́м, сімомá ста́ми 161. 166. 168.
сі́мсотлі́тній (-ний) 40. 128.
сі́м'я́, мн. сі́м'ї́, сі́мей і сі́м'їв, *р* се́м'я́.
сі́нє́шний (сі́нє́шний) 128; сі́нє́шні (сі́нні) двє́рі.
сі́нєчки, з -чок і -чків.
сі́ни, сі́нєй 123, сі́ням 97, сі́ньми 98.
сі́нці́, -ці́в і -не́ць 122.
сі́рні́к (запа́лка *п*).
сі́сти, сяду́, сядь, сядьмо́, сядьте́; сі́сти на чі́м (*р* на що́): сі́сти на о́слоні́ (*р* на о́слі́н).
сі́яти *а*, ч ся́яти, ся́ти.
ска́зати, скажу́ (ска́жу), ска́жеш про (о) ко́го-що́ (*р* за ко́го-що́); сказа́ти б (та́к сказа́ть).
ска́лі́чити ко́го на ті́лі.
(ска́ляти) забру́дніти, за́ма́зати.
ска́нда́л (шканда́л) 263.
ска́ргá (ска́рга) про (о) що́ на ко́го.
ска́терті́на, на́сті́льник, о́бру́с, ска́терка.
ска́варча́ти і шка́варча́ти 263.
ске́ле́т (шке́лет), ч кі́сті́як.

ске́ля (шке́ля), ске́ля́стий і ске́лі́стий.
(скерва́влений) скрива́вле-ний.
скі́рта (*р* стирта́).
(скита́тися *р а*) тиня́тися.
скі́льки (-ко) — в за́пита́н-нях, дуже ба́гато; скі́лька — де́кілька 163; скі́лько-ма́ 168; скі́льки це ко́штує? маю́ скі́лька пи́та́нь; що́ плачу́ бу́ло, *р* скі́льки плачу́ бу́ло.
скі́нчі́ти (укі́нчі́ти); по від-пра́ві (по скі́нчені́й від-пра́ві), по скі́нченні́ від-пра́ви.
скі́петр, зо скі́петра 272.
(скі́ра) шку́ра.
(скі́ряний) шку́ряний.
ска́да́ти; (це́ склада́є части-ну) є́ части́на.
(скле́п) кра́мні́ця; скле́п — це́ льо́х.
скло́, склі́ти, скля́ний, скля́нка, скля́р (*р* шк-л) 263.
(скло́н) схи́л; на схи́лку ві́ку (*рс* на скло́ні жи́ття).
(скло́нний) схи́льний, охó-чий до чо́го.
(скло́нність) схи́льність.
(ско́бки) дужкі́.
ско́взатися (ховзатися).
сковорі́дка (-ро́дка) 25, G³ -рі́док (-ро́док) 26.
сковоро́да, G³ сковорі́д 95.
сконста́тува́ти, сконста́то-ваний 285.
ско́пійо́ваний (-піо-) 284, ско́пійо́вати 285, ч відпи́-саний, відпи́сати.

скоріше, хутчій, швидче
(скорше, боржій, борше,
радше) 157, скоріший
(скорший) 155.

скоро (*а* бистро); скоро...
то, *р* як тільки... то.

скоропис ч. (ж.) *р*; з -су 66.
скотар, -ря, мн. -рі 68¹.

(скравок *п*) відтінок, ку-
ток.

(скрайний) крайній 128.

(скрань *а*) висок, з виска.

(скривати) ховати; (скри-
ватися) критися, таїтися.

скринечка (скриньочка) 7;
скринька з-під (від) сир-
ників.

скріпка (скрипці), граю
на скріпці (на скрипцях).

(скука *а*) нудьга, нудота.

(скуток) віслід, наслідок.

скупий на (*в*) що.

слабенький (слабонький) 6.

слабій (*рс* слабий) на що.

слабувати на що (чим).

славний чим і на що.

(слав'янин *р*) слов'янин.

(Слав'янськ *рс*) Слов'ян-
ське 114.

сла́ти, стелю́, стелеш, стé-
лють, стелю́чи, слав, сла́-
ла; ч стелі́ти, стелю́, стé-
лиш, стеля́ть, стеля́чи,
стелі́в, стелі́ла.

сла́ти, шлю́ — посила́ти;
слати ким, *р* через кого.
(слеза) слю́за, мн. слю́зи,
слі́з; слі́зонька.

сливе́ — це майже, а не
ледве; сливе́, майже (*рс*
почти).

слизький 43.

слі́на, слі́нявий (слю-).

(слих) слух; ані слуху, ані
духу.

слівник, ч словник (словар).

(слідно) видно, знати.

слідом за (*р* вслід).

(слідуючий) такий, черго-
вий, наступний, да́льший,
дру́гий.

слобо́да (свобода) — це
село; свобо́да — воля.

словник, *р* слівник (*а* сло-
ва́р).

слово, *G*³ слів 112; дві-три-
чотири сло́ві (слова) і
двоє-троє-четверо слів
117; з його слів, за його
слова́ми (по його словах);
вибача́йте на слові; по-
в'ї́рити на слово; взяти
назад (відкликати) свої
слова.

слов'я́нин, мн. -ни 77, -в'ян
78, слов'янський (слав-).

слон, слона́ (слонь, слоня).

слоно́вий (слоневий) 138.

(слота) слюта́, него́да, не-
погі́дь.

(слота́вий, слотливий) не-
погі́дний, непого́жий, слю-
та́вий.

служити за кого і ким.

служни́ця (служина).

слух (слих); ані слуху, ані
духу.

слухати, -ся кого-чого; слу́-
хати чого і що; слухатися
— це бути слухняним.

слухня́ний, *р* слух'я́ний 36.
(случай *а*) випадок.

(случайний) випадко́вий.

(случайність) випадко́вість.

(случатися *а*) траплятися (трафлятися).
 (слюбний) шлюбний.
 слюсар (шлюсар), -ря, мн. -рі 68¹, 263.
 слюза (слез) 31, мн. слюзи, сліз (слез), слізьмі, р. слюзами 98. [вий.
 слюта, див. слота, слота- (смаглявий) смуглявий.
 (смаркатий) шмаркатий.
 (смарувати) шмарувати.
 смачний, *р* смачний.
 смердючий і -дячий.
 смеркати або смеркатися.
 смерком, смеркомá (сумерком). [вещь).
 сміливий і смілий (сміли- смішки, смішок з кого-чого (над ким-чим).
 сміятися з кого-чого (над ким-чим, *а* кому-чому).
 смоляр, -ра, мн. -рі 68³.
 сморід (сморід) 25, смороду.
 смуглявий (смаглявий).
 смущевий 138.
 (снити) снітися; мені снілося (я снів).
 сніцар, -ря, мн. -рі 68¹.
 снігур, -ра, мн. рі 68³.
 сніпок (снопок) 23, -пка.
 собака ч. (ж.) р., *р* пес *а*; сұка.
 соблазн ч. р. (*а* соблазнь ж. р.), *ч* спокуса. [138.
 соболевий (соболювий)
 (собственный *рс*) власний.
 совісний (совістний) 58, *ч* сумлінний.
 совість *а*, *ч* сумління.
 (совітник *рс*) радник.
 Содом (Содома), з Содому.

(сойм *р*) сейм, -му.
 (сокровище *а*) багатство.
 солдат (*р* салдат) 29.
 (солений) солоний.
 соліти (квасити) огіркі.
 словей, з слов'я, соло- в'єві, слов'єм, мн. слов'і, слов'ів (словій, словія, словії, словіїв).
 слов'иний (словіиний).
 солодший (солодчий) 156.
 солон'яний (солом'яний).
 солоний (солений).
 (соля) сольо н. р., невідм. 294.
 сон, сну — спати і сна — снитись, сном 19; *р* сона, соном 65; уві сні; міцний (твердий) сон.
 сонечко (сонічко) 18; в сонці (-цю) 110.
 сонний (*р* сплячий).
 соняшний і *р* сояшний 62.
 соняшник і сояшник 62.
 (сопівка) сопілка.
 сопрано (сопран) н. р., -на.
 сорок 161, сорока 167, сорокомá і сорокма 168.
 сороківець, з сороківця 23.
 сорокоденний, сороколіт- ний, сороколіття 40.
 сором, з сорому, із соромá; прсл соромно; сороміць- кий (соромний, не сором- ний).
 сосна, з сосон і сосен 96.
 сотка *р*, *ч* сотня, сотні, з сотень 96.
 (сотний *р*) сотий 161.
 соус і сос.
 Софія (Зофія) 265.
 сохнути і сохти, сохну,

со́хнеш (схну, схнеш), сох,
со́хла (схла), со́хни (схни).
соція́лізм (соціалі́зм) 284.
сою́з див. заключати.
сочеві́ця, *р* чечеві́ця.
спада́ти на (о) полови́ну;
спада́тися з ким-чим —
рівня́тися.
спа́док на (о) сто проце́н-
тів (процент).
спалі́ти, -ся, спалю́, спá-
лиш, спáлять (спалі́ш,
спаля́ть).
спáльня і опочивáльня.
спасі́бі, *р* спасі́біг.
спа́цір, спаці́рува́ти *р*, *ч*
шпа́цір, шпаці́рува́ти 263.
спе́ка (горяч), спеко́та.
спе́катися кого-чого.
спекти́ (спечи) 191.
спекулюва́ти 285.
спе́реду (спереді́).
спе́ршу (*р* спе́рва, спе́рву).
спеціа́льний (-альний) 284,
ч навмі́сний, осі́бний.
спира́тися на що і на чім.
спирт (спі́ритус) 263. 274.
спис (списа, *а* копі́е), без
спі́са — збро́я; спі́сок
(спис), зо спі́ска — ре-
вє́стр.
спита́ти — це запитати про
що; спита́тися — це по-
радитися. [пісе́нь.
співа́ти чого, *р* що: співа́ти
співчува́ти кому (*п* з ким).
спі́дний (-ний) 128.
спі́знитися з чим на го́дину
[спі́знити го́дину).
спі́лий (зрі́лий).
спі́лчанин (спі́льча-) 52
спі́льник (спі́льник) 44.

спі́р про (о) що.
спі́шити, *р* спі́шитися, *ч*
поспі́шати.
сплакну́ти, -ну́, -не́ш, -ну́в,
-ну́ла (спла́кнути).
(сплетня́ *рс*) плі́тка, пого-
ві́р, на́клеп.
спли́вти і сплі́сти, спливу́,
сплив, спли́ла, спли́лі.
сплюндрува́ти і сплі́ндру-
ва́ти.
(сплячий *р*) со́нний.
спові́датися в чім, *р* з чого.
(споводува́ти *п*) ві́кликати,
ста́ти причи́ною, спричи-
ни́ти. [ким-чим).
спогляда́ти на кого-що (за
споді́ватися кого-чого (*р*
на кого-що), споді́ваюся,
-ва́вешся, -ва́ється (споді́-
юся, споді́ешся, споді́еть-
ся).
(сподні́ *п*) штані́.
спожі́ти чого (що).
спо́кій (*р* спо́кій), споко́ю,
в споко́ї.
спокúшувати (кусити).
спомага́ти (спомо-) на що
кому.
спо́мин (вспомин) про (о)
кого-що або по кому.
споміна́ти (вспоминати)
що про (о) кого-що (*р* за
кого-що), кого-що.
(спори́й *п*) вели́кий; (спо-
ро *п*) ба́гато.
(спо́рити, не: спорі́ти) спе-
реча́тися про (о) кого-що,
змага́тися.
спорохня́віти (спорохна-),
спорохня́вілий (спорохна-
вілий).

спосіб, способу; (в той, в такій спосіб *p*) так, отак; (в якій спосіб *p*) як; спосіб, засіб (середник); спосіб читати (*p* спосіб читання).

спосібний (способний) 16 до чого, ч здатний, здібний до чого.

спостерігати, -рігаю, спостерегти, -режу, спостеріг, -регла, спостерігши. спочити (спочити), спочну (спічну), спочнеш (спічнеш), спочинь (спічни). справа про (о) кого-що; (здавати собі справу з чого) розуміти, уявляти; справа в тому (полягає в тому), ч річ у тому; припинити (уморити) справу назавжди.

справдешній (-ний) 128 *p*, ч справжній. [ді].

справді (справди, насправ-справжній (-ний) 128, *p* справдешній 128.

(справка *pc*) довідка.

(справник *n*) причінець, злочинець, провінник.

спрагнений чого.

спричинитися — бути причиною — до чого; хвороба спричинила (*p* викликала) смерть.

сприяти, сприятливий кому-чому [(спрібувати).

спробиувати, спробиуймо спроквола або споквола.

спромагатися (спромогатися), спромогтися на що.

спроможний (-ний) 128.

(спрятати *a pc*) сховати; див. прятати.

(спряток *n*) домові речі, майно.

(спудити *a n*) налякати.

(средство) засіб, лік.

срібло, *p* срібло; срібний, (сріберний).

ссяти, ссу, ссеш 63.

став, до стау (ставу), на ставу і на ставі.

ставати (ставатися); ставити (ставляти); ставити, ставати на чім (*p* на що); (ставити вимоги) вимагати; ставити за (чим): ст. за взір, за приклад; ст. собі на, за завдання; ставати кому на заваді; ставати в пригоді; став гарний, *p* став гарним.

(стадо *a*) чередá, табун, отара, зграя.

стайня і стання, без стаянь і стаянь; Авігійові стайні. сталевий і сталевий 138.

стан, до стану (стану); (муж стану *n*) державний муж; (замах стану) державний замах; державна (становая) рада; станом висока.

(становчо *n*) рішуче (-чо), зовсім, наобдруб.

становище (*p* становисько).

(станути, станув) стати, став; станув — розтав, розтанув.

станція залізнична, *p* стация.

старатися про (о) кого-що

старець (старець) *p*, прошак (дід), торбій.

старій (старик *a*), стар-

ший — становищем і віком, старіший — віком.
 Старицький (Старіцький) 130. [більск] 144.
 Старобільське (рс Старо-старожитний (-ний) 128.
 старозавітний (-ній) 128.
 Старокостянтинів (рс Староконстантинів).
 старомодний (-ний) 128.
 старосвітний (-ний) 128.
 староста, мн. -сті, -стів 78; старостів, -това, -тове.
 (старуха, старушка рс) баба, стара бабуса.
 (старушок л) старий, дід.
 старший від кого (р кого) 155.
 старшина козацька.
 стати за кого, р ким; стати (статися); стати в пригоді — допомогти; стати на чому, р на що; став багатий, р став багатим; стати, взятися (закратися) до праці.
 статів і штатів 263.
 статний і статний 128.
 (статок л) майно. [93.
 стаття, G³ статтів і статтей статут, регулямін (л правильник).
 (стать) постать. [кого-що).
 стежити за ким-чим (ст. степ ч. (ж.) р., зо степу (степу), в степу 76; їхати степом (по степу).
 Степан (а Стефан), з Степана (-на), Степанові.
 (степень) ступінь, -пеня.
 стерегти (стеречи) 191 кого-

чого і кого-що, -жу, стережі, стеріг 200, стерігши 212, стережучи (-гучи).
 стерегтися кого-чого.
 стерня (стерна).
 стерти, зотру, зотреш (р зітру, зітреш).
 (Стефан а) Степан, Степана (-на).
 стид (встид), стида—стиду.
 стидатися (встидатися) ко-го-чого. [(встид-).
 стидливий, стидливість
 стидно (встидно), соромно.
 стинати, ч рубати.
 стипендіят (-янт).
 (стирта р) скірта.
 стирчати (стор-, рс торчати) 210. [роди.
 стихія (живло л), сила пристихійний (живловий л).
 стіжок (стожок), -жка 23.
 (стій, р якстій) зараз, відразу.
 (стійний) постійний, цінний, вартий. [23.
 стілець (столець), стільця
 стільки (-ко), -кох, -ком, -кома — відмінюється (не відм.) 163. 168.
 (стіснати) перешкоджати.
 сто, ста 167, стома, сотий (сотний).
 стовп, -па, р стовб.
 стогін (а стон).
 stodola р, ч клуна. [263.
 Стокгольм (Штокгольм)
 столітний (-ний) 128.
 столовий, р їдальний.
 столова, р їдальня.
 (стон а) стогін.

Що в дужках (), того не вживайте!

столяр (столяр), -ра, мн.
-рі 68³.

(ступінь) ступінь, -пеня.

стоптати (здоптати).

сторона, мн. сторони, G³

сторін 95, в сторонах (сторонах); з цього боку (*p* з цієї сторони); сторона — край, земля; сторінка (сторона) в книжці.

сторонітися (сторонити),
ч ухилітися від кого-чого.

(сторонничий *n*) партійний, суб'єктивний, особистий, пристрастний.

сторонній (-ний) 128.

стос і стіс, зо стоса 286.
263.

стосуватися кого-чого і до
кого-чого.

(стояти *ps*) вартий, варт.
стражник (стражник).

страйк, страйкувати (*p*
штрайк-) 263.

страйкар, -ря, мн. -рі 68¹.
(страсть *a*) пристрасть.

страх, зо страху (страху),
в страху.

страшний (*ps* страшний),
прсл страшно; (страшно)

дуже багатий; страшенно
(-не).

стрелити і стрілити, стріль-
нути і стрільнути 27а;

стріляти на кого-що (по
кому-чому *ps*).

стреміти — це стирчати;
(*ps* стреміти) намагатися,

прагнути, пориватися, лі-
нути, прямувати.

(стремління *a*) прагнення.
стрівати — чекати; стрі-

вати — зустрічати 11.

стригти (стричи) 191.

стрий *a p*, ч дядько.

Стрий, в Стрію.

стрійна *a p*, ч дядина.

(стрібувати) спробувати.

(стрий) одяжа, одяг, убран-
ня, форма.

(стрийний) убранний.

стріляти і стрелити 27а.

стрімголов, сторч (коміть)
головою. [стріну].

стрінути, стріну (стрінути,
Стрітання і Стрічення.

стріти і стрінути; зустрів-
шись, *p* при зустрічі.

стріча *p*, ч зустріч.

стрічка (бинда); (стрічка *p*)
рядок.

(строгий *a*) суворий; (стро-
го) суворо, гостро; (строга

a) повна таємниця.

(стройний) стрункий, гар-
ний, доладний.

строїти *a p* — будувати,
а не чепуритися *n*.

(стручувати *n*) скидати.

струм (струя) електричний;

струмок (струя) водяний.

(студений *p a*) холодний;
холодно (студено); холод-

неча (стужа).

студент (студент, акаде-
мік); академік — член

Академії Наук.

студентський (-денськ-) 55.

(студня *a p*) колодязь, кри-
ниця.

(стужа) холоднеча.

ступінь ч. (ж.) *p*, з -пеня

22 — це: крок, градус;

ступень, -пня — це: крок;

ступне́вий 138; ступі́нь і шабелъ. [лента).
 стьо́жка, стрі́чка (стяжка, субіто́шка (субо-) 24.
 субо́тний і субі́тний 128 (*р* субо́тнішній).
 суво́рий (суровий *а*).
 судде́ва (сендзі́на *п*).
 суддя́ (*п* сендзя, *а* судия),
 у судді, судде́ю, судде,
 мн. судді, судді́в.
 судові́й (судейський).
 судний і судні́й 128.
 (судьба *а*) до́ля.
 (су́та *а*) марно́та, метуш-
 ня, кло́поти.
 (су́етитися *а*) метуші́тися,
 клопо́татися.
 (су́етня) мету́шнй, біга́ннй.
 суке́нка (суконка) б.
 (сума́тоха *рс*) мету́шнй, гар-
 мйде́р (гармі́дер).
 сумі́жний (суме́жний).
 сумлі́нний (*а* сові́сний).
 сумлі́ння (*а* сові́сть); до-
 ко́ри сумлі́ння (викиди со-
 ві́сти *п*).
 су́мнів; (не підлягає, не
 улягає сумні́ву *п*) нема
 су́мні́ву.
 сумува́ти за ким-чим.
 суп (зу́па) 265, ю́шка, *р*
 росі́л. [що].
 суперéчка (спі́р) за кого-
 суперéчний з чим і чому.
 супо́кій, ч спóкій.
 (супро́ти) через; су́проти
 (*р* в порівня́нні, рівня́ючи
 до).
 Суса́нна (Зуза́нна) 265.
 сусі́д, -да і сусі́да, -ди.
 сусі́дній (-ний) 128.

(су́ть) в в мене діти 221;
 вони (вони су́ть) багаті.
 су́тний (-ний) 128.
 суфле́р, -ле́ра 282.
 суха́р, -ря́, мн. -рі́ 68'.
 сухе́нький (сухо́нький) б.
 сухо́ти (чахотка *рс*), з су-
 хі́т, із сухо́т.
 (су́ята, су́ятитися) див. су-
 ета, су́етитися.
 схва́лити, ухва́лити.
 схе́ма (шема́т), схематі́зм
 (шема-) 264.
 схі́зма (ши́зма) 264.
 схі́льний (склонний) до
 чо́го.
 схі́д (всхі́д), схі́дний (всхі́д-
 ній, -ний) 128.
 (схі́дство *рс*) поді́бність.
 (схну́ти) со́хнути.
 схова́ти (скрити).
 схо́дитися (сході́тися).
 схо́жий, поді́бний на кого-
 що, до кого-чо́го чим (по
 чо́му), *р* із ким-чим.
 схо́питися (схóпитися).
 Сці́піон (Сці́піо), -на.
 сю́ди (щю́ди, *р* сю́да).
 сюдо́ю йти (де йти).
 сюрпри́з (сюрпри́за) 283.
 (ся, сей, се *а*) ця, цей, це,
 див. цей.
 сяга́ти чо́го й до чо́го.
 ся́жень, сяг *а* *р*, ч са́жень.
 Ся́н (Са́н *п*), сяні́цький,
 Ся́нік (Са́нок *п*), з Ся-
 но́ка, Сяні́ччина.
 ся́ти і ся́ти, ся́ю, ся́еш,
 ся́в і ся́є; ся́ла і ся́ла.
 сьогобі́чний (-ній) 128.
 сього́дні (*а* сего́дня, *р*
 сього́дня) 174.

сьогоднішній (-дняшний, *р* нинішній *а*) 128.
сьоголітній (-ний) 128. [128.
сьогорічний, *р* сьогорічний | сьогосвітній (-ний) 128. 174.
сьогочасний (-ний) 128. [єї.
(сього; сего, сьої) цьогó, ці-
сьомий (семий) 31. 161.

Т

та, тієї (*р* тої, теї, тії),
тією (*р* тою).
та й (тай) 238. 256.
табір, з табору 16. [беля.
табліця (*р* таблиця), *р* та-
таємниця (*а* тайна; повна
(*а* строга) таємниця.
таємниче (-чо) 228 *прсл*,
таємно (*а* тайно).
(так — як) як — так: як
робиш, так платять; вона
така (так) бідна; так (*у*
цей спосіб); так само (*р*
так же).
талан — це доля й хист;
часом талант — хист, з
таланту (таланту).
талісман (талісман) 265.
(там) туди поїду.
тамошний (тамошний) 128.
тамтешний (-ний) 128.
(тамтой) той, див. той.
(тамтуди *р*) туди.
танець (данець).
(таний) дешевий.
танути (топніти), станув.
танцівниця (дансерка).
танцювати (гуляти, данцю-
вати) 213.
Тарас, до Тараса (Тараса).
таратайка (*р* тарадайка).
тариф (тарифа). [-реля 286.
тарілка; таріль ч. р., з
(Тарнів) Тернів.
(Тарнопіль *п*) Тернопіль.
таскати, -каю, *ч* -щити, -щу. | татарин (татарин), мн. та-
тари 77, з татар і татарів
78.
Татри, з Татр і Татрів.
таця, -ці і таця, -ци (*р* *рс*
піднос). [рів і -рей 93.
твар *а*, тварі, твар'ю, з тва-
(твердий) міцний сон; твер-
діший (твердший); спати,
заснути міцно (твердо).
твій, твого, *р* твогого (тво-
его), твоєму, *р* твомуому,
твоєї, твоїй.
творець, творця, *а* *р* тво-
рець, творця. [той.
те (*р* то) 184 дитя; див.
театр (театер) 272.
Тегран (*р* Тегеран) 295а.
теза (тезис) ж. р.
тека і портфель ч. р., з
-феля.
текті (течи) 191, течу, те-
чуть, текучий, текучі й
течучі, текла, теклі, тік,
тікши, течі, течіть; течє
вода ярóм (по яру); про-
тікати 212.
телеграма (телеграм) 259.
телеграфувати 285, теле-
графований; телеграфіч-
но (по телеграфу).
телефон (телефон).
телефонувати 285; телефо-
ном (по телефону).
теля, у теляти, з телям (те-
лятем).

ге́ма (те́мат).
 те́мний на очі.
 темно́та (темно́та), [293.
 темп (темпо) ч. р., з темпу
 те́мрява (темря́ва).
 тенденці́йний (-ціозний).
 Теодосі́й (Теодозі́й), Тео-
 досі́я (Теодозі́я) 265.
 теоре́ма (теорем) ж. р.
 теосо́фія (теозофі́я) 265.
 тепе́р — цього часу, нині;
 за́раз — негайно, цієї
 хвили, *statim*; са́ме тепе́р;
 тепе́р (*a* нині).
 тепе́рішній (тепері́шний)
 128, *a* нині́шній. [22.
 теплі́нь, з -ли́нї, теплі́нню
 тереве́ні, -ні́в.
 Тереза́ (Тереса́).
 те́рен, з те́рену — прості́р;
 те́рен, з те́рну — ро-
 слина. [(н.)р.
 терито́рія (територи́юм) ж.
 термо́метр, -метра 272.
 терні́стий, терно́вий (тер-
 невий).
 Те́рнів, Терно́піль — укра-
 їнські назви міст, *n* Tar-
 nów, Tarnopol.
 терно́вий (тернові́й).
 тероризува́ти 285, терори-
 зова́ний.
 терпелі́вий (терпли́вий).
 терпіння́, тяжка́ пра́ця (*a*
 труд).
 терпі́ти, терплю́, те́рплять
 (-пять), те́рплячи 194.
 тертя́, у мн. не вживаєть-
 ся 126.
 (теря́ти) губі́ти.
 те́сляр, -ра́, мн. -рі́ 68³.

(тета *a*, цьо́ця *n*) ті́тка.
 (тетрадь *a*) зші́ток (зши-
 то́к).
 Тетя́на (Татья́на). [274.
 те́хнікум ч. (н.) р., з -му
 (течи) текті́ 191.
 (ти *a*) тобі́ 186. [58.
 ті́ждень (неді́ля), з ті́жня
 тижне́вий (-ньо́вий) 138.
 (тил *pc*) за́пілля.
 тим то, тому́ (для́того), че-
 рез те; (тим більше, *p* тим
 паче *a*) і поготі́в, і по́тім,
 на́дто; (мі́ж тим *pc*) протé,
 тим ча́сом (тимчасо́м);
 (тим не менше *pc*) одна́к,
 протé, такі́. [16.
 Тимофі́й (*a* Тимофе́й) 261.
 ті́сяча ж. р. (тися́чка, ти-
 сяч ч. р. *n*) 161, з ті́сячі,
 цю́ ті́сячу, цію́ ті́сяччу;
 ті́сячний 161; ті́сяча
 (тися́ч) дев'я́тьсо́т; дві
 (два) ті́сячі.
 тисячо́літній 128. 40.
 тисячо́ліття 40.
 ті́тар, -ря, мн. -рі́ 68¹.
 тихе́нький (тихо́нький) 6,
 тихе́сенський (-хо-) 6.
 Ті́хон і Ті́хін 16. 21, Ті́-
 хонови́ч 135.
 (що тиче́ться до *n*, від-
 носно) що́до, а що́до.
 ті́хше пі́ти, пої́хати (*n*
 звільни́ти бі́гу).
 ті́ша (тиши́на *a*); запану-
 ва́ла (заца́рила) ті́ша.
 тіе́ї, тіе́ю див. та.
 тіка́ти від кого-чо́го.
 ті́льки (-ко), *p* лиш, *p* ли-
 ше́, див. лише́; (як ті́льки

Що в дужках (), того не вживайте!

рс) що: що прийду, то
й побачу.
тінь ж. (ч.) р., з тіні, тін-
ню (гіньом), мн. тіні, ті-
ней (тінів).
тістечко (тісточко) 7; пері-
жечок, коржик (тісточко
п).
тітка (тета а, цюця п).
(тіточний) двоюрідний
брат чи сестра.
Тічіно (Тессін) 295а.
тічок (точок) 23, з тічка.
тішитися — мати з чого
втіху; (тішиться повагою)
має повагу, поважаний.
ткати, тчу, тчеш, тче, тче-
мо, тчете, тчуть, ткав,
ткала, тчи, тчімо, тчіть.
(глухий) масний, гладкий.
(то а р) те дитя 256; ні се
ні те (то); див. що.
(тоалета) туалета.
(тоаст) тост, з тоста, тостом.
товар (товар); товариство
(товариство).
товариш (рс товариш).
товкти (товчи) 190. 191.
товпитися (товпиться).
(товстий рс) грубий; тов-
стий — це ситий.
(товщиною рс) завтовшки,
утовш, утовшки.
товщіль, з -щині, -інню 22.
(тогда) тоді (тойді).
(тогид) торік.
тогобічний (-ній) 128.
тоголїтній (-ний) 128.
тогорічний (ній) 128.
тоді (тогда, тоди); спершу...
потім, тоді (відтак).
тодішній (-ний) 128.

(тож) теж.
той, та, те (тот, тота, то-
те), то́го, то́му, тієї (р тої,
теї, тії), тій, тим, тією
(р тею), на тім, на тій 178;
цей — це ближчий, тепе-
рішній, той — це даль-
ший, минулий: цей (той)
берег високий, а той (там-
той) низький; в головнім
реченні ставимо той, а
не цей: що впало, те (це)
пропало; той чи той (р той
чи інший); той самий (о-
дин і той же рс).
(тойді) тоді.
токар, -ря, мн. -рі 68¹.
Толсто́й (То́лстий), Тол-
сто́го (Толсто́я), Толсто́-
му, Толсти́м, на Толсто́-
му 295.
том (тім) 286; однотомовий
і однотомний.
томат (томата), з -ту.
томлівий (томлячий).
тому́, тимто; сім літ тому́
(тому назад рс).
(топір а) сокіра.
(топніти) танути; (топнію-
чий сніг) сніг, що тане,
розтає.
тополя́, з топі́ль і з то-
по́ль 94.
топта́ти, топчу́ (доптати).
торбі́й, проша́к, р ста́рець
(діа).
торго́вля (торговля́) і тор-
гі́вля 26.
торгува́тися за (о) кого-що.
(торжествє́нний а) урочи́-
стий, святковий (святоч-
ний п).

Ториче́ллієва (Торичельо-го) порожня́ва.

торі́шній (-чний) 62. 128.

торка́тися до кого-чого і ко́го-чо́го; (що торкаєть-ся) *щодо*, а *щодо*.

(торча́ти *рс*) стирча́ти.

(тоска *рс*) ту́га, сум за ким-чим, по кому-чому.

тост (тоаст), з то́ста.

(тот, тота, тоте) той, та, те 185; див. той.

тото́жний (-ний) чо́му 128.

(тотчас *рс*) за́раз.

то́читься боротьба́.

(точка *а*) кра́пка, пор. кра́пати; то́чка зо́ру чи по́гляд; це́нтр або осере́док тяготи́ (точка тяжкості).

то́чний *а р*, *ч* досто́тний, докла́дний.

то́чність *а р*, *ч* досто́тність, доклада́ність.

то́чно *а р*, *ч* досто́тно, до-сто́ту, докла́дно, якра́з.

то́що (*р* і т. д.) 257.

(тра, тре, траба) тре́ба.

тради́ційний (*рс* традиці-грам) сво́лок. [о́нний).

трамва́йний (трамваєвий).

транспара́нт (-рент).

тра́литися, тра́плюся, тра-пля́тися (траф-).

тра́плятися (мати місце *р*, луча́тися, случа́тися); тра́пився (*п* зайшов) ви́па-док.

тра́тити, -чу, гра́тять, гра́-тячи (трачу́чи) 204.

тре́ба (тре, тра, траба).

тремті́ти від чо́го (на чім, на що); тремті́ти всім ті-

лом (*п* на всьому тілі).

тре́тій, тре́тя, тре́те, тре́-тього (третий, -та, -те, -того) 161.

три 161, трьо́х (трої́х) 166, трьо́м (трої́м) 166, трьома́ 168; три сто́лі, три ра́зи і т. ін. ч. р. (*рс* три сто-ла, три раза) 119; три ко-ро́ві, три верба́ і т. ін. ж. р. (*р* три корови, три верби) 117; три ві́кні, три сло́ві чи трое́ ві́кон, трое́ слів (*рс* три ві́кна, три слова) 117; так само по всіх числівниках, що за-кінчуються на 2, 3 і 4: 24 коро́ві, 43 столи, 52 ві́кні (24 корів, 43 столів).

трива́ти, трива́лий (трі-, тре-) 11. [тре-) 11.

триво́га, триво́житися (трі-, триде́нний, -де́нна. [128.

тридцятилі́тній (-ний) 40.

три́дцять 161, -тьо́х 166,

-тьо́м 166, -тьма́ і -тьома́

трику́тний (-ний) 128. [168.

трилі́тній (-ний) 128.

трима́ти ко́го-що, трима́ти-ся ко́го-чо́го. [128.

тринадцятилі́тній (-ний)

трина́дцять 161, -тьо́х 166,

-тьо́м 166, -тьма́ і -тьома́

трисо́тний 161. [168.

трисотлі́тній (-ний) 40. 128.

трисотлі́ття 40.

три́ста 161, трьо́х со́т,

трьо́м ста́м, трьома́ ста́ми

168.

тритомо́вий і тритомни́й.

три́чі (тре́йчи, тричи) 162.

(трібува́ти) про́бувати.

(трі-, тре-) тривати, три-
вога, тривожитись. [294.
тріо (трій) н. р. не відмін.
тріодъ ж р. 284, з -ді.
тріпотати і трепотати.
тріпотіння і трепотіння.
тріскати, тріснув (тріс).
трішки, трішечки і трішки,
трішечки.
тріомф (тріумф) 284.
тріюмвірат (тріум-) 284.
(троїх^{рс}) трьох, (троїм^{рс})
трьом 166.168. [зворушити
(тронути^{рс}, не: троніти)
тротуар (тротоар).
трофей ч. р., з -фея.
(трох) трьох, (тром) трьом,
(трома) трьома 162. 168.
трохи (троха, дещо); „де-
що“ займенник, прислів-
ником не буває.
трошки, трішечки і тріш-
ки, трішечки.
труба (туба).
трубити (трубіти) 9.
трудітися чим. [праця.
(труд а л) терпіння, тяжка
трудний до чого, на що.
трудящий (рс трудящийся,
робучий) 203.
труїти, трую, труїш.
труна (трунва, трумна,
трумно), домовіна. [тя.
(трунок) напій, питво, пит-
трусітися над ким-чим.
(трутизна) отрута.
(трутити, тручати а р) кї-
дати, відпихати. [294
трюмо, з трюма, трюму
трьох, трьом (трох, тром)
54, трьома (трома) 162.
168.

(ту а) тут. [товий.
туалета (тоалета), туалé-
(туба) труба.
тубілець, з тубільця 23.
туга (туга) за ким-чим.
туді (туда).
тудою (де) йти.
тужити за ким-чим; р по
кому-чому, над ким-чим.
тузінъ (р тузин), тузень
(дюжина), дванадцятка —
12 речей.
(туй-туй) ось-ось, зараз.
туман, -ну (-нү), мн. тумá-
ни (-ні).
тупотіти і тупотати.
турбуватися ким-чим або
про (о) кого-що, р за кого-
що.
Туреччина (Турція).
туркєня (туркиня, турчан-
ка рс).
турне н. р., не відмін. 294.
(туский) тьманий, притем-
нілий, пригаслий.
тут (а ту, р тутки); йди
сюді (йди тут).
тутешній (-ний) 62. 128.
(тутка) гільза.
туфля (туфель), з туфлі.
(туча а) хмара.
тхнути чим — смердіти;
дохнути — дихати 41.
тюль ч. (ж.) р., з тюлю.
тюльпан, тульпан і тулі-
пан.
тюрма (турма), з тюрем
тютюн (титонь л). [96.
тютюновий (титоневий).
(тя, те) тебе 186.
тягар, -ра, мн. -рі 68^а.
тягнений, р тягнутий 201.

тяжчий, тяжче, тяжкенько (тяженько).

тя́ма — це розуміння; тя́-
мити — розуміти, тя́-
млю, тям, тяммо і тя́мім,
тя́мте; (тя́мити) пам'ятати
про (о) кого-що.

тяму́щий і тяму́чий 203.
тя́ти і тну́ти, тя́тий 201;
тяла́, тялі́.
тяти́ва (тетива *a*, тя́тива).
(тьмавий *p*) те́мний, хму́-
рий, тьмяні́й.

у

у пишемо по голосних, в
по приголосних 238; цього
року (*p* у цьому році);
див. в.

уберіга́ти, уберіга́ю, убер-
егті́ (-чи) 191, убережу́,
убері́г, убері́гши, уберегла́.

уби́вство (уби́йство) кого
(на кому), душогу́бство;
(поповнив убивство на о-
собі посла *n*) убив посла;
див. вбивство.

уби́вця *p*, *ч* душогу́б, убій-
ник (уби́йця).

убира́тися в що; (убирати
скарпитки) надяга́ти скар-
пéтки.

уби́гти, забі́гти (упасти *n*)
до ко́го, зайті́.

убо́гший, убо́гшати.

убо́зтво 55.

убо́лівати за ким-чим.

убру́с див. обрус.

ув — пишемо по приго-
ло́сній перед голосною:
впав ув око, це́бто: у во́ко
238. 3).

ува́га (ввага) 238; заслуго-
вує ува́ги (засл. на увагу),
ва́ртий ува́ги; взяти до
уваги, на увагу, *p* під у-
вагу; дати на увагу.

уважа́ти (взяти, брати) ко-
го-що за кого-що, на кого-
що. [238.

ува́жливий, -вість (вважл-)
ува́жний, -ність (вважн-)
238.

увесь (*p a* весь) див. ввесь;
уся (ці́ла) хата згорі́ла.

увече́рі (*a* вечі́р).
(увиді́, у виді́, у роді́) як,
на взі́р, ні́би.

уви́ сні́; уви́ Льво́ві, *ч* у
Льво́ві; уві́чі.

уво́рюватися, увора́тися і
уо́рюватися, уора́тися 39.
увосе́ні (увосе́ні) 232.

уго́да (вго́да) 238. [238.

уго́рський (венгерський *n*)
Уго́рщина (Венгрі́я *n*).

у́грин (венгере́ць).

удава́ти кого-що (прики-
дате́ся *pc*); уда́вся тихий,
p тихим.

уда́р (у́дар), з уда́ру.
(ударе́мнювати що *n*) пере-
шко́дити чо́му.

уда́рити ного́ю (*n* ко́пнути).
уда́тний (удачний).

уда́ча — це успі́х, щастя́;
в да́ча — хара́ктер 238.

удво́х, вдво́х (*pc* вдво́їх);
удво́е, *p* вдві́чі.

Що в дужках (), того не вживайте!

уде́нь (днем) *прсл.*
 удіве́ць (удовець) 23. 26,
 уді́вця, уді́вонька.
 уділя́ти *р, ч* дава́ти; (уді-
 ля́ти науки) навча́ти; (уді-
 ля́ти інформа́цій) інфор-
 мувати.
 (уді́льна *рс*) пито́ма вага.
 удова́ чия або по кому.
 (удо́птати) уто́птати.
 удо́світа (досвіта) *прсл.*
 удоско́налювати й доско-
 (удуд, удод) о́дуд. [на́лити.
 (уемний) недо́брий, нега-
 тивний.
 удя́чний, вдя́чний за що.
 ужива́ння (уживання). [що).
 ужива́ти кого-чого (кого-
 ужи́ти, уживу́, -ве́ш (ужию,
 ужи́єш) кого-чого (кого-
 що).
 уза́втра, взавтра (*р* завтра).
 (узага́лі *р*) взага́лі 238.
 уза́д *р, ч* наза́д.
 узбро́ювати, *ч* озбро́ювати
 в що і чим.
 (узгля́днювати і узгля́дняти
п) бра́ти на ува́гу, ува-
 жа́ти, розважа́ти.
 узгра́нниччя (-гряниччя) 54.
 уздрі́ти, уздрю́, ўздриш,
 ўздрять.
 узе́нький (узо́нький) 6.
 узі́мку, узимі́ *прсл.*
 узі́р, узору́, узіре́ць — це
 візерунок; взі́р, взору́,
 взіре́ць — це зразок 238;
 взі́рцевий.
 (узна́ти *п*) призна́ти; узна́в
 мене - пізнав мене; йому́
 призна́но (узна́но) наго-
 роду.

(узол) ву́зол 39.
 узя́ти кого-що за кого-що;
 узя́ти чо́го.
 узькі́й, у́зько і вузькі́й,
 ву́зько 39. 238.
 (уйма́тися за ким-чим *п*)
 борони́ти кого-що.
 указа́вка і вказа́вка 239.
 укві́тча́ти, *р* ума́йти.
 (укі́нчений) що скі́нчив, аб-
 сольве́нт.
 (укі́нчити) скі́нчи́ти, закі́н-
 чи́ти. [лішки.
 (укля́кати) става́ти навко́-
 уколиха́ти (уко́лисати).
 (укра́дком) кра́дькома́,
 кра́дьки, по́тай.
 Украї́на (Укра́їна, Укра́йна,
 Вкра́їна), Закарпа́тська
 Украї́на (Русь) чи Закар-
 па́ття (Прикарпаття), у-
 краі́нський (укра́їнський,
 вкраі́нський) 238; в Укра-
 ї́ні (*на* Украї́ні), як і в
 Німе́ччині, в Англі́ї і т.
 ін. Не пиші́ть скорочено
укр., а повно: український.
 украї́нка, Сою́з Украї́нок
 (Украї́но́к).
 (укрива́ти, -ся) хова́ти, -ся.
 (уксу́с, оцот) о́цет. [20].
 улама́ти, ула́мок (уло́м-)
 улегша́ти, уле́гшувати, у-
 легши́ти.
 улесли́вий (уле́стл-) 60.
 (улик *р*, улі́й) ву́лик 9. 39.
 (улиця́ *р*) ву́лиця 39.
 (уложи́ти на себе ша́пку *п*)
 нади́ти, наді́нь ша́пку.
 (уляга́ти *п*) піддава́тися;
 (не уляга́є сумні́ву *п*) без
 сумні́ву, нема́ сумні́ву;

сконфісковане (уягло кон-
фіскаці *п*); курс знизився
(*п* уліг знизці); (уяг ви-
падкові *п*) з ним трапився
випадок.

ультиматум (*р* ультимат)
ч. (н.) р., з -му 290.

(ум) розум (разум *а*), -му.
умаїти *р*, уквітчати.

Умань і Гумань 39. 295а.

уманський і гуманський 39.

(умиг) вми́ть, миттю, вмент.

умирати 210 (*р* умірати,

помірати); умёр, *р* помёр;

умёр (*п* поніс смерть).

умісне й умісно *прсл*
228.

уміти чого; умілий (умі-
ючий).

(умний) розумний.

умова (мова, *рс* услів'я)

238; умова — контракт,

умовини — обставини,

оточення; умовини (у-

мови) праці; умови (умо-

вини) передплати.

(уморити *п*) припиніти
справу назавжди.

умочати (умачати) 209.

униз, вниз, додолу.

унікати (уходити) кого-чо-
го або від кого-чого.

(униматися) стихати, спи-
нятися. [265.

універсаль, -сальний (-зал)

університет (універзитет)

265; в (на) університеті.

уніформа (уніформ). [284.

уніят, уніятський (уніа-).

(уносити) подавати на за-
твердження.

уночі (ніччю) *прсл*.

унук, унука, *р* онук, онука.

(упадок *рс*) занепад, па-
діння, занепадання.

упасти, упадү (упаду), упа-
деш (упадеш).

(упасти *п*) забігти до кого-
чого; упадү, упадеш (у-

паду, упадеш). [чому.

упевнітися, упевнітися в

уперёд (упері́д) 25.

уперше (уперве).

упиватися чим і чого.

упір, -ря́, мн. -рі́ 68¹.

(упі́мнення *п*) нагадування.

уплі́в чого куди 238;

впли́в кого на кого-що;

підо впли́вом (під впли-
вом).

(уплести) сплесті́, -ту́, -те́ш.

(упова́ти *а*) наді́ятися на

уповнова́жений. [що.

уподі́бнюватися кому-чому

або з ким-чим.

(упоминати, упі́мнути *п*)

нага́дувати про кого-що.

упра́ва — це орган управ-

лі́ння чи саме управлі́ння,

прові́д чим; впра́ва —

завча́ння 238.

(упря́мий *рс*) упер́тий;

(упря́мство *рс*) упер́тість.

(упуст *п*) в́ияв, про́яв.

(уп'ять) зно́ву (зно́ва).

урага́н, урага́нний (гура-)

(урадуватися) зраді́ти. [39.

Урал, з Ура́лу (Ураль, Ура-

лю) 288.

ура́нішній (-ний) 128.

(ури́затися в руку *п*) урі́зати

(урлю́п) відпу́стка. [ру́ку.

(уро́дження *р*) наро́дження.

(уродини) роді́ни; де́нь

наро́дження. [на взір. (у роді, у виді *рс*) ніби, як, урочі́стий (святочний, торжественний), святко́вий. у́ряд (вряд, *рс* правитель-ство) 238, *р* у́ряд. у́рядовий (правительствен-ний *рс*). [в́уса і в́уси 77. (ус) вус 39, з в́уса, мн. усвідо́мити (-домі-) що. усе (усьо), див. весь. усебі́чний, *р* усесторо́нній. (усердитися) розсе́рдитися усесві́тній (-ний) 128. [кий. (усильний) сй́льний, велй-усі́ї, усі́єю див. вся, уся. усіма́, *р* усі́ми. (услів'я *р*) умо́ва; з умо́вою (*рс* під услів'ям). у́сний (устний) 58. (уснути, вснути *а*) за-сну́ти. [ва́ти. успіва́ти устига́ти, поспі- (успокої́тися) заспоко́їти-ся; заспоко́йся (успоко́йся) і заспоко́йся 16. у́ста, *р* вуста 39. 125. (уста́ти) переста́ти; уста́ти (припідня́тися). устано́вляти (-навл-) 209. устеля́ти, -ля́ю, устеля́ти, -телю́, *р* устиля́ти; усла́ти, устелю́. устеріга́ти, устерегти́. у-стерегла́, устері́г, усте-рі́гши 200. (устро́їти *рс*) зробі́ти. (уступ *п*) урі́вок, ві́ривок, стаття́, чита́ння; в ступ — це вхід. (устя *а* *рс*) гірло річки. усупереч чому.

(усхнути, усхну, усхнеш) усо́хнути, усо́хну, усо́хнеш. [ди. (усюда, всюда) усю́ди, всю́-уся́, усі́ї (усьо́ї, *р* усє́ї), усі́єю (*р* усею) 175. уся́кий; без нія́кого (уся-кого), без жа́дного слова. (усьо, всьо) все, усé 175. усьо́го-на́-всьо́го, усьо́го-на́-все; без нічо́го (*р* у-сьо́го). (усьо́ї, всьо́ї) усі́ї 175. усьо́госві́тній (-ний) 128. ути́ска́ти кого — гно́бити; уті́снити що куди. уті́ка́ти, -ка́ю; уте́кти (уте-чі), -чу́, -че́ (вті́кне), у-те́кла́, уті́к, уті́кши 200; (уті́кнути) уті́кті́; уті́ка́ти (уходи́ти) від ко́го-чо́го, *р* ко́го-чо́го. (утка *рс*) ка́чка. уто́пі́чний (*р* уто́пійний). уто́пта́ти (удопта́ти). утра́пити (утра́фити). (утяжливий) тяжкі́й, труд-ний, важкі́й. утя́ти, *ч* зруба́ти. (уфати *п*) ві́рити, дові́ряти, наді́ятися. ухва́ла, *ч* постано́ва. ухва́літи, постано́вити (по-взя́ти ухвалу́ *п*, *р* винести резолю́цію); постано́вле-но, ухва́лено (за́пала у-хвала). [або ко́го-чо́го. ухи́ля́тися від ко́го-чо́го у́хо 238, *ч* в́ухо, з в́у́ха 39, в у́сі і в́усі, мн. у́ші і в́у́ха 111, ушей і вух 112, уші́ма і в́у́хами 116.

(уходити чого *n*) уникати
кого-чого, утікати від ко-
го-чого, *p* кого-чого; (ухо-
дити) уважатися за кого.
ухопитися за кого-що або
кого-чого. [вати.
(уцілувати) поці-, вицілу-
(уцтивий *n*) чёмний, по-
рядний, звичайний.
учасник (участник) 58.
(участок *pc*) ланок, діль-
ниця.
участь брати (приймати).
(учебник *pc*) підручник, до-
відник. [школи.
(учащати *n*) ходити до
(ученик *a*, не: ученик *pc*)
учень, з учня; учениця
(учениця).
учепитися кого-чого, до
кого-чого, за кого-що.
(учера) вчора, учора.
учинити кого за кого; вби-
ти (доконати вбивства),

p учинити вбивство; зро-
бити, учинити діло (доко-
нати діла); учинити (довер-
шити вчинків *n*); учинити-
ся ким-чим. [тель історії.
учитель з (по) історії, учі-
учити кого чого (*a* чому);
учитися від кого чого (*a*
чому); учитися рідною
мовою (*на* рідній мові,
в рідній мові *n*).
учорашній (-ний) 128.
(ушити *n*) пошити.
уші, ушей і вух, див. ухо.
ушко і вушко 39.
ушкоджений (-джаний) 201.
ущент, дощенту, зовсім,
цілком, геть-чисто.
ущертъ, до країв (*pc* бит-
ком), по вінці.
уявляти собою (*p* із себе),
ч бути, становити; уявля-
ти (*pc* представляти); у-
явить (представте *pc*).

Ф

фабрика (фабрика).
фаза (фазис) 265.
(файка) лóлька.
(файний) гáрний.
фáкел, з фáкела (факля).
факсіміле *n. р.*, не відміню-
ється 249. [(факта *n*) 262.
факт, з фáкту, *mn.* фáкти
фáлда ж. *р.*, *p* фалд ч. *р.*
(фаля, филя) хвіля.
фальш ч. *р.* (*p* фалш *n*)
259. [259.
фальшівий (*p* фалшивий *n*)
(фана) пра́пор, корогва́.
фантазе́р (фантазьор) 282.

фантазмаго́рія (-зма-) 265.
фа́рма, фа́рмер, ч фе́рма,
фе́рмер.
фарту́х і хварту́х.
фаса́да (фасад *p*).
фасо́ля і квасо́ля.
фа́тум ч. (*n.*) *р.*, з-му 290.
фахіве́ць (фаховець) 23,
з фахівця́.
(фе) еф — назва україн-
ської букви ф.
(фебра) пропа́сниця (*pc*
лихорадка).
Фе́дір і Хве́дір 261.
фейлето́н, фейлетоніст.

Що в дужках (), того не вживайте!

фельдфебель, -бе́ля, мн.
-бе́лі, -бе́лів (фельдфебля,
-б́лі, -б́лів).
фе́льдшер (*р* фельчер).
фе́рма, фе́рмер, *р* фа́рма,
фа́рмер.
(фестин) заба́ва, гу́лянка.
(Филип *а*) Пи́ліп.
(фи́ля, фа́ля) хви́ля 262.
(фи́лястий) хви́лястий 262.
філо́соф (філозо́ф) 265. 259.
філі́гран ч. р. і філі́гра́на
ж. р.
(фі́ра) ху́ра і фу́ра 262.
(фі́рман) фу́рман і ху́рман.
фі́ртка і хви́ртка.
(фія́кер *р*) ві́зник.
фія́лка (фя́лка).
фія́ско (фя́ско) н. р. не
ві́дмін. 294. [*рс*].
флегма́тичний (-ти́чеський
фле́йта (фле́т).
(фля́шка) пля́шка 262.
(фля́шочка) пля́шечка 7.
фльо́та і фло́та (*р* флот).
фонети́чний (-ні́й) 128.
(фонта́нна *л*) фонта́н ч. р.,

водогра́й. [рем 96.
фо́рма, з форм, *р* з фо́-
фо́рменний, *р* форéмний.
фортепі́яно н. р., з -на,
ві́дмін. 294.
фо́рум ч. (н.) р., з -му 290.
фо́са і хво́са.
фра́за (фра́зес) 265.
фра́зе́р (фра́зе́р) 282.
(фра́йтер) ефре́йтор, -тора,
ефре́йторський.
фра́нцу́зький.
(фризі́єр *р*) голя́р, пострі́-
гач, парикма́хер.
фунда́мент, гру́нт (*л* під-
ложя); мн. фунда́менти
(-нта) 292. [ціоно́ваний.
функціо́нувати 285, функ-
фунт, фу́нта 262; два-три-
чотири фу́нти (*рс* фунта)
фу́ра і ху́ра 262. [119.
фу́рман і ху́рман. [ва́ти.
фурманува́ти і хурману-
(фустка, фуста) ху́стка.
(футе́рал) футля́р, з фут-
(футро) ху́тро. [ля́ра.
(фя́лка) фія́лка.

Х

(ха́баз, хаба́ззя) бур'я́н.
хаба́р, -ра́, мн. -рі́ 68¹.
хазя́їн (хозя́їн) 29; мн.
х а з я ї́ — чолові́к і жі́нка,
і х а з я ї́ н ь — заможні́
люди́ 77; хазя́їв і ха-
зя́їнів, хазя́ям і хазя́їна́м.
хазя́їнува́ти, хазя́йка, ха-
зя́йство (хозя́-) 29.
хай, ч неха́й.
халя́ва (хозя́ва) 29.
хапа́тися (хапати) за кого-
що або кого-чого.

хара́ктер; живе, як - ні́би
сестра (у хара́ктері се-
стри).
Ха́рків, з Ха́ркова 288.
(харни́й) чи́стий, оха́йний.
харч, з харчі́ ж. р. і харч,
ха́рчу ч. р.
харчува́ти — годувати ко-
гось, харчува́тися — са-
мо́му їсти.
ха́та (*а* і́зба), мн. хати́,
з хат і хати́в 93.
хати́ний (хатни́й) 128.

хвала́, а *p* хва́ла.
 (хвалда) фа́лда, *p* фалд.
 хва́лити (фалити) кого-що,
 хва́литися ким-чим; вона
 хва́литься (хвалі́ться).
 хва́ртух і фа́ртух.
 Хва́стів (Фа́стів) 295а.
 хва́та́тися до чо́го і чо́го
 або за що́.
 Хве́дір і Фе́дір 261.
 Хве́ська і Фе́ська.
 хви́ле́вий і хви́люво́вий 138.
 хви́ле́вість, хви́люва́ння,
 хви́люва́тися (фил-) 262.
 хви́люва́тися (хви́лювати).
 хви́ля (фи́ля); що́хви́лі (що́
 хви́ртка і фі́ртка. [хви́ля *n*).
 хви́ст (фі́ст).
 хво́рий, *p* хо́рий на що́;
 хво́рість, *p* хо́рість; хво-
 ро́ба, *p* хо́ро́ба, G³ хво-
 ро́б (хво́ріб), хво́робли́вий,
p хо́робли́вий. [(чм).
 хво́ріти (хво́рити) на що́
 хво́са і фо́са. [букви х.
 (хе) ха — украї́нська назва
 хі́ба — це поми́лка, хі́ба́
 — чи вже ж 30.
 хі́бити — поми́лятися; (хи-
 бувати) недо́става́ти, бра-
 кува́ти. [ха́та.
 (хі́жина *a*, не: хи́жина)
 (хи́ляти) хи́ляти.
 (Хі́ни) Кита́й, (хі́нчик) ки-
 та́єць, (хі́нський) кита́й-
 ский.
 хі́д, з хо́ду — прохі́д до
 чо́го; хо́да, з хо́ді — хо-
 ді́ння. [прибу́ток.
 (хі́сно) ко́ристь, виго́да,
 (хі́снува́ти) ко́ри́стувати́ся
 з чо́го.

хле́пта́ти і хле́бта́ти.
 хлі́б, хлі́ба, мн. хлі́ба́ —
 збі́жжя і хлі́б'я́ — бу-
 ханці́ 77⁴. [лові́к.
 (хлоп, мужик) се́ляни́н, чо-
 (хлопо́ти *pc*) кло́поти.
 (хло́ток, гло́ток *pc*) ко́вто́к.
 хма́ра (хму́ра), хма́рний
 де́нь, хму́рне обли́ччя.
 хме́люво́вий і хме́ле́вий 138.
 хмі́ль, хме́лю 22. 27а.
 хова́ти — ко́го-що́ від ко́го
 (скри́вати); ви́ховати (хо-
 вати) ко́го, хова́ти що́.
 хова́тися (скри́ватися) від
 ко́го-чо́го; (ховати́ся) ви-
 хо́вувати́ся. [ско́вза́тися.
 хо́взати́ся і ко́взати́ся,
 хо́діти, хо́джу́ 192 по що́
 (*p* за чим); (хо́дить *o*)
 мо́ва-спра́ва про; хо́діти
 доро́гою, по́лем, лі́сом (по
 доро́зі, по по́лю, по лі́сі);
 хо́дім (хо́дімте), хо́дячи
 204; хо́див бо́сий (бо́со).
 хоза́ри, хоза́рів.
 (хо́зяїн) ха́зяїн 29, ха́зяйка,
 див. ха́зяїн.
 хо́лод (*a* зимно), мн. хо-
 ло́ді і *p* -да́ 77⁴. [дени́й).
 хо́лодний (*a* зимний, сту-
 (хо́лява) ха́лява 29.
 Хо́ма, Хо́мович 135, Хо́-
 мівна, Хо́мін 261.
 хому́т, -та́ (*p* хаму́т) 29.
 Хопе́р (*pc* Хопьо́р), з Хо-
 пра́ 295а.
 хопі́тися, ч вхо́пітися за
 ко́го-що́ або ко́го-чо́го;
 вхо́пився (хо́пив) за
 збро́ю.
 хо́рий див. хво́рий.

(хоровід, коровід) похід, танок.
хороше (хорошо) прсл 228; хороший на вдачу.
хорт (хірт) 18, з хортá.
хоругва і хоругów, ч ко-
рогва.
хоружий, р хоружий.
(хосен, з хіснү; хіснó) ко-
ристь, вигóда, прибуток.
(хосенний) корисний, (ко-
рисний).
Хотін, з Хотина (Хóтин,
Хотим) 295а, хотінський.
хотіти, хочу (хочу рс), хо-
чуть і хотять; р хтіти,
хтятъ, хтів, хтіла; хотіти
чого (що); (хотячи р) ба-
жаючи.
хоч, хочá (а хоть, хотя,
хотай) 233. 254.
(хранити а) хороніти, бе-
регті кого-що. [ний].
хребет, з хребта, хребет-
хресний (хрестний) 58,
хрест, хрестовий.
хрестоматія.
хрещатий, р хрестатий.
хрипіти, -плю, хрипкий.
христіни, христітися 11,
хрищуся (-стюся).

Христос, Христа, Христé,
а Хрісте.
Христофóр (Хрістоф).
християнин, християнство,
-тиянський 274.
хрищеній, хрищенник, хри-
щеніця, хрещення 11.
хрін, хрѣнз, з хріну (хрона)
27а. [гати].
(хромати) окривіти, куль-
хронóметр, -тра 272.
хропіти, -плю і хропті,
хропу, хріп, хропла.
(хрусталь) кришталь, кри-
шталевий.
хрящовий (хрящевий) 138.
хтіти див. хотіти.
художній (-ний) 128, ху-
дóжно.
хукати, хухати і хухкати.
(хунт р) фунт 262.
хура і фура 262, фурман
і хурман, хурманувати і
фурманувати, хурманка і
фурманка.
хустка (фустка. фуста).
хутір, з хутора, мн. -рі
і -рів 68¹.
хутірець, -тірця 23.
хуткий, хутче, хутчій, хут-
хутро (футро). [чіший].

Ц

цалевий (цальовий) 138. [ма.
цаль, з цаля і дюйм, з дюй-
цар, царя, цареві; царем,
мн. царі 68¹.
царат (царят) 54.
(царити) панувати.
царівна, царівни (царівної).
(цвалом) цвалом, цвалом,
галопом.

(цвалувати) галопувати,
чвалати.
цвинтар (цвинтар), -ря
(цминтар, кладбище) 68¹.
цвісті, цвіту, цвітеш, цвів,
цвіла (цвісти, цвиту, цвив,
цвіла) 27а.
(цвітка) квітка.
(цвітень) квітень, -тня.

цвях (а гвіздъ, цвах), цвя-
це́бто, се́бто (р це є). [шók.
цегёлка (цеголка) б. 7.
цегельний, цегельник, це-
гельня, з цегельень (це-
гольня) б. 7.
цей, ця, це (а сей, ся, се,
сес, сеся, сесе) 174. 181,
цього (сего) 177, цьому
(сему) 177, цим, в цім,
цих, цими, цієї (цьоєї, р
цеї), цій, цією (цьоєю,
р цею) 31; див. той.
центавр і кентавр. [272.
центиметр, ч сантиметр
центр або осередок тяготи
(точка тяжкості).
церата, цератовий.
церква (а церков), без
церков (церквів) 96.
(цесь, цеся, цесе) цей, ця,
це. [(ци) чи.
цехмістер, цехмістра 272.
циган (рс циган), мн. ци-
гани, з циган і -нів.
(цигаро) цигарка, сигара.
цикорій і цикорія.
циліндер, з циліндра 272.
цилёрник і цирульник.
цилёрня і цирульня.
цимбали, з цимбал.
цинічний (рс цинічеський).
циркуль, з циркуля (цирк-
цитата (цитат). [ля).
цитрина і лимона.
цитувати, цитований 285.
цифра, з цифр, цифровий.

цієї (цьоєї, р цеї), цією
(цьоєю, р цею) 174.
цікавий (р інтересний) до
чого (чим) і чого; цікавий
почути, цікавий знати.
цікавити (занимати); ціка-
витися ким-чим.
цілий (р цілий). [всєціло).
цілком, зовсім (вповні, рс
(ціло) цілим вийшов із біди;
уся (ціла) хата згоріла.
цілосвітній (-ний) 128.
цілувати (цюлу-, цюлю-)
руки (п по руках).
цілющий і цілючий.
ціль, цілі ж. (ч.) р, ціллю
(цілю); (в цілі) для, на,
щоб; робив для (в цілі)
добра; рятуючи (в цілі
рятування).
цісар, -ря, мн. -рі 68¹.
Ціцерон (Ціцєро, Ціце-
цло, ч міто. [рон), з -рона.
(цминтар) цвинтар.
(цнота) чеснота.
(цофатися) відступати.
цукерка ж. р. і цукéрок ч.
р. (цукорок); цукéрочка
(цукорочок).
цукёрня (цукорня).
цукор (цукер, сахар), з цу-
цуратися кого-чого. [кру.
(цюді) сюді.
(цюріти) дзюрчати.
(цюрком) дзюрком прсл.
ця див. цей. [тітка.
(цьоця п, а тета) тьотя,

Ч

чавіти, р давіти.
чагар, -ря, мн. -рі 68¹.

чаєвий і чайовий 138.
чай (гербата), з чаю.

Що в дужках (), того не вживайте!

Чайківський (-ков-) 21.

чапля (цапля).

час, з часу; іншим часом (в інший час); останнім часом, останніми часами (в останній час); незабаром (р в найближчий час); досі (до теперішнього часу); часом (часом); виграли на часі; за війни, під час війни; тим часом (рс між тим).

часник (чосник), з -ку.

часопис ч. (ж.) р., з -су бб.

частина (часть), частиною (частью, частью).

чатувати на кого.

(чахлий р) заніділий, змарнілий. [і сухот.

(чахотка) сухоти, з сухіт чашка — це келих; (чашка л) череп. [чвалом.

чвалом (цвалом), галопом,

чванітися ким-чим — це нестися тим, чого не маєш; (чванитися) пишатися, величатися.

чванлівість, пиха (бута).

чверть і р четвєрть.

чвірка і четвірка.

чей, чєнь р, ч хіба, ж.

чекати кого-чого (р на кого-що), очікувати 211.

чемодан і валіза.

Чєнстохова (Чєнстохів).

чєплітися до кого-чого або за кого-що, р кого-чого.

черва (а черв); червяк (червак). [нєвий 138.

чєрвєнь, з чєрвня; черв-червінець (червонець) 23, -нця.

чєрвоний (чєрвєний, чєр-лений).

чєрвоніти (палєніти, р чєр-вонітєсь), шаріти.

чєргá, за чєргóю (по чєрзі); і собі (в свою чєргу); на-самперед (у першу чєргу); в різних містах (в різних з чєрги містах).

чєрєвік, мн. чєрєвіки,

чєрєдá, з чєрїд 95. [кїв.

чєрєз те що, того що, тому що, тим що, чєрєз (зàдлÿ); поєт написав (написано чєрєз поєта); (чєрєз) два роки працювали; мнóжити, ділити на три (чєрєз три); не їв дєнь (чєрєз дєнь); що другого днÿ (р чєрєз дєнь); посилати ким (р чєрєз когò); чєрєз (з причини); чєрєз бурю (в наслідок бурі); чєрєз (бєз) двір.

чєрєпáшин — належний чєрєпáсї; чєрєпáховий — з чєрєпахи. [ний.

чєрєп (чашка л); чєрєп'ÿ-чєрєшня, з чєрєшень 96; чєрєшнєвий 138.

чєркнүти (чєркнути).

чєрнєць, чєнця і р чєрця 65.

чєрнівці, з -вєць і -нівців, чєрновєцький і чєрнівський 124.

чєрнігів (чєрнигів), з чєрнігова, чєрнігівський 10. 27а.

чєрта а) рїса; рїси (чєртї, нє: чєрти) облїччÿ.

чєсний (чєстний) 58.

чеський 55.

четвѣр, з четвѣргá 70.

чѣтверо 199, рóх, -рóm,
-ромá (-рòх, -рòм, -рò-
ма) 169.

чечевіця і ч сочевіця.

чи (чі) 54; чи-чи, хоч-хоч,
що-що (будьто-будьто).

Чигирін, з Чигиринá, чи-
гирінський.

чим; краший, як (чим) ти;
щораз (чим раз); щонай-
скоріше (чимскорше), як-
найскоріше; що — то (р
чим — тим): що далі
в ліс, то більше дров; де-
далі — то (чим — тим);
щораз, р чим раз.

чин; гóловно, здебільша
(р головним чином); та-
ким чином, отже, отож,
от так, виходить, р таким
робом.

числénний (чисельний).

(чіслити на п, не: числіти)
покладáтися на; рахувá-
тися (чіслитися) з ким.

читáльня, мн. читáльні (чи-
тальні).

читáти про (о) кого-що;
читáти рідною мовою (на,
в рідній мові).

читáння (чітання).

читáцька маса.

читкй — легкий до чи-
тання; чіткй — ви-
Чікаго (р Шікаго). [разний.

чіплáтися (чіпатися р) за
кого-що або до кого-чого
(р кого-чого а).

(чіхатися в що) чұхати що:
чұхав гóлову.

(чо) чого.

чóбіт, з чóбота, мн. чó-
боти, чобіт 79, чобóтям,
чобітьмі 81, в чобóтях і
в чóботах; чобітóк 23.

чоботáр, -рý, мн. -рі 68'.

чóвен (човно), чóвна, мн.

човні (човна). [мн. чóла.

чолó, р чóло, чолá, на чолі,

чоловік — це муж; л ю д й

н а — чоловік чи жінка;

це добра людіна (чоло-

вік); G³ чоловіків, а по

числівниках і чоловік 79;

людіна (люди́на).

чому́ (р для чого). [р].

чорні́лиця (чорнильниця

чорніло (рс чорнила), з -ла.

чорнобрíвий (-бровий) 11.

чорновóсий 39.

(чосник) часні́к.

чотіри 161, -рòх 54. 166,

-рòм 166, чотирма́ 168;

чотири столі, рáзи і т. ін.

ч. р. (рс чотири стола,

раза); чотири корóві, чо-

тири вербі і т. ін. ж. р.

(р чотири корóви, чотири

вербі); чотири вікні, чо-

тири слóві і т. ін. н. р.,

або чѣтверо вікон, четве-

ро слів (чотири вікна, чо-

тири слова); так само по

всіх числівниках, що за-

кінчуються на 2, 3 і 4:

24 корові, 43 столи, 52

вікні (24 корів, 43 столів).

чотирикúтній (-ний) 128.

чотирилітній (-ний) 128.

чотирисотлітній (-ний) 128.

чотіриста 161, чотирьох

сот, чотирьом стам, чо-

тирма́ ста́ми 168. [128.
чотирна́дцятилі́тній (ний)
чотирна́дцять 161, -тьо́х,
-тьо́м, -тьма́ і тьома́.
чоти́рьо́х, -рьо́м (-рох,
-ром) 54. 166.
чува́ти — це чу́ти: що чу-
ва́ти? а чува́ти — пильну-
ва́ти; чува́й а і пильну́й.
(чу́вство, не: чувство́) по-
чуття́.
чудні́й — це чу́дакува́тий.
чу́до, ч диво́, мн. чу́да, чуд,
р а чудеса́, чудес́; (до-
вершити чудес л) учини́-
ти чудо́, диво́. [дові́й].
чудо́вий (чудесний рс, чу-

чудува́тися (чу́дуватися)
з ко́го-чо́го (а ко́му-чо́му).
чужине́ць (чужине́ць), -нця́.
чужозе́мний (-ній) 40. 128.
чужосто́ронній (-ний) 128.
чума́ (джума́). [джур (-урів).
(чура) джу́ра, мн. джу́ри,
чу́ти про (о) ко́го-що, р
за ко́го-що що́, чо́го; чу́-
тися на си́лі; почу́вся
(дався чути).
(чутити) приво́дить до при-
то́мності, до па́м'яті.
чу́тка про (о) ко́го-що.
(чу́ть р) мало́ не, ле́две не.
чу́хати що́ (чіхатися в що):
чу́хав го́лову.

Ш

шабаше́вий (-шовий) 138.
ша́бля (сабля́), мн. ша́блі,
ша́бель. [вий, шабло́-
шабльо́нний і шабльо́но-
шампа́нське і шампа́н.
(шандар) жанда́рм і жан-
да́р.
шанта́ж, -жува́ти ко́го (на
кім) 285. [29.
шарава́ри, -рів (шарова́ри)
ша́ржа ж. р. і шарж ч. р.
ша́рф (ша́рфа).
шатро́ (шате́р рс) н. (ч.) р.
шатен́ (шати́н).
(шафот) ешафо́т.
ша́хва і р шафа́, мн. ша́хви
— ша́фи, з ша́хов і з ша́-
фів.
ша́шель, з ша́шля ч р. і
ша́шіль, ша́шелі ж. р.
шва́гер, шва́гра.
Швайца́рія, швайца́рський,
швайца́р 280.

швед і шве́дин.
шве́ць, шевця́ (шве́ця) 65.
швидкі́й до чо́го; шви́дко
(бистро́).
шві́рень, -рня́ 23 і шво́-
рінь, шво́рення, шво́рень,
шво́рня 65. [зва́ букви ш.
(ше) ша́ — украї́нська на-
Шевче́нко (Шевче́нько) 45.
46, Шевче́нка (-ки) 70;
Шевче́нківський (-ків-
ський). [схемати́зм.
(ше́ма, шемати́зм) схе́ма,
ше́піт (ше́пт, ше́пот), з ше́-
поту. [чи 204.
ше́пта́ти, ше́пчуть, ше́пчу-
ше́ршень, ше́ршня́ (ше́р-
шеня́) 18. 65.
ше́стерня́ і ше́стирня́ 26.
ше́стєро, -ро́х, -ро́м, -рома́
(-ро́х, -ро́м, ро́ма) 169.
(ше́стий) ше́стий 31. 161.
ше́стику́тний (-ний) 40. 128.

шестилітній (-ний) 40. 128.
(шизма) схізма.

шимпанзé (шимпанз) н. р.,
не відмін. 294. [рэйок.
(шини) рэльси, ч рэйки,
шинкар, -р'я, мн. -р'і 68'.
(шириною *рс*) завшіршки,
ушір. [(ширіть).

шірिति (ширіти), шірте
широкий лістом, на лист.
широчінь, чині, чінню 22.
шія (шея *рс*).

шістдесят 161, -тьох 166,
-тьом 166, -тьма і -тьома
168. [128.

шістдесятилітній (-ний) 40.
шістнадцятирічний (-ній)
40. 128.

шістнадцять 161, -тьох 166,
-тьом 166, -тьма і -тьома.
шісто́т 161, шістьо́х (ше-
сти) сот 166, шістьо́м стам,
шістьма́ ста́ми 168.

шістсотлітній (-ний) 40. 128.

шість 161, шісто́х і шести
30. 166, шістьо́м 166, ші-
стьма́ і шістьо́ма 168. [29.

шкара́луна, -лу́ца і -лю́ца
шкаря́тіна (скарлятина).
шка́рпéтки, з шка́рпéток.
шкварка (шкварок).

(шкелет) скелéт, ч кіст'як.
шкельце, шкельця.

шкідли́вий (шко́дли́вий) 16.
(шкіра, шкіря́ний) шку́ра,
шку́ратя́ний, шку́ря́ний,
13. [скля́ний 263

шкло *р*, ч скло, скля́нка,
шкля́р *р*, ч скля́р, -ра́, мн.
-р'і 68³. 263. [прсл шко́да.

шко́да, зо шко́д і *р* шкід,

шко́дити, шко́джу; шко́діти;
-дію.

шко́дува́ти за (о) ким-чим
або ко́го-чо́го.

шко́ла ви́ща і *р* ви́со́ка;
шко́лу (шко́ли) скінчив;
ходив (*п* уча́дав) до шко́ли
(шкі́л).

школя́р, -ра́, мн. р'і 68³.

шку́ра (шкі́ра) 13, шку́ря-
ний (шкі́ря́ний), шку́ра-
тя́ний.

шлея́ (шли́я), шле́й, шле-
ё́ю, мн. шле́ї, шлей.

шлу́нок, ч живі́т.

шлю́б (слю́б) 263.

(шлю́сар) слю́сар 263.

шля́х; іти шля́хом (по шля́-
ху); (яким шля́хом) як;
ро́звиток чита́нням (шля́-
хом чита́ння). [6. 7.

шля́хэ́тний (шля́хотний)
шля́хэ́ський (шля́хот-
ський) 6. 7. [кач) 263.

шмарка́тий, шмарка́ч (смар-
шмарува́ти (смарувати)
шнур (снур) 263. [263.

шорсткі́й і шерсткі́й.

шо́се н. р. (шос, шоса)
не відмін. 294.

шо́стий (шестий) 31. 161.

шпа́га (шпа́да).

шпа́ле́ра (шпа́лір).

шпа́цір, спа́цирува́ти, *р*
спа́дир, спа́цирува́ти 263.

(шпетити *р*) обриджа́ти
кого, ганьбі́ти.

(шпетний *р*) гидкі́й, брид-
шпиг, шпигу́н. [кій.

шпі́ця (спи́ця) 263. [лю.

шрапне́ль ч. (ж.) р., з -не-

Що в дужках (), того не вживайте!

шріг (шрот), шрóту 286.
штайі (*п* сподні), -нів,
-на́м і -ня́м 123. 97, -на́ми
і -нъми, в -на́х і -нях.
штатів, *р* статів 263.
штéмпель (стемпель) 263,
штéмпля, штемплюва́ти
(стемплювати) 263.
(Штефан) Степа́н, -па́на.

што́ра (стора) 263.
(штрайк *р*) страйк, страй-
кува́ти 263.
штраф (*а* гривна).
(штука *р*) мистецтво.
штука́р, -ря́, мн. рі́ 68¹.
(шуба *рс*) ху́тро, кожу́х.
шука́ти (глядати) кого-чого
(за ким-чим).

Щ

ща (ще) — українська
назва букви щ.
щабéль (щебель), -бля́; зо
щабля́ на щабéль.
щавéль (квасок), щавлю́.
щавле́вий (щавльови́й) 138.
(щавний) кйслий.
(щадити) берегти́, жа́лу-
вати, мйлувати.
щасті́ (щасть) Боже.
ще — пишемо по голосних;
і щé — по приголосних:
ві́н ще́, вона́ ще; ще (*а*
ще́дрий на (в) що́. [(е)ще).
щети́на (щотина) 31.
щипа́ти (щипати), -па́ю.
щі́ро (щире) прсл 228.
щі́льно (*рс* наглухо) прсл.
щі́тка (щотка) 30.
що (шо); щонайви́щий; що-
вече́ра (по вечорах), що-
місяця́, щохви́лі (*п* що
хви́ля), щосі́ли (*п* що си-

ла́, що годи́ни (*п* що го-
дина) 252; що́ там таке́
(такого); що́ — то (*р* чим
— тим): що́ далі́ в лі́с,
то бі́льше дров; ті́, що́
(які, котрі) кохали́сь, ро-
зійшли́ся; щонаймéнше,
прина́ймні (принаймен-
ше); щонайско́рше (чим-
скорше).
щоб (*а* щоби́ *р*, *а* аби) 255;
у Шевченка́ нема́ щоби́
а́ні разу́, все щоб.
(щогі́д) щоро́ку.
щодéнник і де́нник.
(щойно́ *р*) о́це тільки́, о́це
за́раз, до́піру, аж, тільки́-
но.
щора́з (чим раз) бі́льше.
щось таке́ (такого), щось
зле́ (злого), щось і́нше
(і́ншого).
щотижне́вий (-жньо-) 138.

Ю

(ю, ню) ї́ї 186.
ювеле́р (юбелі́р) 260.
ювіле́й (юбілей) 260; юві-
ля́т (ювілянт), ч ювіля́р.
(юг *а* *рс*) півде́нь.
Югосла́вія (Південносла-

вія́), югосла́вський (юго-
слов'я́нський).
(юли́ця) ву́лиця 39.
(юмо- *р*) гумористичний
юна́к (молодець). [270].
ю́нь, мо́лодь.

юріст (юриста). [стітись.
(ютитись *рс*) тулітись, мо-
Юхім, Юхімович 135.

юхта, з юхти ж. р. і юхт,
з юхту ч. р.
юшка, *р* рoсіл (розсіл).

Я

яблуко (ябко, яблоко *р*) 13,
яблуневий 138, яблуня,
яблучко, яблучний (яблoч-
ний *р*) 13. [68².

явір, з явора, мн. явори
Ягелло і Ягайло.

ягода, з ягід 94.

яд (*р* їдъ), отрута.

яєчко (яечко), мн. яєчка
(яєчка), яєчний білок.

яєшня (яечня) 62.

(язик *а*) мова; (язичний *а*,
язиковий *а*) мовний; язи-
ка (язіка *а*). [єць.

яйце, мн. яйця (яйці), я-
як, *р* яко *а*; як (в який

спосіб); якнайкраще, як-
найскоріше (чимскорше),
щонайскоріше; (як тільки
р) скоро — то; якій (як)
великий вплив, яка (як)
вона велика; як він, так
і вона (так він, як і вона).

який; ті, що (які, котрі)
кохались, розійшлися.

Як *а* була мерзла земля,
зараз уся порозставала,
Квітка. Або: Дітвора —
котре біжить, котрого на
руках несуть, Квітка.

якнайскоріше (-скорше).

якось, *р* якось.

(якстій *р*) відразу, зараз.

ялівець 23 і яловець, з я-
лівцю.

(ялося) годіться, можна,
подобав.

янгол і ч ангел; *р* ангол.
яничар, -ра, мн. -ри 68².

Янкель, Янкеля, Янкелем
(Янкля, Янклем) 65.

Японія, японець, япон-
ський (япан-).

Яріна, Іріна (Ірена), О-
ріна 275.

ярина — збіжжя, посіяне
весною; (ярина) городина.

яркий — це пожадливий;
(яркий) ясний, яскравий.

ярмарок (ярмарка, ярма-
лок), з -рку.

ярмўлка і ярмўрка.

ярмо (ярем) н. (ч.) р. [132.

ясен, ясена і ясень, ясеня
Яси (Ясси), з Яс 123, я-

ський.

(яскїня *п*) печера.

ясла, ясел і ясна, ясен 125.

ясний і *р* ясний.

яструб (ястреб, ястріб) 13.

ятел (дятел), ятла і ятіль,
ятеля.

ятір, ятера.

(яти) брати, взяти; (ялося)
лічить, подобав, можна.

яхта (яхт), з яхти.

ячмінь, з ячменю 22; яч-
ний 62.

(ящик *рс*) скріня, скринька.
ящїрка, ящур.

ГОЛОВНІ ВІДМІНИ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ ВІД МОВИ ЗАХІДНЬОУКРАЇНСЬКОЇ.

„Рідна Мова“ від початку свого існування повсякчасно кидає до широких українських мас величне гасло: Для одного народу — одна літературна мова. Найширші читацькі кола потроху переймаються цим гаслом, починають розуміти його велике й корисне значення для цілої нації, і в міру спромоги своєї уже працюють для здійснення цього. Щоб голос „Рідної Мови“ не був тільки голосом в пустелі, а велике гасло не позосталося без реального оформлення, видаємо цього Словника, — на поміч усім тим, що щиро бажають навчитися всеукраїнської літературної мови. До Словника додаємо й оце „Головні відміни літературної мови від мови західньоукраїнської“ — першу спробу коротенького систематичного огляду головних рис т. зв. „галицької“ мови¹; сподіваємось, що цей наш нарис допоможе західньоукраїнській інтелігенції виразніше

¹ Тих, що бажають довідатися про це докладніше, відсилаю до двох своїх праць: 1. Український стилістичний словник, 496 ст., ціна 6 зл., і 2. Чистота й правильність української мови, 215 ст., 4 зл. (Львів, Ринок 10, Книгарня Наукового Товариства).

з'ясувати собі головні відміни її мови й мови літературної, а тим самим легше навчитися літературної мови.

Щоб полегчити читачам користуватися Словником і цим додатком, подано в Відмінах §§ порядкові, а в дужках коло них відповідні §§ з частини I „Рідного Писання“, де говориться про те саме; щепто, цифри, що стоять у Словнику по словах, показують §§ не тільки I ч. „Рідного Писання“, але й дужкові §§ цього додатку.

Виклад у цих Відмінах, як і в I ч. „Рідного Писання“, короткий і популярний, пристосований для школи й для широкого громадянства.

I.

Літературна мова в Галичині і в Східній Україні.

Історія літературної мови в Галичині надзвичайно цікава, на жаль тільки, вивчено її дуже мало. Як показав я в своїй двотомній монографії: „Українська літературна мова XVI-ого ст.“, нова наша літературна мова зачалася перше на західніх українських землях, і власне вони ~~відіграли тут найважливішу~~ ролю. Перші організовані канцелярії з живою мовою повстали на західньоукраїнських землях, і тільки пізніше бачимо їх і на землях східньоукраїнських. Реформація в XVI ст., що несла живу мову до церкви, так само найбільше відбилася серед західньоукраїнського народу. Ось через усе це та нова

літературна українська мова, що повстала в половині XVI-го століття, у своїй основі була мовою західньоукраїнською. Ця мова, відповідно змінюючись, органічно лишилась у Галичині аж до новіших часів; якоїсь великої й дошкульної перерви в її розвою тут ніколи не було.

Зовсім не так зложилася історія літературної мови в Україні Наддніпрянській. Розвій її тут усе був ненормальний. Нова (середньовікова) літературна мова зачалася на Сході значно пізніш, як у Західній Україні, бо виразно бачимо її тільки з половини XVII-го віку. Основою її була мова західньоукраїнська, з доданням своїх східньоукраїнських рис. Головними творцями літературної мови в Східній Україні тоді були або галичани чи західні українці взагалі, або особи з західньоукраїнським вихованням.

Ось через це в XVI-XVII віках для сходу й заходу українського народу була майже одна літературна мова, одна не тому, що за тих часів може й жива мова була однаковою, ні, — жива мова люду вже тоді була виразно різна; спільність цю я пояснюю тільки тим, що тоді й на Сході в основі літературної мови лежала мова західньоукраїнська. Цій спільності сильно допомагала спільна політична приналежність майже цілого народу до однієї польсько-литовської держави.

З 1654 р., цебто з часу приєднання лівобережної України з Києвом до Москви, починається нова доба в житті східньоукраїнської

літературної мови. Її спільність із західньо-українською з бігом часу маліє все більше та більше, натомість східньоукраїнські риси все збільшуються, при одночаснім збільшенні впливів мови російської. Усе це doprowadило до того, що західньоукраїнська основа літературної мови, при розірванні народів, змаліла зовсім, а пізніше й остаточно зникла.

А коли потім, по малій перерві, в кінці XVIII- поч. XIX віку знову сильніше відроджується українська література, то її пишуть уже виключно східньоукраїнською мовою. Перші творці найновішої української літературної мови — Котляревський, Квітка, Шевченко й ін. — були вже східніми українцями, а в основу їхньої літературної мови лягла мова наддніпрянська. Так розірвалася єдина колись українська літературна мова.

І з того часу літературною українською мовою стає помалу мова київо-полтавська, цебто мова перших українських письменників всеукраїнського значення. Геніяльне слово Шевченкове глибоко захопило цілий український народ, і мова його — до того й географічно центральна — остаточно стала основою всеукраїнської літературної мови. Процес такий — зовсім нормальний, бо все-національна літературна мова може вироблюватись тільки серед головного матернього народу, а не серед його галузок, особливо галузок одірваних, політично належних до іншої держави з іншою культурою.

А тим часом літературна мова на західньо-

українських землях без перерви розвивалася далі, йдучи старим своїм річищем. Історія її цікава й повчальна, бо виразно відбиває політичну історію свого народу. Галичина сильно відірвалася від своєї метрополії не тільки політично: вона підпала місцевій сильнішій польській, почасти німецькій культурі, відриваючись тим усе більше й далі від матернього пня. Потроху творилися свої регіональні інтереси, а почуття всенародного губилося. Таким чином політичний кордон між Східною Україною й Галичиною помалу ставав міцним китайським муром і для їх культурного й духового життя. Трагедія збільшувалась іще тим, що широкий загальний розумів величезної шкідливості цього культурно-духового роз'єднання, що в літературі провадив до повстання двох літературних мов.

Але українському народові, як єдиній нації, не тільки не потрібно двох літературних мов, — це було б йому на велику шкоду. На щастя, причини, що провадили до створення двох мов, уже зовсім позникали, а в самій психіці західньоукраїнській стався надзвичайно великий зворот до культурної єдності нації, чому й гасло: „Для одного народу — одна літературна мова“ знайшло тут зовсім дозрілий ґрунт.

Жива західньоукраїнська мова ховає в собі дуже багато цінного й цікавого; вона має всі дані на те, щоб і свою не малу частку внести до спільної літературної нашої мови.

Літературна мова Галичини, що розвивалася без перерви, має дуже багато таких виразів для духового словника, що їх східньоукраїнська мова не знає; тут зах. укр. мова багато допоможе мові літературній.

З часу останньої революції, з 1917-го р., коли український народ понюхав був свого євшан-зілля, літературна мова в Україні надзвичайно сильно розвивається рік - у - рік. Там повстає сила цікавих новотворів, там літературна мова просто п'є з мови живої народньої, вишукуючи в ній найкращі перлини. ✓ Сьогоднішній стан наддніпрянської літературної мови надзвичайно високий, і треба відверто сказати, що в ділянці мови там просто чуда досягли. Працюючи часто в голоді й холоді, часом у нелюдських умовах, наддніпрянські письменники й робітники пера та вчені україністи, віддавши всі сили свої найціннішому скарбові рідної культури, за 15 останніх літ створили літературну мову такої величної якості, що вона вже тепер сміливо конкурує за першенство серед культурніших слов'янських мов. Тим самим відпадає в небуття справа регіональних літературних мов для Галичини, Буковини, Закарпаття, Америки й Канади, — для всіх українців на цілім світі вже існує тільки одна всеукраїнська літературна мова — мова наддніпрянська; хто її не знає — мусить навчитися, хто того не робить — дошкульно шкодить рідній культурі й рідному народові.

II.

Головні відміни літературної мови від мови західньоукраїнської.

1. Фонетика.

§ 1. Наголошене *и* в українській літературній, як і в живій східньоукраїнській мові, вимовляється чисто, як середньорядне *и* з незначним розтвором уст; навпаки, в дуже багатьох західньоукраїнських говірках наголошене *и* вимовляється з великим розтвором уст, як широке *е*, напр.: купéв, закупéла, клéчуть, долéна, вкусéла, книжкé, козакé, парубкé і т. ін. Такої місцевої вимови повинно вистерігатися, бо вона не літературна.

§ 2. Давнє *ѧ* в українській літературній мові, як і в живій мові східньоукраїнській, завжди дає *я* (по *ж, ч, ш* — *а*): взя́ла, м'я́со, хо́дять, хотя́ть, узя́ти, ча́с, ло́ша, жа́ти й т. ін.; в зах.-укр. говорах тут часто маємо говіркове *є*: взéла, мнéсо, ходе́, хоте́, узéти.

§ 3 (6-7). Літературна мова звичайно вживає закінчень *-éнький, -éнько, -ечка, -ечко*, — завжди маємо тут *е*, а не *о*, напр.: тихéнький, низéнький, близéнький, близéнько, містéчко, гніздéчко, кні́жечка, лі́жечко і т. ін. В західньоукраїнських говорах маємо тут нелітературні *-онький, -онька, -очка, -очко*: близонько, тихонький, книжочка, місточко.

§ 4 (9). В літературній мові прийнято вимовляти: проти́в, труби́ти, розхри́станий, гарми́дер, мину́та; в західньоукраїнських гово-

рах маємо: протів, трубіти, розхрістаний, гармідер, мінута.

§ 5(11). В завжди відкритім складі *ри* (з давнього *ръ*) літературна мова знає тільки *и*: дрижати, кривавий, тривога, христити, чорнобривий і т. ін. (див. Словник), тоді як у зах. укр. говорах тут можуть бути *ро*, *рі* чи *ре*: дрожати, чорнобровий, тревога чи тривога і т. ін.

§ 6(12). В літературній вимові приросток *ви-* вимовляється як чисте середньорядне *ви*: виходити, виносити; в зах. укр. говорах дуже поширена передньорядна вимова *ві-*: віходити, віносити і т. ін., — таку вимову треба пильно оминати, бо вона не літературна.

§ 7(13). Початкове ненаголошене *о* в літературній вимові вимовляється чисто, без наближення до *у*: оженитися, оцінити, охристити. Навпаки, зах.укр. мова вимовляє таке початкове *о* або як *у*, або навіть як *в* (*ў*): вженитися, вхрестити; такої нелітературної вимови треба остерігатися.

§ 8(16). Зміна *о*, *е* на *і* в закритих складах у зах. укр. говорах послідовніша, ніж у говорах східних, а тому літературна мова прийняла систему західню. Див. „Р. Пис.“ § 15-27; пор. ще § 250 і 286.

§ 9(27а). Літературна мова вживає форм: цвісті, цвіту, світати, світає (давні: цвѣтъ, свѣтати), а в зах. укр. говорах панує цвисти, свитати (за давніми цвисти, свитати).

В літературній мові прийнято писати по-зах.укр. в дієсловах *-бир-*, *-мир-*, *-пир-*, хоч

у говорах сх.укр. панує тут *i* перед *p*: умирати, забирати, випирати (сх.укр.: умірати, забірати, випірати). Див. „РП“ I § 210.

§ 10 (29). В літературній мові, за живою схід.україн. мовою, прийнято писати й вимовляти: багатий, багато, багацько, багатство, багатир, гарячий, гарячка, гаразд, ганчар, калатати, каламутний, кажан, калач, качан, монастир, паламар, хазяїн, хазяйка, халява, чабан, шаравари, шкаралупа, шкаралуща; в зах. українським тут чується звичайно не *a*, але *o*, чого літературна мова й вимова не допускає. Але ще пишемо й вимовляємо: поганий, корявий, корабель, монах, солдат, ногавиці (хоч у живій східньоукраїнській мові часто чується і тут *a*). Пишемо й вимовляємо зозуля, зах. укр. зазуля, зезуля.

§ 11 (31). Звук *e* по шелесних *ж*, *ч*, *ш*, *щ*, *дж*, або й по *й* перед твердим складом (цебто таким, що має *a*, *o*, *y* або *и* з давнього *ы*) часто переходить на *o*: вчора, звечора, шостий; його, йому; так само *e* часто міняється на *o* по м'яких приголосних: льон, сльози, лід — з льоду, польовий, сьомий, цього, всього, до нього, цьому, всьому, сьогдні. В зах. укр. говорах у цих словах звичайно *e* не міняється на *o*: вчєра, шєстий, сємий і т. ін., але така вимова нелітературна. Див. ці слова в Словнику.

§ 12 (36). В літературній вимові сполучення *ря*, *рю* (з давніх *ria*, *riū*, *riu*) майже завжди вимовляється як *gia*, *giu* (*fa*, *fu*), а не *gja*, *gju*: рясний — *riasnyj*, буря — *buria*, ряд

— riad, царя — caria, горю — horiu, морю — moriu, а не: rjasnyj, burja, gjad, carja, horju, morju. В зах. укр. говорах, навпаки, сполучення *ря*, *рю* завжди вимовляються з *й* по *р*: бур'я, мор'ю — burja, morju, але така вимова в вимові літературній зовсім недопустима. Пор. далі: апостроф § 78 (35-38).

Літературна мова знає *р'я*, *р'ю* — г'я, г'ю, тільки в небагатьох словах (це ті слова, що вдавнину мали не *ря*, *р'я*, *рю*, але *ріа*, *ріа* чи *ріє*, *рію*) і зазначає таку вимову апострофом по *р*; це будуть тільки ось ці слова: бур'ян, ганчір'я, звір'я (є й звір'я), пір'я, сузір'я, подвір'я (надвір'я), довір'я (недовір'я, повір'я. суєвір'я), надмор'я (примор'я, помор'я), перемир'я (замир'я), підгір'я (загір'я, сугір'я, узгір'я), матір'ю, твар'ю, а також у іменах: Валер'ян, Купер'ян, Мар'я (і Валеріян, Купріян, Марія), Мар'яна.

Отож, кожне *ря*, *рю* вимовляємо без *й* по *р*; коли ж по *р* стоїть апостроф, цебто *р'я*, *р'ю*, тоді вимовляємо з *й* по *р*: бур'я — burja, але бур'ян — burjan. Апостроф таким чином показує вимову слова, напр.: Я цьому повір'ю не повірю, Вибігло з лісу звір'я, В лісі багато всякого звір'я. Ці приклади західній українець вимовляє однаково, тоді як літературна вимова розрізняє їх.

§ 13 (39). Літературна мова оці форми знає тільки з приставним *в* чи *г*: вона, воно, вони; візьму́, гострий, гострити; в зах. укр. часті архаїчні форми: она, оно, они, о́зьму, острый, острити.

§ 14. М'які свистові звуки *с, з, ц* в українській літературній вимові вимовляються чисто, без жадного наближення їх до вимови шелесних *ш, ж, ч*. Навпаки, в зах. укр. говорах свистові дуже часто, головню в вимові інтелігенції, особливо жінок, вимовляються по-польському (як польські *ś, ć, ź*) цебто з виразним шипінням. Треба вимовляти: *сьвіт, цьвіт, зьвізда* (пишемо: *світ, цвіт, зізда*), а не по-польському: *świt, ćwit, źwizda*.

§ 15. В літературній мові звук *г* перед *і* (що з давнього *ѣ*) на кінці слів змінюється на *з* (а не на *дз*); *фуга* — *фузі*, *герлига* — *герлизі*, *дзига* — *дзизі*, в *Ризі* і т. ін. Зах. укр. письменники, під польським впливом, звичайно пишуть: в *Ридзі*.

§ 16. Наголос літературний (схід.український) дуже часто відрізняється від наголосу західньоукраїнського, див. цей Словник, де подано головні відміни. Треба тільки пам'ятати, що зах.укр. наголос часто архаїчніший, ніж наголос східньоукраїнський.

2. Морфологія.

§ 17 (72). В літературній мові пишемо й вимовляємо в давальнім та місцевім відмінках тільки закінчення *-ові*: *чоловікові, синові*; в говорах зах.укр. панує закінчення *-ови*: *синови*.

§ 18 (74). Кличний відмінок однини іменників чоловічого роду обов'язково має особне закінчення *-е, -ю, -у*: *пане докторе, пане професоре, пане полковнику, пане секретарі*.

рю, пане вчителю і т. ін.; вживати назовного відмінку замість кличного (як то звичайне в мові західньоукраїнської, часом і східної інтелігенції) й казати: пане доктор, пане меценас і т. ін. літературна мова не допускає.

§ 19 (75). Орудний відмінок іменників чоловічого й ніякого роду однини в м'якій і мішаній відміні закінчується в літературній мові тільки на *-ем*, а не на *-ом* (як часто буває в говорах західньоукраїнських, а часом і в східніх): Василем, ножем, царем, полем (а не: Васильом, царьом і т. ін.).

§ 20 (76). Місцевий відмінок однини м'якої відміні закінчується на *-і*: на коні, на землі, на вчителі, на місці і т. ін.; а в говорах зах.укр. тут панує архаїчне закінчення *-и*: на кони.

§ 21 (78). В родовому відмінку множини пишемо й вимовляємо тільки *-ей*: коней, го-стей, статей; в зах.укр. говорах панує закінчення *-ий*: коний.

§ 22 (84). Слова на *-ість* у літературній мові змінюються так: певність, до певности, цій певності, на певності, всі певності, цеб-то: всі відмінки, крім родового однини, закінчуються на *-і*; в зах.укр. говорах усі ці форми закінчуються на арх. *-и*: всі вісти.

§ 23 (89). Орудний відмінок ж. р. однини у йменників м'якої відміні в літературній мові закінчується тільки на *-ею*: землею, динею, душею, молодницею; в зах.укр. (часом і східніх) говорах звичайно тут маємо *-ою*: земляю. — Іменники приголосної відміні

в цім відмінку подвоюють свою приголосну (крім *p*) й закінчуються на -ю: смертю, річчю, ніччю; в зах.укр. тут часто маємо архаїчне -ею: смертею, цілею, помочеою.

§ 24 (90). Зах.укр. форми орудного відмінка однини ж. р. на -ов, -ев або на -ой, -ей літературна мова зовсім не вживає: водою, а не водов чи водою.

§ 25 (99). Слова ніякого роду, що вдавинину закінчувались на -їє, -кє, в літературній українській мові закінчуються на -я і подвоюють приголосний перед цим -я: життя, весілля, звання; в зах.укр. говорах слова ці звичайно закінчуються на -є, а приголосною не подвоюють: житє, весіле.

§ 26 (110). Місцевий відмінок однини слів н. р. м'якої відміни закінчується в літературній мові на -і: на полі, в серці, в житті; зах.укр. говори звичайно знають тут за польським впливом нове -ю: в полю, в серцю, в життю.

§ 27 (128). Українська літературна мова й вимова, за живою східньоукраїнською мовою, знає дуже багато прикметників на -ній: давній, синій і т.ін. (повний список їх див. у цьому Словнику або в § 128 „Рідного Писання“ ч. I); навпаки, зах.укр. мова всі ці прикметники звичайно знає на архаїчне -ний. Будьте уважні з цими прикметниками, — завжди перевірте себе Словником, бо це дуже помітна відміна мови наддніпрянської від наддністрянської, і письменники західньоукраїнські звичайно не мають природного чуття до цих форм.

§ 28 (155). Вищий ступінь у літературній мові твориться додаванням до прикметникового кореня закінчення *-ший* або *-іший*: слабший, скоріший; у зах.укр. говорах часте ще архаїчне закінчення *-ійший*: дрібніший. Говіркового закінчення *-ций* зовсім не вживаємо.

§ 29 (158). В літературній мові приставка найвищого ступеня *най-* ніколи не приймає на себе наголосу: славніший — найславніший, найслабкіший, найгустіший, найперше, найслабше і т. ін.; навпаки, в зах.укр. говорах наголос завжди на цім *на́й-*: на́йславніший, на́йперше.

§ 30 (159). В зах.укр. говорах дуже часто й вільно вживається *за* для збільшення якості прикметника: задобрий, задалекий. Літературна мова оминає ці вирази, вживає їх дуже рідко, звичайно ж замінює їх виразами „занадто, дуже“, напр.: занадто добрий, дуже далекий.

§ 31 (161). У літературній мові прийнято писати й вимовляти числівники: оди́н, -дцять (одинадцять і т. ін.), дві́сті, ти́сяча ж. р., перший, трéтій, шóстий, сьóмий, во́сьмий і т. ін. (див. „Рідне Писання“ I § 161); в зах.укр. мові панують: оден, -йцять (одинайцять і т. ін.), двіста, тисяч ч. р. (з польського *tysiąc*), первший, третий, шестий, семий, осьмий.

§ 32 (170). У сполученні з іменником жіночого роду вживаємо числівника *півтори* (а не *півтора*, як у зах.укр. мові): *півтори* доби; *півтора* вживаємо тільки при чоловічій роді: *півтора* карбованця.

§ 33 (174). У літературній мові панує займенник *цей, ця, це*; в зах.укр. — архаїчне *сей, ся, се*.

§ 34. У літературній мові, як і в мові східньоукраїнській, при порівнянні *цей* — це ближчий, перший, теперішній, а *той* — дальший, другий: як крикну на *цім* березі, то аж на *тім* чути; на *тим* тижні — будучого тижня, на *тім* світі — на світі, що буде і т. ін.; *цей* тиждень — біжучий тиждень, пор. сьогодні. В зах.укр. говорах навпаки: *той* — це ближчий, перший (= літературне *цей*), а *тамтой* — дальший, другий (= літературне *той*). Розрізняйте ці форми! Див. далі § 67.

§ 35 (175). У літературній мові пишемо й вимовляємо: *ввесь* чи *увесь*, *всього*, *всьому*; в зах.укр. архаїчні форми: *весь*, *всього*, *всьому*.

§ 36 (177). Літературна мова вживає таких форм родового та давального відмінків: *його*, *до нього*, *цього*, *всього*, *мого*—*мійого*, *твого*—*твійого*, *свого*—*свійого*, *йому*, *цьому*, *всьому*, *жін. роду* родовий і знахідний відмінки *її*, *давальний їй*; в зах.укр. відповідно маємо арх. форми: *єго*, *до него*, *сего*, *всього*, *моєго*, *твогоєго*, *свогоєго*, *єму*, *сему*, *всьому*, *ї*, *єї*, *ю*.

§ 37 (183). Літературна мова форми займенників без *н* по прийменниках уживає часто: *до його*, *по йому*; в зах.укр. такі форми без *н* дуже рідкі, звичайно з *н*: *до нього*, *по ньому*.

§ 38 (184). Західньоукраїнських форм: *тот*, *тота*, *тоте*, *тоті*, *сесь*, *сеся*, *сесе*, *сесі*, *там-*

той літературна мова зовсім не знає, замість них уживає: той, та, те, ті, цей, ця, це, ці, той.

§ 39(186). У літературній мові вживаємо таких форм давального та знахідного відмінків: мені, тобі, собі, мене, тебе, їй; в зах. укр. відповідно маємо також і короткі архаїчні форми: ми, мні, ти, си, мя, тя, ю, ню.

§ 40(191). У літературній мові дієйменники закінчуються на *-гти*, *-кти*: могли, пекти; в зах.укр. маємо тут і архаїчні форми на *-чи*: могли, печи і т. ін.

§ 41(196). Коли дієслово 3-ої особи однини часу теперішнього чи майбутнього закінчується на *-ся*, то в літературній мові перед цим *-ся* ніколи не випадає *-ть*: пишеться, хочеться; навпаки, в зах.укр. це *ть* звичайно випадає: пишешся, хочешся. Закінчення *-ться* в літературній вимові вимовляється як *-ця*: пишеця, хочеця.

§ 42(198). Дієслова 3-ої особи однини й множини часу теперішнього та майбутнього в літературній мові й вимові закінчуються тільки на м'яке *т*, цебто на *-ть*: но́сить, но́сять; зах.укр. говори часто знають ці форми і без зм'якшення: но́сит, но́сят.

§ 43(205). Літературна мова й вимова вживає для 2-ої особи множини наказового способу тільки форми на *-іть* (крім *-іте*): ходіть, носіть; зах.укр. говори часто знають цю форму і без зм'якшення: ходіт, носіт.

§ 44(209). Літературна мова й вимова знають небагато дієслів, що в наворотній

(многократній) формі мають *а*: ламати, помагати і т. ін. (див. їх у цьому Словнику); більшість цих форм мають уже в літературній мові *о*, а не *а*: потопати, прощати, повторяти і т. ін. (див. Словник); навпаки, зах. укр. говори ще знають дуже багато цих архаїчних форм з *а*: потапати, праштати, повтаряти і ін.; будьте уважні з цими формами, — шукайте їх у цьому Словнику, бо літературна мова звичайно знає їх з *о*.

§ 45 (215). В літературній мові частку *би*, *б* пишемо тільки по *-ся*: я старався б, моливсь би; в зах.укр. це *-ся* може бути й по *би*: старавбися, моливбися. Пор. § 216.

§ 46 (216). У літературній мові, як і в мові східньоукраїнській, займенникова частка *-ся* тісно зрослася з дієсловом і не може від нього відділюватись: я вже вмився; навпаки, в зах.укр. говорах це *ся* ще зберегло свою давнішню рухливість: я *ся* вже вмив. Пор. § 215.

§ 47 (218). Частих і звичайних у західньоукраїнських говорах форм: знавем, зналам, знавесь, зналась, зналисьмо, зналисьте, знавбим, старавбимся літературна мова, як і жива східньоукраїнська, зовсім не знає; замість них вона вживає: я знав, я знала, ти знав, ти знала, ми знали, ви знали, я знав би, я старався б.

§ 48 (220). Дієслово *є*, коли служить у реченні за сполуку при зложенім присудку, в літературній мові звичайно опускається: батько добрий; Київ — столиця України; навпаки,

таке *є* в зах.укр. звичайно не опускається: батько *є* добрий, Київ *є* столицею України, або: Київ столицею України.

§ 49 (221). *Форми суть* літературна мова зовсім не вживає: вони мої свідки; напакі, в зах.укр. архаїчне *суть* часте: вони *суть* мої свідки.

§ 50 (222). У літературній мові майбутній недоконаний час твориться з *буду* й дієйменника на *-ти*: буду старатись, будеш панувати, буде чинити; в зах.укр. говорах ця форма звичайно твориться з *буду* + минулий час: буду старався, будеш панував, буде чинила.

§ 51 (224). Частки - закінчення: *-му, -меш, -ме, -мемо, -мете, -муть* у літературній мові, як і в живій східньоукраїнській мові, здавна тісно зрослися зо своїм дієйменником, а тому *-ся* ставиться по цих закінченнях: старатимуся, старатимуться; в зах. укр. говорах частки ці ще рухливі, можуть бути навіть перед дієйменником, а *ся* звичайно ставиться перед ними: старатисяму, старатисямуть.

§ 52 (207). Дієслова: *їм, дам, повім* і всі похідні від них із різними приставками в літературній мові відмінюються так: *їсі, да-сі, оповісі, їсть, їмо, їсте, дасте, оповісте, наказовий спосіб: їж, їймо, їжте* (дуже рідко: *їдж, їджмо, їджте*). В зах.укр. частіше: *даш, оповіш, їсьте, дасьте, оповісьте, їдж, їджмо, їджте*.

§ 53 (228). У літературній мові прислів-

ники закінчуються на -че: рішуче, повчаюче, гáрячé; в зах.укр. говорах панує -чо: рішучо, повчаючо, гор'ячо (горйачо).

§ 54 (239). У літературній мові звичайно не вживається *зі*. Перед словом, що розпочинається з одного приголосного звука *з ж ч ш с* (а по ній іде голосний), пишемо тільки *з*, а не *зо* і не *зі*, напр.: з землі, з сином, з жінкою, з школи. Прийменника *зо* (або *з*) пишемо тільки тоді, коли його йменник розпочинається двома приголосними, із котрих перша шелесна чи свистова, напр.: *зо* жмені, *зо* столу, *зо* стін, *зо* шкодою, *зо* слугами й т. ін. Пишемо й вимовляємо *зо* також і перед словом, що розпочинається з таких двох приголосних, що між ними вдавнину був *ъ* чи *ь*: *зо* всею, *зо* мною, *зо* дна, *зо* зла, *зо* двадцять, *зо* Львова. Власне так у літературній мові й вимовляють ці сполучення з *зо*. Докладніше див. „Рідне Писання“ I § 239, там і про вимову *з*. В інтелігентській зах.укр. мові у всіх цих випадках вживається *зі*: *зі* села, *зі* землі, *зі* жмені і т. ін.

§ 55 (244). У літературній мові в займенниках *ніхто*, *ніщо* заперечення *ні* відділюється, коли слова вжито з прийменником, так що прийменника ставимо по *ні*: *ні* до кого, *ні* на що, *ні* за ким. В інтелігентській зах.укр. мові заперечення *ні* звичайно не відділюється: до нікого, на ніщо, за ніким.

§ 56 (250). У літературній мові в дієсловах запанували зах.укр. приставки *наді-*, *піді-*,

зі-, обі-, віді-, розі; східньоукр. жива мова звичайно знає *о* на кінці їх. Частої в зах. укр. говорах приставки *відо-* літературна мова зовсім не знає, уживає *віді*; звичайно пишемо *піді-*, а *підо* тільки в словах: підоспіти, підозрівати, підоджати.

§ 57 (254). Частку *би* пишемо тільки тоді, коли попереднє слово закінчується на приголосний звук: узяв *би*, ходив *би*, він *би*; коли ж слово закінчується на голосний звук, то по ньому в літературній мові пишеться й вимовляється тільки *б*, а ніколи *би*: взяла *б*, ходила *б*, вона *б*. Зах.укр. письменники звичайно не скорочують *би* на *б*, і пишуть *би* навіть по голосній, чого літературна мова рішуче не допускає. В „Кобзарі“ Шевченка нема *би* по голосній ані одного разу, — все *б*: взяла *б*, а не: взяла *би*.

§ 58 (254). Так само, як пишемо *би* — *б*, пишемо й *же* чи *ж*: по приголосній пишемо *же*, а по голосній — тільки *ж*, ніколи *же*: він *же*, вона *ж*. В зах.укр. часто пишуть *же* і по голосній. Шевченко в „Кобзарі“ ані одного разу не написав *же* по голосній.

§ 59. Літературна мова дуже неохоче вживає прислівника *лише*, *лиш*, бо він мало знаний у живій східньоукраїнській мові, де панує *тільки*; навпаки, зах.укр. мова вживає його вільно й дуже часто.

§ 60 (255). Літературна українська мова вживає тільки форми *щоб*, а не архаїчної *щоби* (давнє, рос. *чтобы*). Кращі письменники вживають тільки *щоб*; у „Кобзарі“ Шевченка

форми *щоби* нема ані одного разу, скрізь панує *щоб*. Навпаки, в зах.укр. говорах панує архаїчне *щоби*.

§ 61. Давня приставка *къс-* у живих східн. українських говорах і в мові літературній перейшла на *с-*, напр.: *стид*, *схід*, *спільний*, і т. ін.; по говорах зах.укр. маємо архаїчне *вс-*: *встид*, *всхід*, *вспільний*.

3. Складня.

§ 62. Коли в реченні за підмета править числівник із іменником живої істоти чоловічого роду, то його треба ставити конечно в назовному відмінку: *Жало два женці, Номис ч. 256. Ой два сини оре, чотири молоте, пісня. Галицькі письменники в цім випадку вживають польської складні й ставлять родовий відмінок: Жало двох женців, Двох синів орють. В літературній мові панує тут підметова форма: Жали два женці, але часта й форма безпідметова; навпаки, в зах.укр., як і в польській, панує форма безпідметова.*

§ 63. Коли в реченні за підмета править особовий займенник *я, ти, ви, ми*, то він у літературній мові часто не опускається: *З тобою давно ми працюєм на полі, М. Стар.* В зах. укр. інтелігентській мові. підо впливом мови польської, займенника-підмета опускають значно частіш, як у мові літературній.

§ 64. У літературній мові йменникову частину зложеного присудку звичайно ста-

влять у відмінку назовнім, особливо як вона прикметник: Земля зробилась дорога, Нехай ваше слово кріпке буде, Грінченко; Київ—столиця України. Дуже рідко цю йменникову частину ставлять в оруднім відмінку, найчастіше при дієслові минулого часу та при словах: стати, називатися, здаватися: Тополею стала, Шевч. В галицькій мові, під впливом мови польської, панує тут орудний відмінок: Земля зробилась дорогою, Нехай ваше слово кріпким буде, Київ — столицею України.

§ 65. Літературна мова в безпідметовім реченні вживає присудка на *-ться* дуже рідко: Як істься смачно після тяжкої роботи, Грінч.; звичайно ж вона оминає цю форму й уживає підметового вислову: Зроблять заходи, Просять не палити, Поки його не вб'ють. В Галичині, під впливом польським, інтелігенція вживає цих безпідметових форм на *-ться* надзвичайно часто: Зробиться заходи, Проситься не палити, Поки його не вб'ється.

§ 66. Українська літературна мова звичайно оминає ставити в безпідметових реченнях при дієприкметнику предмета в оруднім відмінкові: Хлопця побито, Дерево зламано. Коли предмет у таких реченнях нежива річ, то літературна мова вільно вживає орудного відмінку: Хлопця побито киями, Дерево зламано вітром; коли ж предмет жива істота, то літературна мова орудного тут рішуче оминає й уживає назовної форми: Його по-

хвалив критик (а не: він похвалений критиком). В Галичині (часом і в Сх. Україні під російським впливом), в мові інтелігенції, тут дуже часті архаїчні форми з орудним і при предметі живім: Він похвалений критиком, або: Його похвалено критиком.

§ 67. Літературна мова зв'язкою в головнім реченні вживає займенника *той, та, те*: Тільки *той* достойний щастя, хто боровся за нього, Грінченко. В зах. укр. тут зв'язкою вживають *сей, ся, се*: Тільки *сей* достойний щастя, хто боровся за него. Див. вище § 34.

§ 68. У східньоукраїнських говорах та в літературній мові родовий відділення без прийменника рідкий, частіший із прийменником *від. до*: Учепився *до* воза, Ухилявся *від* розмови. В зах. укр. говорах (як і в мові польській) панує тут давній родовий відділення без прийменника: Учепився воза, Ухилявся розмови.

§ 69. При дієсловах говорення (говорити, питати, розповідати і т. ін.) літературна мова завсіди вживає прийменника *про*, рідше *за* зо знахідним відмінком: *Про* волю говорять. В зах. укр. панує тут архаїчне *о*: Говорили *о* добро держави.

§ 70. У літературній мові по всіх складених числівниках, що кінчаються на *один, одна, одне*, йменника та прикметника ставлять у відмінку назовному однини: Згоріли 21 дім, Їхали 41 особа, Розбили 351 вікно. Коли ж складений числівник закінчується

на 2, 3, 4, то йменника по ньому ставимо у відмінку назовному множини або в числі двійнім („Рідне Писання“ I §§ 117—120): Зробили 352 столи, Паслося 23 корові, Розбили 374 вікні. Цебто, в літературній мові керує відмінком чи числом тільки останнє слово складеного числівника. В мові галицької інтелігенції, підо впливом польським, по складених числівниках звичайно ставлять іменника в родовім множини: 21 літ, 23 осіб і т. ін.

§ 71. У літературній мові по *що, щось* прикметника чи займенника ставлять у відмінку знахідному чи назовному: *Щось* страшне співають, Шевч. Вона віщує *щось* недобре, Грінч., *Що* таке. В мові галицької інтелігенції, під польським впливом, панує тут родовий: *Щось* страшного стало, Вона віщує *щось* недоброго, *Що* такого.

§ 72. В значенні часу по *що* йменника ставимо тільки в родовім однини: *щохвилі, щогодини, щороку, щосили*. В мові зах.укр. інтелігенції, під польським впливом, ставлять тут назовного: *що* хвиля, *що* година, *що* рік, *що* сила.

§ 73. По дієсловах із приставкою *при-*: *приглядатися, придивлятися, прислухатися* і т. ін. у літературній мові, як і в мові живій східньоукраїнській, уживається *до* з родовим, напр. Б. Грінченко: Зінько *приглядався до* сільського життя; рідко *на* зо знахідним: Свидницький: *На* подорожніх *придивлявся*. В зах.укр. панують архаїчні

безприйменникові форми з давальним: Франко: Придивлялася таким машинам.

§ 74. Між мовами західньоукраїнською та літературною дуже багато глибоких словникових відмін, — більшість із них подано в цьому Словнику на відповідних місцях. Усе це слова „ялові“, цебто такі, що до словника літературної мови не вносять нічого нового, а тому зайві для нього.

Часом одне й те слово в мові літературній (сх.укр.) і в мові зах.укр. має різне значення, напр.: дещо — займенник: купив дещо, але прислівником не буває; в зах.укр., навпаки, буває прислівником: купив дещо муки, цебто трохи. Тямити — це частіше „розуміти“, зах.укр.: „пам'ятати“. Протé — це „але“, зах.укр. „тому, того“. І багато т. ін., — див. їх у Словнику.

§ 75. В зах.укр. словнику дуже багато таких архаїзмів, що в говорах східньоукр. вже не знані або мало знані; літературна мова цих завмерлих архаїзмів уже зовсім не вживає. Див. їх у Словнику, де архаїзми зазначено буквою *а*.

§ 76. Віковічне співжиття західньоукраїнського народу з народом польським позначилося великим числом полонізмів у його мові. Надто в мові зах.укр. інтелігенції дуже багато найрізніших полонізмів; див. їх у цьому Словнику, де їх зазначено буквою *п*, але не скрізь. Особливо часті полонізми: 1. словникові; 2. фразеологічні, — в мові інтелігенції надзвичайно багато т. зв. „утер-

тих виразів“, просто перекладених із польського; це т. зв. „кальки“ (*mots calqués*) — прості переклади з польського на українську, напр. *przeciętny* — пересічний; 3. складневі. В народній західньоукраїнській мові полонізмів цих без порівняння менше, як у мові інтелігенції. Але стародавні полонізми, як і влучні кальки, що сильно заглибилися в нашої мові й загально знані, прийняті вже до літературної мови.

§ 77. У словнику зах.укр. інтелігенції не рідко можна знайти й деякі русизми, — залишок попередніх часів, головню першої половини ХІХ-го віку, коли російські культурні впливи були сильні в цілій Галичині. В східньоукраїнських говорах, а особливо в мові наддніпрянської інтелігенції цих русизмів — словникових і фразеологічних — значно більше. Див. їх у Словнику, де русизми зазначено буквами *рс*, але не скрізь.

III.

Апóстроф.

§ 78 (35-38). 1. Губні звуки *б, п, в, м, ф* здавна в більшості отверділи в нашої мові, так що органічне з'єднання їх із йотованими голосними *е, ї, ю, я* в один склад стало неможливе.

2. Губні приголосні *б п в м ф* перед йотованими голосними *е ї ю я* позістаються твердими, а йотовані вимовляються виразно окремо від губних, так, як вимовляємо їх

на початку слова чи складу, цебто губні не зливаються з йотованими в органічний склад, вимовляємо з *й* між ними, по губних. Давнє п'ять — пять — *riať* — *rať* стало вимовлятися *rjať*.

3. Цю особливу вимову губних з йотованими голосними зазначали в нас звичайно через *ъ* чи *ь* по губній, рідше паєриком над нею чи по ній, але з 1905 р. стали послідовно зазначати т. зв. апострофом по губній: п'ять. Апострофа пишемо як ' а не '.

4. Але в східньоукраїнських говорах і в літературній мові можливе й органічне з'єднання губних звуків із йотованими голосними, головню в чужих словах: П'яст (*Piať*, не *Pjať*), П'ясецький (*Piasećkyj*, не *Pja-sećkyj*), Б'ялік, вестибюль, бюро, бельвю, бюлетень, бюст, Мякотін і багато т. ін.; не рідко і в своїх: різдвяний, святий (*swiaťuj*, не *swjaťuj*), свято, святкувати, цвях, морквяний, мертвяк, дзвякати, медвяний, горохвяний, горохвяник, червяк, тьмяний і деякі т. ін. Усі ці слова в літературній вимові вимовляємо без *й* по губних, цебто тут *б'я*, *п'я*, *бю*, *в'я* і т. ін. творять органічний склад.

5. Щоб не плутати цієї різної вимови тьмяний—м'яти, літературний правопис показує апострофом, де саме маємо вимовляти *й* по губній, — скрізь, де стоїть апостроф: бур'ян, але буря, моря (*bugia*, *mogia*, не: *bugja*, *mogja*), в'ялий, але святий, м'ята, але тьмяний і т. ін.

6. Звичайно по губній *б п в м ф* перед

я ї є ю виразно вимовляємо *й* і зазначаємо його апострофом: б'ю, баб'ячий, п'ять, в'язи, ім'я, м'який і т. ін.

Треба пам'ятати, що в літературній мові сильно тверда перед йотованою звичайно та губна, що в складі стоїть одна, цебто перед губною нема інших приголосних. Коли ж перед такою губною маємо ще приголосні, то вони сильно зменшують розвиток *й* по губній, чому така губна перед йотованою голосною стає майже м'якою. Див. п. п. 7 і 8.

7. Коли перед губним стоїть ще корінний приголосний, тоді — за п. 6 — по губному в літературній вимові нема *й*, а тому *й* апострофа в таких випадках не ставимо: різдвяний, святий, тьманий і т. ін., — див. вище п. 4.

8. Коли ж приголосна перед губною не корінна, але належить до приставки, тоді по губній *й* вимовляємо, а тому *й* апострофа ставимо (бо приставкова приголосна не впливає на губну так, як корінна): зв'язок, зв'язати, сп'янілий і т. ін. Але *й* не вимовляється тут так виразно, як в п. 6.

9. По всіх приростках, що закінчуються приголосним звуком, перед йотованою голосною *я є ї ю* ставимо апострофа, бо так і вимовляємо: з'їхати, під'їхати, об'їхати, без'язикий, роз'яснити, від'їзд і т. п., див. дальший Словничок. Коли ж по таких приголоснім іде тверда голосна *а, о, и, у, є*, то приголосна з голосною творить органічний вимовний склад, а тому апострофа

між ними не ставимо: зокрема, зекономити, зужити, обоснувати, відокремити і т. ін.

10. Іменники жіночого роду, що закінчуються на *б, п, в, м, ф, р*, в оруднім відмінку перед *-ю* мають апострофа: Об'ю, кров'ю, любов'ю, Кем'ю, Юдиф'ю, твар'ю, згар'ю і т. ін. Так ці слова й вимовляємо.

11. У чужих словах по всіх твердих приголосних на місті короткого *і*, а також по приставках *об-* і *суб-* перед йотованою голосною ставимо апострофа: П'ємонт, Барб'є, прем'єр, Лук'ян, Дем'ян, об'єкт, суб'єкт і т. ін. (Див. „Рідне Писання“ І §§ 273 і 268). Так і вимовляємо.

Але по спосібних до м'якшення приголосних (*л н д т з с ц*) коротке *і* зазначаємо в чужих словах не апострофом, а *ь*: віньєта, рельєф, мільйон, коньяк і т. ін. Див. „Р. П.“ І § 268.

12. Про апострофа по *р* (рідко) див. вище § 12.(36) ст. 130.

Нижче подаю Словничка (склав його Мр. І. Коровицький за Правописним Словником Г. Голоскевича 1930 р.) усіх слів, де в літературнім правопису ставимо апострофа.

Аму-Дар'я	безздоров'я	безшлюб'я
ар'єргард	без'їжжя	без'язикий [і т. ін.
	безмір'я	бити — б'ю, б'єш
Барб'є	безмлив'я	битися — б'юся,
бар'єр	безпам'ятний	б'єшся і т. ін.
безвір'я	безправ'я	бур'ян
безголов'я	безп'ятко	бур'яніти
безгрошів'я	безриб'я	Б'юкенен
бездум'я	безхліб'я	б'язь

Валер'ян (і Ва-
леріян)
вар'єтє
варшав'янка
вдєв'ятеро
верхів'я
верхогір'я
вив'язати
вим'я
вим'яти
вити — в'ю, в'єш
і т. ін.
відв'язувати
від'їдатися
від'їжджати
від'їзд
від'їздити
від'їстися
від'їхати
в'їдатися
в'їдлиий
в'їжджати
в'їзд
в'їстися
в'їхати
вп'яте
вп'ятеро
вп'ятьох
в'юк
в'юн
в'юнкий
в'язальник
в'язальниця
в'язання
в'язати
в'язень
в'язи
в'язка
в'язкий
в'язниця
в'язнути
в'ялий

в'ялити
в'янути

голоп'ятий
голуб'я
голуб'ятник
голуб'ячий

гав'ячий

д'Акоста
д'Алямбер
д'Аннунціо
Данте Аліг'єрі
Дар'ял
двадцятип'ятилі-
тній
дев'яносто
дев'ятдесят
дев'ятий
дев'ятка
дев'ятнадцять
дев'ятсот
дев'ять
Дем'ян
дерев'яний
дерев'яніти
добитися — до-
б'юся, доб'єшся
й ін.
довгов'язий
довгоп'ятий
довір'я
дов'язати
дом'яти
ді[о]п'ясти
дріб'язковий
дріб'язок
дров'яний
дуб'я

експрем'єр

Жаб'є
жаб'ячий
Жанна д'Арк
жереб'я
жереб'ячий
Жюр'єн де ля
Грав'єр

забити — заб'ю,
заб'єш і т. ін.
завити — зав'ю,
зав'єш і т. ін.
зав'язати
зав'язка
зав'ялий
зав'янути
загір'я
задерев'яніти
закам'янілий
закам'яніти
замор'я
зам'яти
запам'ятати
зап'ясти
збити — зіб'ю,
зіб'єш й ін.
збур'янілий
збур'яніти
звити — зів'ю,
зів'єш й ін.
звір'я
зв'язати
зв'язок
зв'ялити
зв'янути
згар — згар'ю
згір'я
здєрев'яніти
здоров'я
з'єднати
зів'яти
зім'яти

Зінов'єв
 Зінов'ївське
 зіп'ясти
 з'їдати
 з'їжджати
 з'їжитися
 з'їзд
 з'їздити
 з'їсти
 з'їхати
 зм'якнути
 зм'яти
 знадіб'я
 зневір'я
 знечев'я
 знічев'я *р*
 зобов'язати
 з'юртуватися
 з'ява
 з'явитися
 з'явище
 з'ясувати

 ізв'язати
 ім'я
 інтерв'ю
 інтерв'ювати
 інтерв'юер
 ісп'яна

 кав'яр
 кав'ярня
 камерфур'єр
 камер'юнкер
 Кам'янець
 кам'яний
 кам'яниця
 кам'яніти
 Кам'янка
 кар'єр
 кар'єра
 кар'єризм

кар'єрист
 квартир'єр
 кип'яч
 кожом'яка
 конов'яз
 коров'ячий
 краков'як
 крем'яний
 кривов'язий
 кривоп'ятий
 кропив'яний
 круп'є
 круп'янка
 Купер'ян (і Ку-
 пріян)
 куп'я
 Куп'янка
 кур'єр
 Кюв'є

 луб'я
 луб'яний
 Лук'ян
 любов — любов'ю
 люб'язний

 Мар'я і Марія
 мар'яж
 Мар'яна
 межигір'я
 міжгір'я
 Монтеск'є
 м'явкати
 м'язи
 м'якенький
 м'який
 м'якшати
 м'якший
 м'яло
 м'ясиво
 м'ясний
 м'ясниці

м'ясо
 м'ята
 м'яти
 м'яч

 набити — наб'ю,
 -б'єш й ін.
 нав'язувати
 надвір'я
 надіб'я
 над'їдати
 над'їжджати
 над'їздити
 над'їсти
 над'їхати
 надмор'я
 надпити — на-
 діп'ю, надіп'єш
 й ін.
 наз'їжджатися
 наз'їздитися
 нам'яти
 напам'ять
 нап'ясти
 недовір'я
 недокров'я
 нездоров'я
 нем'який
 необов'язковий
 непам'ять
 нечев'я
 нив'я

 обв'язати
 об'єднати
 об'єкт
 об'єктив
 об'єктивізм
 об'єктивний
 об'їдатися
 об'їжджати
 об'їзд

об'їздити
об'їстися
об'їхати
обов'язаний
обов'язковий
обов'язок
обов'язувати
обп'ясти
обув'я
об'юшити
об'яв
об'явити
об'яснення
об'яснити
О'Коннел
О'Коннор
олив'яний
олов'яний р
опам'ятатися
остров'янин

паздір'я
пам'ятати
пам'ятка
пам'ятковий
пам'ятний
пам'ятник
пам'ятъ
пап'ємаше
паруб'я
перев'язувати
передгір'я
передмур'я
перемир'я
переп'ясти
п'єдестал
П'ємонт
П'єр
П'єро
п'єса

пити — п'ю, п'єш
й ін.

півп'ята
підв'язка
підв'язувати
підгір'я
підїдати
підїзд
підїздити
підїсти
підїхати
підїом
підїюдити
під'язиковий
пїр'їна
пїр'їнка
пїр'я
пїр'яний
плем'я
побити — поб'ю,
поб'єш й ін.
повити — пов'ю,
пов'єш й ін.
повідв'язувати
повідїдати
пов'язати
пов'ялити
пов'янути
подвір'я
позав'язувати
позв'язувати
позїдати
позїжджатися
полов'яний
полум'я
пом'якшати
пом'яник
пом'янути
пом'яти
понадїдати
пообв'язувати
пообїдати
пообїжджати
пообїздити

поперев'язувати
попідв'язувати
попідгір'ю
по-п'яному
поп'яте
порозїдати
порозїжджатися
Порфїр'єв
праслов'янський
пред'явник
прем'єр
прем'єра
преспап'є
прив'язати
прив'язъ
прив'ялити
прив'янути
прип'ясти
Прип'ятъ
прислів'я
Прокоф'єв
пуп'янок
пуп'яшок
п'явка
п'ядъ
п'яний
п'яниця
п'яніти
п'ястися
п'ясть
п'ята
п'ятак
п'ятдесят
п'ятерик
П'ятигорськ
п'ятиденний
п'ятизлотник
п'ятий
п'ятирічка
п'ятінка
п'ятірня
п'ятка

п'ятнадцять
п'ятниця
п'ятничий
п'ятсот
п'ять, п'яти

рам'я
реп'ях
риб'я
риб'ячий
Рів'єра
Робесп'єр
розв'язати
роз'єднати
розім'яти
розіп'ясти
роз'їдатися
роз'їджати
роз'їдження
роз'їджувати
роз'їзд
роз'їздити
роз'їсти
роз'їхати
розм'який
розм'якнути
розм'якшати
розп'ясти
розп'ятий
розп'яття
роз'юдити
роз'юшити
роз'яснення
роз'яснити
роз'ятрений
роз'ятрити
руб'я
Руж'є
рум'яний
рум'яність
Рум'янцев

Сак'я-Муні
сап'ян
сап'яновий
сап'янці
сем'я р
Сир-Дар'я
сім'я
сім'я
сім'яний
скам'янілий
скам'яніти
слив'янка
слов'янин [ське
Слов'яносерб-
слов'янофіл
Слов'янське
Слов'янщина
слов'янський
соловей, -лов'я,
-в'єві й ін.
солов'євий
солов'їний
солов'ячий
солом'яний
солом'яник
сором'язливий
сором'язний
спам'ятатися
спитися — зіп'ю-
ся й ін.
спом'янути
сп'янілий
сп'яніти
сп'яна
сп'янчитися
старослов'ян-
ський
стрем'я
струп'я
суб'єкт
суб'єктивізм

суб'єктивний
сузір'я

тім'я
трав'яний
убити — уб'ю, у-
б'єш й ін.
ув'язнений
ув'язнення
ув'язнути
ув'язувати
ув'язь
узір'я
узголов'я
упам'ятку
уповити - упов'ю,
-в'єш й ін.
уп'яте

фельд'єгер
фокстер'єр
Фур'є
фур'єризм
фур'єрист
фур'єрський
ф'ю
ф'юкати
Ф'юме

хліб'я
хлоп'я
хлоп'яга
хлоп'ячий

ціпов'яз
череп'я
череп'яний
чіп'я
чолов'яга
Юдиф—Юдиф'ю
Юр'єв
Юр'їв

ВИПРАВЛЕННЯ

до I частини „Рідного Писання“.

У першій частині „Рідного Писання“ („Український правопис і основи літературної мови“ 1933 р.) просимо зробити такі виправлення (цифра означає сторінку, а маленька цифра долі чи вгорі показує рядок від долу чи згори).

1. Викреслити слова: плетінь 11₉, богомілець 12¹⁸, сучасний 27⁸, потвар 31₁₂, узвар 31₁₁, рукавиці 54₉, чорниці 54₈, лодар 31⁵, шахвар 31¹¹, -ін 64⁵, аніж 95₁₅, -іна 111₁₃, -ін 112¹³.

2. Має бути так: священник 28₁₁, ганчар 30₂, архівар 31₁₅, подорож 39₁₅, прірв 44₁₆, достотний 57³, заробітний 57⁸, перстінь—перстєня і перстєнь—персєня 11₇, облєсний 27⁸, сінєшній 28⁴, поштар 31⁷, скляр 32¹⁶, піхов 44⁶, полóтен 49₁₅, справдєшний 57₁₁, надприродний 57¹⁰, Куп'янка 63², втекти 74¹², втечи 74¹⁴, полошїти—полошў 75⁸, Яси 100₁₃, євангелїя 105², геєна 107⁸, Прип'ять 112⁹, Льодовий 113⁴, пароплавом 116¹⁴, навіки 130⁷.

3. Ст. 96-97, § 258 тепер прийнятий в Україні так: У всіх чужих словах пишемо *з*, ніколи *ї*.

4. Ст. 97-98, § 259 тепер прийнятий в Україні так: У всіх чужих словах не м'якшимо *л*, цебто пишемо *ла*, *ло*, *лу*, *ле*, а не *ля*, *льо*, *лю*, *ле*.

ЗМІСТ:

Передмова	3—6
І. Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних	7—121
II. Головні відміни літературної мови від мови західньоукраїнської	122—147
Вступ	122—123
І. Літературна мова в Галичині і в Сх. Україні	123—127
II. Головні відміни літературної мови від мови західньоукраїнської	128—147
1. Фонетика	128
2. Морфологія	132
3. Складня	142
III. Апостроф	147—154
1. Правила вживати апострофа	147
2. Словничок слів із апострофом	150
Доповнення й виправлення до I ч. „Рідного Писання“	155

ДЛЯ ОДНОГО НАРОДУ — ОДНА ЛІТЕРАТУРНА МОВА!

ХТО хоче навчитися доброї української літературної мови,

ХТО хоче пізнати історію своєї мови,

ХТО хоче довідатися, як де говорить український народ —

ТОЙ мусить передплатити

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ МІСЯЧНИК

„РІДНА МОВА“

присвячений всебічному вивченню
української мови.

Головний Редактор і Видавець

Проф. Д-р **ІВАН ОГІЄНКО**.

ПЕРЕДПЛАТА: 6 зл. річно, 3 зл. піврічно, 1'60 зл. чвертьрічно. За границею: в Європі — 9 зл. (або: 35 корон чеських, 180 леїв рум., 5 нім. марок, 30 фр. франц., 65 динарів), поза Європою — 2 дол. річно.

Конто чекове **П. К. О. ч. 27110.**

Адреса Редакції й Адміністрації:

WARSZAWA, ul. Stalowa 25 m. 10.

Нові передплатники, коли того бажають, дістають „Рідну Мову“ від першого числа. Перший річник (без 2 і 3 чисел) 5 зл. Цілий другий річник 6 зл. (за границею в Європі 9 зл., поза Європою 2 дол.) з пересилкою; в оправі — на 1 зл. дорожче. Зразкове число висилається за 50 гр.

ДЛЯ ОДНОГО НАРОДУ — ОДИН ПРАВОПИС!

Чуб 62 коп
(19862)
РЛ 4311

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ КВАРТАЛЬНИК
„БІБЛІОТЕКА РІДНОЇ

Видає Проф. Д-р Іван Огієнко.

Містить більші праці, головнo під-
ручники й словники для вивчення
української літературної мови.

Прихильникам Рідної Мови, „Гурткам Плекання
Рідної Мови“, а також філіям „Просвіт“, „Союзу У-
країнок“, „Кружкам Рідної Школи“, Читальням, Сту-
дентським корпораціям, Кооперативам, учительству
і т. ін. для масового поширення серед українського
громадянства та шкільної молоді.

Передплата: 4 зл. річно, за границею — 1 дол.

Уже вийшли такі книжечки:

Ч. 1: Проф. Д-р Іван Огієнко — Д-р А. Чайків-
ський — В. Островський — Яр. Мандюкова:

ВЧИМОСЯ РІДНОЇ МОВИ 24 ст. Ціна 20 гр., 4 центи.

Ч. 2. Проф. Д-р Іван Огієнко:

„РІДНЕ ПИСАННЯ“ ч. I: Український правопис
і основи літературної мови. 146 ст. Ціна 1 зл. (6 ко-
рон чеських, 30 лейв рум., 5 фр. франц., 1 марка
німецька; поза Європою — 30 центів) з пересил-
кою. В оправі на 50 гр. дорожче.

Ч. 3-4: Проф. Д-р Іван Огієнко:

„РІДНЕ ПИСАННЯ“, ч. II: Словник місцевих слів,
у літературній мові не вживаних. 156 ст. Ціна
1-50 зл. (8 кор. чеських, 40 лейв рум., 7 фр. франц.;
поза Європою 35 центів) з пересилкою. В оправі
на 50 гр. дорожче.

Проф. Д-р І. Огієнко:

ЯК ПИСАТИ ДЛЯ ШИРОКИХ МАС. 24 ст. Ціна
30 гр.

Гроші можна пересилати чеками П.К.О. ч. 27110
(чеки продаються в кожному поштовім уряді), допи-
суючи на них: „Бібліотека Р. М.“ ч. ... Книжечки
продаються також по всіх українських книгарнях.

Редакція: Warszawa, ul. Stalowa 25 m. 10.

Ціна 1 зл. 50 гр.

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ТРИМІСЯЧНИК
„БІБЛІОТЕКА РІДНОЇ МОВИ“

ВИДАЄ ПРОФ. Д-Р ІВАН ОГІЄНКО

1933

Ч. 3-4.

1934

Проф. Д-р. Іван Огієнко

СЛОВНИК місцевих слів

у літературній мові не вживаних

1934

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІАН У ЖОВКВІ

Проф. Іван Огієнко: „СЛОВНИК МІСЦЕВИХ СЛІВ“